

Vr. 685

Nr. 262.

166

CUGETUL ROMÂNESC

REVISTĂ LUNARĂ

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR:

DEMOSTENE BOTEZ, EMANOIL BUCUȚA, AL. BUSUIOCEANU, GH. CARDĂȘ,
DELACERNA, BUCURA DUMBRĂVĂ, N. IORGA, CONST. KIRIȚESCU, DINU
LANCE, GH. MURNU, IOAN PIAT, V. VOICULESCU.

ANUL II

No. 12.

DECEMBRIE
1923

Colaboratorii „Cugetului Românesc“:

I. Agârbiceanu	Mircea Djuvara	Perpessicius
Al. Alimănișteanu	Leon Donici	Camil Petrescu
Em. N. Antonescu	Bogdan-Duică	Cezar Petrescu
C. Ardeleanu	Bucura Dumbravă	Al. A. Philippide
Tudor Arghezi	Horia Furtuna	Ion Pillat
G. Bacovia	G. Galaction	Dragoș Protopopescu
Jean Bart (Eug. P. Botez)	I. Găvănescul	Sextil Pușcariu
M. Beza	Otilia Ghibu	Vintilă Russu-Șirianu
Ion Bianu	Dr. Marius Georgescu	Mihail Sadoveanu
Lucian Blaga	N. Iorga	Ion M. Sadoveanu
Demostene Botez	Cora Irineu	V. Săngeru
V. Bogrea	G. M. Ivanov	Francisc Șirato
Ion I. C. Brătianu	N. H. Lahovary	Theodor Solacolu
Vintilă Brătianu	Traian Lalescu	H. Stahl
G. Brăescu	Dinu Lance	Maria Dr. Stănculeanu
Emanoil Bucuța	Prof. N. Leon	I. D. Ștefănescu
N. Budurescu	Al. Lepădatu	Vasile Stoica
Al. Busuioceanu	Adrian Maniu	Vladimir Streinu
Ion Buzdugan	D. Marmeliuc	Al. O. Teodoreanu
Al. Bădăuță	Ion Mateiu	Ionel Teodoreanu
Oscar Walter Cisek	M. Mihăileanu	G. Tătărescu
Gh. Cardaș	Gib Mihăescu	Urmuz
G. Cifarelli	Claudia Millian	I. Valaori
N. M. Condiescu	Ion Minulescu	V. Vălcovici
A. Cotruș	Vasile Munteanu	I. Vinea
Nichifor Crainic	I. Nistor	V. Voiculescu
Const. Diamandy	Ramiro Ortiz	

Proză și versuri inedite de: D. Anghel, Barbu Delavrancea, Al. Macedonski, Al. Mateevici, Duiliu Zamfirescu.

■ Manuscrisele greu de descifrat se distrug necitite. Autorii sunt rugați să le trimită de preferință copiate cu mașina.

Pentru orice lămurire cerută prin corespondență se vor adăoga timbrele trebuincioase.

■ Autorii și editorii interesați să li se facă dări de seamă complete, vor trimite cărțile în câte 2 exemplare. Un singur exemplar dă dreptul la o inserție în „Bibliografie“.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

BUCUREȘTI

Pasagiul Comœdia, Scara 2 B în fața intrării Teatrului „Regina Maria“.—

Orele de biuro: 6—7 p. m.

TOATE DREPTURILE REZERVATE

7

SINGURATATEA

— CARTEA MUNȚILOR —

14 Noembrie 1923.

În chilia nouă nouă a noului și mult visatului nostru Han din pădurea Cocorei, duduie, cântă și pocnește focul de brad. Eu stau la o masă mică, în săliță; cu lumânarea în fața mea, la ceasul când lumina de afară nu mai ajunge ca să vezi în casă, deși tarinta muntelui Bătrâna se zărește încă deslușit prin fereastră: un lung zid negru, lin urcător în spre miază-noapte, pe un cer de argint stins. Mai deslușesc și linia pălimarului înaintea ferestrei, pentru că bradul cojit prinde cele din urmă resfrângeri ale zilei. Știu — fără s'o pot vedea de pe locul meu — că luna jumătate lucește din ce în ce mai mult, undeva, la stânga, deasupra casei.

În chilie și pe sală totul e alb, pereții vâruți, soba, paturile de fer, mesele și scaunele, policioarele și cuerele de brad. O locuință aproape neincepută, încă curată, încă gata să primească numai ce e bun.

Hanul s'a clădit de către întemeietorii săi cu multă dragoste pentru toți drumeții actuali și viitori, cu dorința ca ei să fie fericiți la munte, cum am fost și suntem noi și azi. Oare de ce mi se strecoară în suflet un fel de părere de rău, când mă gândesc că această fermecătoare seară singuratică, hărăzită mie, va fi, neapărat, unică în felul ei? Căci sunt, azi, singurul oaspete în Hanul nostru, — în afară de gospodar, vestitul vânător de capre, Niculae But-măloiu, vechiu proprietar din Bușteni. Îl socotesc ca o parte integrantă a Hanului și a Bucegilor, căci dragostea de munte l-a adus aci. Bine înțeles, mă gândesc cu bucurie la prieteni drumeți, vrednici ca dânsul să fie priviți drept brazi, stânci, păraie, flori, vulturi, capre și urși, și cu dragoste-i chem cu gândul în jurul meu. Însă celor mai mulți turiști nu li se poate acorda încă egalitatea cu podoabele naturii.

Cugetul Românesc.

BIBLIOTECA CENTRALA
A REGIUNII BANAT

P-33.109-B

«Atunci, de ce», m'a întrebat odată cu vehemență Ursul cel mare al acestor plaiuri, „de ce le-ai făcut o casă, Bucuro?”

Pentru că... nu pot să-i închid în vreo ocnă. Pentru că avântul către munți s'a deșteptat într'adevăr; chiar tu, Mare Urs, fost-ai nu sol premergător al lui, și nu trebuie să ne împotrivim deșteptării unei forțe psihice. Fi-rește că acest avânt va sufla în spre raiurile noastre și pleavă și praf, cheflii nesărați și ființe inculte lipsite de curățenia fizică și morală. De aceea tocmai suntem datori să nu părăsim pe înalții noștri prieteni de stâncă, ci să încercăm să dăm curentului nou o îndrumare bună, întocmind case de adăpost, regulamente pentru ele și biblioteci turistice, care să lumineze pe drumeți asupra datoriei ce le au față de frumusețile naturii.

Tainica lege a firii pare a cere, ca orice propășire să fie plătită scump printr'o pierdere, o jertfă. Ceci tuera cela. Dragostea de munte va ucide singurătatea. Să-i cântăm deci doina, ca celei mai scumpe prietene, de care va trebui să ne despărțim. Căci prietenoasă ești tu, singurătate, pentru că ne ascunzi, cu bunăvoință, greșelile și lipsurile noastre. Când omul este singur, el se simte mai blând, mai cum-pănit, din pricină că nu întâmpină nici o împotrivire din afară. Cu alte cuvinte: de am fi mai desăvârșiți, am fi ca însăși natura, liniștitori, însuflețitori, îndrumători de oa-meni. Dar nefiind stăpâni pe noi înșine, suntem lipsiți de autoritate, și cădem prada curentelor protivnice firii noastre. Atunci fugim de slăbiciunea noastră în brațele îngădui-toare ale singurătății.

Dar ce este singurătatea? Din ce elemente se alcătuește ea? Oare pădurea și câmpia, plaiurile și culmile nu trăiesc și ele acelaș trai social ca și noi? în comunități de mii și mii de indivizi? Oare nu e și natura supusă legii nașterii și a morții, a metamorfozei? Natura naturantă nu e mai nemișcată și mai veșnică de cât omenirea. Chiar piatra viețuește, se prefăce, crește sau descrește, se contopește cu alte materii, dar-mite lemnul, iarba, apa, florile și ani-malele.

Singurătatea, pe care o simțim în mijlocul acestor ființe, nu este, deci, decât efectul deosebirii între ele și noi. Ele nu sunt oameni, și de aceea ne simțim la adăpost de se-menii noștri și de noi înșine. Și numim acest adăpost sin-gurătate.

Deosebirea între traiul naturii și traiul omenesc mai este că natura nu creiază nimic urât, pe când omul slujește tot locul, îl murdărește și-l înjosește, până nu ajunge la un înalt grad de dezvoltare, când simte nevoia curățeniei și a frumosului în juru-i. Însă proporția celor ce ajung la acest grad este mică. Și elita suferă de trivialitatea mulțimii. În natură nu există trivialitate. Ființele *inferioare* nouă, pentru că nu știu raționa și nu au liberul arbitru al faptelor lor, ne sunt însă *superioare* prin ascultarea către legile firii. Iar executarea acestor legi fiind încredințată unor puteri înalte, rezultatul este frumusețea și armonia naturii. Va mai trece multă vreme până ce-și va însuși și omenirea puterea de a se armoniza cu firea toată și cu sine însăși.

Cultivarea turismului este unul din numeroasele mijloace educative de care se slujesc conducătorii noștri. Continentul cel mai înaintat în această privință este Australia. Pricepând că frumusețile naturii sunt una din cele mai mari comori hărăzite omului, guvernul australian nu le mai lasă în voia întâmplării, în voia industriei și a exploataării banale. Australia are un minister pentru turism. Frumusețea naturală e privită ca un bun obștesc de care toți trebuie să se folosească, respectându-l. Iată de ce părțile cele mai mărețe ale țării sunt oprite pentru parcuri naționale, adică grădini care aparțin națiunii întregi și pe care națiunea întreagă e datoră să le îngrijească. Astfel de parcuri au fost întemeiate până azi pe insula Tasmania în noua Zelandă, în California și în Elveția. Și neobositul Președinte al Hanului Drumeților e pe cale să inzestreze România cu începutul unui parc național în jurul celui dintâi Han, din pădurea Cocorei, în Bucegi.

Parcul nostru are deocamdată o întindere de cinci po-goane și se compune, în afară de limba de pădure în mijlocul căreia s'a clădit casa de adăpost, dintr'o poiană încântătoare numită Poiana Crucii, după o cruce de lemn așezată acolo de către călugării apropiatului schit al Ialomicioarei. Ori din ce parte a pădurii ieși pe acest loc deschis lumina lui te primește cu un surâs pașnic. Câteva tulpini de brazi, desprinse de brăul des al codrilor, împodobesc luminișul. Iar deasupra codrilor se înalță munții din jurul văei Obârșiei, care este o continuare directă a Poenei noastre.

Am cunoscut Poiana Crucii ca o adevărată mare de flori și de ierburi înalte, pline de rouă sclipitoare, în diminețile când treceam pe acolo ca să mă scald în apa Cocorei,

care o mărginește în spre Obârșie. Asta era în vremea singurătății, când turmele — de oi și de oameni — erau mai puține. Acuma valea Ialomiței e cotropită de mocani și de turiști, ai căror cai au păscut pe Poiană, până au făcut-o aproape bătătură. A tăbărit acolo, în timpul războiului, și multă soldătime, și răzorul e plin de răni negre datorite șirurilor întregi de focuri. Fermecătoarea singurătate naturală nu se mai poate întoarce pe Poiană. Dar vom îngrădi locul, îi vom da pace și vom lăsa să răsară acolo în voie toate buruienile alpine, ba mai vom sădi și noi câte o specie la locul potrivit. Cultura va încerca să redeștepte natura. Astfel procedează evoluția. Iar când vom fi ajuns cu toții pe o treaptă superioară de dezvoltare, un nou val de frumusețe va trece peste pământ; nevoile estetice vor fi atât de mari la oameni, în cât ei nu mai vor sluți munții și câmpiile, ci vor preface chiar orașele lor în grădini. În America și în Anglia s'a și început, p'allocurea.

Atunci se va schimba, poate, și rostul singurătății. Drumetul îndrăgostit de armonia naturii nu va mai fi nevoit să fugă de întâlnirea cu semenii săi. Buna cuviință va fi mai răspândită decât în ziua de azi. Firile se vor potrivi mai des unele cu altele, fiind mai bine crescute întru acest scop. Caracteristică pentru toate aceste cuvinte a fost ziua sfeștaniei Hanului Drumetilor.

Era o zi tot odată îmbucurătoare și melancolică. Imbucurătoare pentrucă ne vedeam visul cu ochii—casa noastră frumoasă în munți, — și melancolică, pentrucă întâmplările dovediseră tocmai atunci, cât de puțin drumețimea obișnuită e vrednică și de munți și de astfel de case. Mai primisem multe plângeri și de la călugări, despre sălbaticile purtări ce le-au îndurat toată vara din partea așa numiților turiști. De mult umblă printre părinței proorocirea, că schitul Pesterii se va desființa, copleșit de „veac“.

Ursul cel Mare se retrăsese, scârbit, în chiliuța sa, la mănăstirea veche. Noi ceștilalți ședeam la cină, într'o odăiță a schitului nou,—Hanul nu se putea încă locui, — și vorbeam de îndoita datorie de a înlesni și de a îndrepta drumeția, când auzirăm, de pe pridvor, un glas prietenos: „Unde ești, Bucuro?“ și îndată se ivi, pe prag, o intruchipare simpatcă, cu un felinar aprins. Era chiar Marele Urs, care semăna acuma cu Regele Gnomilor. El zise: „E atât de frumos dincolo, la mine, cu luna plină, în cât nu pot să rămâi singur. Veniți și voi“.

— Ciudată fire omenească! Așa e cu singurătatea? Întâi o cauți, și apoi vrei s'o împărtășești?

„Și să-l auziți pe Ieronim cântând,” mai zise Regele.

Ieronim era fostul stariț, care fusese nevoit să se retragă de la slujbă, pentru că inebunise; o fire frustă și fanatică, unul care a iubit schitul Ialomicioarei cu foc. Când nu-l apucau furiile, trăia liniștit și retras în căsuța sa înăuntrul peșterii.

Regele Gnomilor mergea înaintea noastră, cu felinarul, căci ne coboram prin cheița întunecoasă și strămtă, care duce la valea Ialomiței; apoi trecurăm podul. Acuma nu mai era nevoie de felinar; luna plină scalda totul în valuri de argint. Suirăm potecuta stâncoasă în spre Peșteră, intrarăm sub boltă și ne desfătarăm pentru a nu știu câta oară la priveliștea curții interioare, cu bisericuța albă pe adâncimea neagră a Peșterii, sorbind liniștea și frumusețea piticea clădiri. De odată o umbră trecu și ieși prin poarta scundă a mănăstirii. Regele Gnomilor ne șopti: «Veniți afară. Ieronim are să cânte». Ieșirăm și noi, ca umbrele, ne așezarăm pe banca dinaintea casei, unde nu lumina luna, și tăcurăm mălc. Ieronim stătea rezemat de gard, în bătaia razelor. Și pe când apa sonoră din fundul văii îi ținea isonul, fostul stariț cânta, cu un glas potolit, cum se cântă la biserică, psalmii cei de luptă. Dar, deși abia răsuflam, trebuie să ne fi simțit, și, vroind să fie mai singur cu Dumnezeuul său, așa cum îl înțelegea el, starițul trecu într-o grădiniță, sub ferestruicile chiliilor, la poalele unui perete de stâncă orbitor de alb. Acolo el păși, ca în altar, cu pași măsurăți, și zise înainte plângerile mănioase ale lui David. Era într'adevăr icoana singurătății. Cu multe tâlcuri. Și cu linii atât de simple: o siluetă neagră pe fața lucitoare a stâncii. Și în juru-i, în jurul acestui biet om bolnav și neștuitor, dar care o viață întreagă încercase să se armonizeze cu firea, atmosfera curată și îmbălsămată a munților. Puține zile după ce ținu această slujbă mareață, Ieronim a murit. Cu el s'a stins, cel puțin în Bucegi, cea din urmă figură a pusnicului. O figură aspră, vrăjmașă și lumii și sie-și, — pusnicul simte adânc povara păcatelor sale, — o figură medievală, croită după tipicul creștin primitiv. Fără îndoială ea nu va dispărea cu desăvârșire din omenire încă multă vreme, dăinuind în fundul inimii multora, chiar sub o aparență de sociabilitate.

Pentru că din când în când toți avem nevoie de o pusnicie.

Bucura Dumbravă

BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘEȘTI

(FRAGMENT ¹⁾)

A patrusprezecea zi (6/19 August).

BĂTĂLIA DELA RĂZOARE

Pregătirea decisivei germane.

Bătălia dela Mărășești dură de aproape două săptămâni. Treisprezece zile de lupte încordate, soldate cu pierderi foarte dureroase, nu aduseseră Germanilor nici un câștig simțitor. Zadarnic mutase mareșalul frontul de atac când spre stânga, când spre dreapta. Pretutindeni, o rezistență de fier, nebiruită și nebiruită, ridicase zid înaintea puter-nicelor lui lovituri.

La aripa dreaptă, în sectorul corpului Morgen, Românii fixaseră frontul aproape pe linia pe care o promisera de la Rușii fugari, cu două săptămâni mai înainte. Asalturile furioase și repetate ale Germanilor împinseseră linia românească cu abia unul până la doi kilometri; apoi se opri-seră, istovite și inecate în propriul lor sânge. La o bătae de pușcă dinaintea liniei dușmane, eroicele trupe românești țineau puternic Mărășeștii, cheia câmpului de luptă și sim-bolul marei bătălii. La aripa stângă, luptând cu Rușii, Wenninger reușise să câștige avantaje mai însemnate, care înrăureau în chip supărător desfășurarea operațiilor din sectoarele vecine, unde luptau cele două armate românești. Dar intervenția Românilor, ori de câte ori frontul rus se clătina, și grabnica restabilire a liniei de luptă, puneau tot-deauna stavilă succesului german, care nu putea să se desvolte.

Niciunul din țelurile strategice, urmărite de armata IX-a germană, nu fusese atins. Mackensen nu era pe drumul lașilor. Nici armata a doua română nu fusese capturată.

¹⁾ Din „Istoria Războiului pentru întregirea României“, volumul al doilea, care este sub tipar.

Peste Siret nu trecuseră Germanii decât ca prizonieri, iar Adjutul era zărit numai de observatorii avioanelor dușmane, mai înainte de a fi fost prăvălite la pământ. Armata germană fusese supusă unui sacrificiu de sânge, fără precedent în luptele de până acum de pe frontul român. La 5 August, von Eben raportează lui Mackensen că puterea de luptă a diviziilor, care au luat parte la atacuri, a scăzut mult în urma pierderilor suferite și a neputinței de a le înlocui. Divizia 76-a își redusese efectivele la 340 de oameni pe batalion, divizia 89 la 400, celelalte la 500 oameni în mijlociu. Lazaretele din Focșani, Râmnicul Sărat și Buzău nu mai erau încăpătoare pentru mulțimea răniților, de și se rechiziționaseră toate edificiile publice și particulare de oarecare mărime. În gara București, trenurile sanitare se furișau noaptea, cărând nesfârșite convoiuri de răniți.

Mackensen era deconcertat. Perspectiva unui eșec definitiv pe Siret îi umplea sufletul de ciudă. Amorul propriu al „spărgătorului de fronturi” sângera. Ca jucătorul de cărți, pe care o persistentă „ghină” reușește să-l scoată din sărite și să-l împingă la mișcări riscate, Mackensen se decise să dea o lovitură îndrăzneată. Metoda progresiunii treptate în sectoarele rusești fu părăsită. Ea era prea înceată și îngăduia Românilor să se substituie Rușilor în toate punctele primejduite. De astă dată, el va apuca taurul de coarne, atacând de-a dreptul pe cel mai temut dintre adversari. Ofensiva va fi îndreptată împotriva frontului românesc, spre a scoate definitiv din luptă pe singurul dușman primejdios. Atacul se va da după metoda preferată a mareșalului: o lovitură aplicată fără cruțare de oameni și material într'un punct al frontului; prin ruptura făcută în acest punct, vor pătrunde forțele ce vor provoca răsturnarea întregului front român.

Marele cartier german aprobă propunerea și decise să dea la 6/19 August o lovitură îndoită: o ofensivă violentă la Mărășești și un atac pe frontul Trotușului. Acțiunea combinată a armatelor lui Mackensen și Rohr trebuia, în concepția comandamentului dușman, să aducă victoria decisivă, de atâta vreme așteptată.

Frontul de luptă dela Mărășești luase acum forma unui mare unghi obtuz. O latură, înclinată de la NV către SE, scoboră de pe înălțimile Muncelului până în valea Siretului. La Cosmești, începea cea de-a doua latură, ce se

indrepta spre sud, dealungul Siretului. Pe toată lungimea acestui front, de mai mult ca 60 kilometri, dela Muncel până la Suraia, nu mai rămăsese ca trupă rusească de cât divizia basarabeană, a 14-a, care o înlocuise pe a 15-a, pe înălțimile de la nord de Muncelul-Străoani. În dreapta diviziei ruse eră detașamentul român Alexiu, care făcea legătura cu armata a doua română la Varnița. La stânga se înșirau unitățile armatei întâia române: corpul V român (div. 10 și 13) și corpul IV (div. 9 și 14), desfășurându-se până la Siret. Latura descendentă a unghiului eră ocupată de trupe române de cavalerie și de o mare masă de artilerie română așezată pe malul răsăritean al Siretului.

Mackensen alege, pentru a aplica lovitura decisivă, porțiunea de front român, cuprinsă între Panciu și Mărășești. Poziția eră ocupată, în acest sector, de divizia a 13-a română și de ceeace mai rămăsese din mult încercata divizie a 9-a română. Pe hartă, ea desemnează o linie oblică NV—SE, întinsă de la răsărit de satul Dumbrava, unde se legă cu divizia 10-a, treceă apoi pe la sud vest de păduricea la Răzoare, tăia linia ferată Mărășești—Panciu în apropiere de cota 100, tăia liniile Focșani-Mărășești și Mărășești—Tecuciu la o jumătate de kilometru la sud de fabrica de zahăr, spre a se legă cu divizia a 14-a română lângă un braț al Siretului, un kilometru și ceva departe de colțul de răsărit al satului Mărășești.

În acest sector, Mackensen procedă, în zilele de 4 și 5 August, la o nouă grupare de forțe de infanterie și artilerie. Cinci divizii de infanterie au constituit *grupul de atac*, a cărui comandă a fost încredințată generalului von Morgen. Erau, începând de la NV spre SE: div. 13-a austro-ungară, în unghiul drept al căii ferate Mărășești-Panciu; div. 115-a germană, în continuare, la SE de cea dintâi; divizia a 12-a bavareză, călare pe șoseaua și linia ferată Focșani-Mărășești; div. 76-a germană, la sud de Mărășești; în rezervă, a fost adusă div. 89-a germană și așezată în spatele diviziilor 115 și 12. În stânga grupului de atac eră corpul XVIII german; în dreapta, diviziile 216, 212 și 303; ele vor susține cu toate forțele lor de infanterie și artilerie atacul principal, pe care-l va da grupul de atac. Cele cinci divizii ale acestuia, îndreptate împotriva a două divizii române, alcătuiau, de sigur, o superioritate zdrobitoare. Mareșalul german eră sigur că ziua de 6 August îi va aduce, în sfârșit, succesul de atâta vreme așteptat.

Zori roșii.

O zi fierbinte de vară se anunță la 6 August, dimineata. De pe înălțimea Măgurii Odobeștilor, care stăpânește, ca o cupolă uriașă, întreaga regiune, comandantul suprem al armatelor germane putea să îmbrățișeze cu privirea întreaga panoramă a câmpului de bătae. La stânga, o împleteală confuză de înălțimi păduroase, peste care ochiul rătăcește până ce crestele munților Oituzului tăie brusc orizontul. Două surpături înguste, adânci și cotite, brăzdează de-a curmezișul masivul muntos: sunt văile Șușitei și Putnei. La mijloc, dealurile verzi ale Panciului, acoperite cu vii și presărate la poale cu sate ce se țin lanț, coboară în trepte spre câmpia în care zăvoaele, ostroavele și apele leneșe ale Siretului însemnează o panglică lată ce se prelungește spre miază noapte, la infinit, pierzându-se în zarea cețoasă.

Și această zare era țara Moldovei, petecul de pământ care rămăsese necălcat de hoardele cotropitoare ale puternicului general, ținutul care păstră încă, în văile ce-l brăzdau, toata vlaga și nădejdea statului românesc.

Privirile marelui se opriră cu ciudă asupra unei linii subțiri de șanțuri, ce mai mult se ghicea, decât se vedea. Ea se deslășură ca un șarpe, cu încolăcături când largi, când strânse, peste dealurile cu podgorii ale Panciului, pentru a se pierde printre brațele moarte și zăvoaele râului. La dreapta, linia încingea un sat cu case mici, ascunse printre copaci. În marginea satului, trei clădiri mai mari: o gară, o fabrică și un castel. Erau Mărășești, satul pe care până mai ieri mai nimeni nu-l cunoștea, decât doară după numele gării de legătură a două linii ferate însemnate. De două săptămâni însă, două armate potrivnice, prinse în cea mai sălbatecă încăierare, vărsau valuri de sânge pentru stăpânirea lui, și trimiteau zilnic, prinos morții, mii de vieți tinere. Căci satul obscur devenise simbolul mândriei și dorului de neatârnavare a unei țări întregi, iar numele lui, purtat de ecoul tunurilor, străbatea acum lumea ca imnul eroic al vitejiei românești.

Dincoace de liniile românești, privirile marelui cercetau prietenoase alt șir de șanțuri, care trebuiau să se țină strâns de cele dintâi, urmărindu-le prin toate cotiturile, pe după toate crestele și povârnișurile. Nici o mișcare omească nu se zărea în această frumoasă dimineață de vară. Dar mareșalul știa că prin șanțurile îngemănate furnică

mulțimi dușmănoase, cu sufletul impietrit de ură, așteptând ceasul în care trebuie să dea sau să primească moartea. Mareșalul nu putea să vadă, dar ghicea centrele unde se adunau puterile ce aveau să se opintească în sfortarea supremă a bătăliei hotăritoare. El măsură cu privirea locurile celor cinci divizii ale sectorului de atac, încordate ca un resort strâns la maximum de tensiune, pozițiile bateriilor, ale cuiburilor de mitraliere, ale tuturor vajnicilor semănătoare de moarte ce-și îndreptau gurile sinistre către liniile ce le stăteau în față.

Privirile gloriosului mareșal se plimbau atente, dela harta întinsă pe masa din față-i la panorama întinsă la picioarele lui. Increderea îi revenea. Nu mai putea fi nici o îndoială. Peste puțin, resortul se va destinde. Valul furios se va revărsa peste bariera potrivnică și va deschide drumul victoriei peste satul blestemat, peste câmpurile verzi și mănoase. Ce putere ar opune stavilă șuvoiului furios?

Un zămbet lumină figura întunecată a marelui șef. Erau ceasurile șase și jumătate dimineța. Un ordin scurt sbură dealungul firelor telefonice, ca fâlfăitul de aripă al unei pasări prevestitoare de moarte. Și, dela un capăt la celălalt al uriașului front de luptă, dela Muncel până la Siret, o mie de guri de foc trosniră, aruncând peste liniile românești o trombă de fier și flăcări.

Inceputul bătăliei.

Noaptea fusese neobișnuit de liniștită. La șase și jumătate dimineța, bombardamentul artileriei grele și ușoare germane s'a deslănțuit asupra centrului și dreptei diviziei a 13-a române. Peste o jumătate de ceas bombardamentul se întinde și asupra aripelor interne ale celor două divizii vecine, întâi mai slab, apoi cu o tărie din ce în ce crescândă.

Pe sectorul diviziei a 13-a, proiectilele inamice de toate felurile și calibrele bat atât tranșeele liniei întâia, cât și spatele frontului și locurile unde se presupune a fi bateriile de artilerie și adăposturile rezervelor: Modruzenii și Rateșul lui Haret; ele fuseseră cu îngrijire fotografiate în zilele precedente de observatorii din avioane. Intre ceasurile opt și nouă, bombardamentul ajunsese la maximum de intensitate. E un adevărat tir de distrugere. Nu mai încăpea acum nicio îndoială că inamicul pregătește ceva foarte serios.

Bateriile noastre încep și ele tirul, mai ales că în diferite puncte ale frontului încep să se vadă șiruri de trăgători inamici, strecurându-se printre vii și porumburi. La ceasurile nouă, obuzele și șrapnelele încep să cadă și la aripa stângă a diviziei a 9-a, peste satul Mărășești și fabrica de zahăr.

Acum, canonada e generală și de o intensitate extraordinară. Mii de proiectile spintecă văzduhul în toate sensurile, încrucișându-și în unghiuri fantastice traectoriile lor. Aerul vibrează de clamoarea detunăturilor și exploziilor. Urechea prinde amestecul sunetelor. Basul profund al marilor calibre se întrece cu alt-ul tunurilor de câmp, întretăiate de tăcăniturile precipitate ale mitralierelor, de șuerul gloanțelor de pușcă și de zăngănitul metalic al exploziilor, topindu-se într-o maestoasă fanfară a morții.

Subt focul nimicitor al artileriei inamice, tranșeele primei noastre linii de apărare sunt răsturnate, rețelele sfărâmate, apărătorii omorâți sau îngropați. Valuri, valuri de infanterie dușmană pornesc acum la atac spre punctele unde se produc spărturi în linia de apărare. Companiile de atac pornesc pe câte două valuri de pușcași. Înaintea primului val sunt aruncătorii de grenade. În urma valului al doilea mitralierele. Companiile de rezervă, la fel așezate, urmează la 200 de metri în spatele celor dintâi, iar după ele, rezervele de batalioane. Înapoia rândurilor inamice, ofițerii germani, cu revolverul în mână, împing înainte trupa care șovăie, cu rândurile rărite, subt focul nimicitor al artileriei noastre. Dar rânduri proaspete urmează după rândurile căzute și acum, iată-i, în fața primei noastre linii de apărare.

Cea dintâi lovitură o primește aripa dreaptă a diviziei a 9-a și întregul front al diviziei a 13-a. Bătălia se întinde apoi, spre stânga pe tot frontul diviziei a 9-a, dela Mărășești la Cosmești, iar spre dreapta peste frontul diviziei a 10-a.

Pe frontul diviziei a 9-a.

Cel mai primejdut sector al întregului front român, era cel din fața satului Mărășești, unde, divizia a 9-a, redusă și anemiată, era umbra frumoasei divizii care intrase în luptă cu zece zile mai înainte. Baia de sânge pe care o suferise în zilele de 27, 28 și 29 Iulie redusese atât de mult divizia, în cât resturile ei, reconstituite cu efectivele complete ale ambelor batalioane de marș, abia ajunseseră să constituie o forță de 4500 de luptători cu 55 de tunuri, dintre care, 14

decalibrate. Divizia prezintă pe prima linie, la dreapta, regimentul 9 de vânători, redus la șase companii, dintre care, trei în linia întâia și celelalte în rezervă; la stânga, eră regimentul 40, redus la patru companii, toate în prima linie. Rezervele — resturi din regimentele 34, 35 și 36 — erau adăpostite, parte în satul Mărășești, parte în pădurea Lunca Grecilor, în spatele frontului.

Divizia a 9-a română a fost atacată de jumătatea dreaptă a diviziei a 12-a bavareze și de aproape întreaga divizie a 76-a germană; aripa dreaptă a acestei divizii a atacat și aripa stângă a diviziei a 14-a române.

Precedate de focul artileriei lor, care-și lungea tirul, călăuzit de rachetele aruncate de infanteriști, valurile germane atacă centrul sectorului diviziei române și înaintează cu putere spre fabrica de zahăr din marginea de sud a Mărășeștilor. Linia subțire a vânătorilor români nu poate să opună o rezistență prea îndelungată. Valurile inamice, adăpostite de porumburi, răsar deodată înaintea tranșeelor noastre. Artileria diviziei execută tiruri de baraj, mortierele de tranșee intră în acțiune, vânătorii fac eforturi disperate spre a menține fabrica. E în zadar. Fabrica e bătută infernal de artileria inamică, zidurile se năruie, huruind sub loviturile obuzelor de mare calibru, valurile inamice copleșesc cu numărul mâna de apărători. La 10 și un sfert, linia întâia și fabrica sunt în mâinile dușmanului. Apărătorii, câți au mai rămas, se retrag în a doua linie de apărare, pe marginea de sud a satului Mărășești.

La stânga vânătorilor, regimentul 40, rămas cu aripa dreaptă descoperită, este atacat în coastă de dușman și trebuie să se retragă și el. O companie din rezerve, cu mitraliere, aleargă și restabilește legătura ruptă dintre cele două regimente. Frontul se reface, cu centrul pe marginea de sud a satului, care are forma unui unghiu intrând și a fost bine întărită de pionieri cu tranșee și sarmă ghimpată. Cele două aripi extreme ale sectorului diviziei au rămas pe pozițiile lor, fără a da înapoi. O încercare de atac pe care o face dușmanul, dispus pe patru valuri, în sectorul diviziei a 14-a, dă peste trupele proaspete ale regimentului 55 și e respinsă cu pierderi foarte grele.

Dușmanul s'a întărit acum pe marginea de nord a fabricii de zahăr, unde a adus mitraliere numeroase, iar artileria sa bate vârtos noua linie română. Atacurile lui și contraatacurile noastre se urmează, fără a aduce nici o schimbare.

bare; cei doi adversari își mențin cu tenacitate pozițiile. Germanii nu mai pot să facă nici un pas înainte; ei sunt secerați de focurile încrucișate pornite de pe cele două laturi ale unghiului intrând, pe care-l face marginea de sud retransată a satului Mărășești. Nici contraatacurile noastre nu-l pot scoate pe dușman din linia lui. Un moment el reușește să se strecoare prin golul ivit între diviziile românești 9 și 14. Dar e imediat observat; artileria diviziei 14 deschide un foc de baraj violent, iar intervenția infanteriei respinge pe dușman și închide golul, restabilind legătura între cele două divizii.

Aproape de miezul zilei, violența luptei începe să se mai potolească în acest sector.

Atacul dintre Răzoare și Mărășești.

Acțiunea principală se desfășură în sectorul diviziei a 13-a române. Frontul diviziei începea — la stânga — la șoseaua națională Focșani-Adjud, unde se legă cu divizia a 9-a, și se sfârșia — la dreapta — lângă colțul nordvestic al păduricii „La Răzoare”, unde se legă cu divizia a 10-a română. Dela stânga la dreapta se înșirau regimentele 50, 51 și 47. Unitățile diviziei erau bine eșalonate în adâncime, având rezervele de batalioane și de regimente în spatele liniei de luptă, iar rezerva diviziei — două batalioane — la Rateșul lui Haret, un grup de case la jumătatea drumului dintre Modruzeni și Pădureni, în punctul unde șoseaua ce vine dela Panciu se leagă de șoseaua națională Focșani-Adjud. Al patrulea regiment al diviziei — reg. 48 — își avea batalioanele împărțite între rezerva diviziei și rezerva corpului de armată în valea Zăbrăuțului.

Lucrările de întărire ale poziției nu putuseră fi terminate, așa încât, pe alocurea lipseau chiar și rețelele de sârmă. În schimb, artileria sectorului era foarte puternică. Pe lângă cele 13 baterii ale diviziei române, mai rămăseseră pe poziție și cele 12 baterii ale diviziei ruse, ce fusese înlocuită prin Români. Astfel, sectorul dispunea în ziua luptei de 25 de baterii de tunuri și obuziere pe un front de 5 kilometri.

Frontul diviziei a 13-a române a fost atacat de un dușman în putere de două divizii și anume: regimentul 50 a fost atacat de jumătatea stângă a diviziei 12-a bavareze, reg. 51 a fost atacat de divizia 115 germană, iar regimentul 47 de jumătatea dreaptă a div. 13-a austriace.

Intre ceasurile 9 și 10 dimineța, atacul infanteriei germane asupra liniei române devine general, pe când artileria dușmană își concentrează focurile mai ales asupra marginii de răsărit a pădurii „la Răzoare”. Artileria româno-rusă trage cu precizie asupra valurilor inamice; artileria diviziei vecine, a 10-a, ia parte la luptă, trăgând oblic asupra maselor inamice care atacă divizia 13-a. Dar inamicul are o superioritate zdrobitoare de forțe. El nu se uită la pierderi, căci în această zi și în acest sector el caută decisiva. Peste rândurile calcate trec altele. Călcând peste trupurile camarazilor de luptă căzuți, rândurile dușmane ajung în linia română, care a fost pulverizată de focul artileriei, rup șirurile românești și le aruncă înapoi.

La aripa stângă română, în sectorul regimentului 50, terenul accidentat, acoperit de culturi și de vii, a permis dușmanului să concentreze un puternic material de atac: pe lângă artilerie grea și de câmp, bombarde, aruncătoare de mine grele și ușoare. Subt protecția acestui foc omoritor, asaltanții se strecoară prin vii și surprind pe apărători. Linia întâia română, ce fusese distrusă de bombardament, e ocupată de dușmani. Stânga regimentului pierde contactul cu regimentul 9 de vânători al diviziei vecine. Prin golul produs, inamicul înaintează și atacă cu furie gara Mărășești dinspre vest. El reușește să ocupe câteva din clădirile și instalațiile gării, dar gara însăși e apărată cu disperare de rămășițele mult încercatului regiment 9 de vânători, de aripa stângă a reg. 50 și de un batalion din rezerva diviziei a 9-a. Frontul român se închid în fața gării, pe care dușmanul aproape o ținea în palmă.

Acum, satul Mărășești e înconjurat și dinspre sud și dinspre vest. Bombardat infernal, satul dispare subt norii de fum, de gaze și de praf, prin care apar din când în când limbile roșii ale flăcărilor ce mistuie casele, gara și fabrica, aproape năruită.

Dar dușmanul a fost ținut pe loc. Satul și gara Mărășești au rămas în mâna Românilor.

Străpungerea frontului român.

La cealaltă extremitate a sectorului diviziei a 13-a, în fața aripei drepte a reg. 47, inamicul nu s'a putut apropia de rețelele de sârmă, decât la o distanță de 700-800 de metri, fiind ținut în respect de barajul eficace al artileriei, care-l

spulberă de pe terenul descoperit și foarte vizibil. În schimb, la centru, lupta de infanterie e foarte inversunată și dușmanul începe să aibă succes.

În zona de sudură a regimentelor 47 și 51, rețelele lipseau pe o lungime de vreo 150 de metri. Inamicul a descoperit acest punct slab și l-a exploatat. O spărtură se produce în linia de apărare, prin care valurile de atac se împing furios. Atacatorii, străbătând linia noastră, se abat spre stânga și spre dreapta, căutând să întoarcă flancurile interioare ale celor două regimente, spre a lărgi spărtura făcută. Rezervele de batalioane sar în ajutorul supraviețuitorilor din liniile răsturnate și pulverizate și luptă cu desperare, corp la corp, cu dușmanul ce copleşte din toate părțile. Batalionul II/51, cel mai apropiat de linia inamicului e distrus în întregime. Soldații batalionului I luptă cu desperare. Morții și răniții cad cu sutele de o parte și de alta. Toți comandanții de companii sunt uciși. Aripa stângă a regimentului 47 e și ea aproape distrusă; comandantul regimentului, colonelul Rosetti, cade rănit. Pădurea Răzoare e aprinsă de focul artileriei. La ora 11, toată linia întâia a diviziei a 13 a, afară de aripa dreaptă a reg. 47, e în mâinile Germanilor. Resturile bravilor apărători se retrag spre linia a doua.

Dușmanul a obținut un succes important, care trebuie exploatat. Valuri puternice se revarsă acum prin larga spărtură făcută în frontul român. Ele se îndreaptă către NE, spre cota 100, obiectivul principal de atins. Este cota dominantă a regiunii, care asigură stăpânirea ultimei terase spre Siret. Dacă Germanii ocupă cota, ei cad în spatele trupelor române ce luptă pe dreapta Siretului: diviziile 14, 9 și restul diviziei 13. Aceasta ar însemna sfârșitul bătăliei dela Mărășești prin catastrofa armatei române: jumătate din armata dela Mărășești ar fi aruncată în Siret sau capturată! Amândoi adversarii își dau seama că acesta e momentul culminant al marei tragedii. O luptă sălbatecă, pe viață și pe moarte, se va da pentru stăpânirea cotei 100, pe care e stabilită a doua linie de apărare română.

Din nenorocire, această a doua linie nu e o poziție complex organizată. Sunt numai crâmpEE de tranșee. Pieptul oșteanului trebuie să umple lipsurile. Comandantul diviziei, generalul Ioan Popescu, a înțeles gravitatea situației. Criza trebuie biruită cu orice preț. Și, în timp ce rezervele de regimente și de brigăzi au intrat în luptă, comandantul dă

ordin întregii rezerve a diviziei de la Rateşul lui Haret, să alerge la locul primejdiei. Ajunge-va ea la timp şi fi-va în stare să oprească puhoiul? Soarta bătăliei şi a ţării se jucau în acel loc şi ceas.

Mitralierele căpitanului Ignat.

O puternică coloană duşmană iese din pădurea Răzoare şi se îndreaptă către cota 100. Reserva batalionului 1, cu o companie de mitraliere, îi iese în cale. Zadarnică împotrivire. Copleşit de numărul mare al atacatorilor, contraatacul român e zdrobit. Toţi ofiţerii cad, în frunte cu comandantul.

Dar compania de mitraliere a batalionului e aci. Căpitanul Ignat Grigore îşi aşezase mitralierele într'o tranşee, adunase în jurul său sfărâmurile batalionului şi organizase rezistenţa. Căpitanul Ignat primise ordinul să ţie pe loc înaintarea duşmanului „cu orice preţ”. El a înţeles care e singurul preţ cu care se poate plăti oprirea inamicului şi nu i s'a părut prea mare.

Mitralierele încep să tăcăne, iar duşmanul e pironit în faţa tranşeei. Artileria germană reperează tranşeea şi aruncă ploaie de şrapnele peste compania de mitraliere; ea stă neclintită şi tăcăniturile precipitate parcă înnumără vieţile pe care le răpune şi tot nu pridideşte. De două ori duşmanul ameninţă cu împresurarea; de două ori şi compania îşi schimbă aşezarea şi secerişul nu conteneşte. Rândurile apărătorilor scad văzând cu ochii; cadavrele duşmanilor şi camarazilor îngreuiază mâniarea maşinilor. Din când în când, încă o mitralieră amuţeşte, încă un servant cade fulgerat. Acum nu mai e nici un soldat care să poată înlocui pe cei căzuţi. Căpitanul Ignat dă un ordin scurt:

— Ofiţerii şi gradaţii la piese!

Şi el însuşi se aşează la piesa no. 1. Sub mâna dibace a maestrului, glasul mitralierei izbucneşte mai mânios decât oricând.

Şi minutul fatal soseşte. Puhoiul duşman a trecut peste mormanul de cadavre semănat în faţa companiei eroice şi s'a năpustit furios în linia ei de fier şi foc. Cei din urmă servanţi, rămaşi în viaţă, sunt ţintuiţi cu baionetele pe mitralierele lor. La postul său, căpitanul Ignat, străpuns de zeci de baionete, cade, imbrăţişând ţeava înroşită a mitralierei pe care o servise până în cea din urmă clipă.

A doua zi, sanitarii au găsit pe câmpul de luptă o tran-

șee acoperită cu două rânduri de cadavre de dușmani. De-
desupt, printre mormane de benzi și de tuburi arse, opt
mitraliere îngropate sub dărâmurile tranșeei. Era com-
pania de mitraliere a batalionului întâi. Capitanul Ignat,
sublocotenentul Grigoriu și toți servanții pieselor erau la
postul de datorie, cu mâinile încheștate pe trăgaci și cu
capetele plécate peste țeava piesei lor. Pe fața de ceară a
șefului, moartea fixase pentru veșnicie zâmbetul de satis-
facție al omului care izbutise să-și împlinească consemnul.

Jertfa nu fusese de prisos. Un ceas de întârziere a înain-
tării dușmanului, însemnase câțiva kilometri de apropiere
a rezervelor diviziei, care soseau în pas alergător la locul
primejdiei.

La cota 100.

Acum, Germanii sunt pe cota 100. Ei se opresc un mo-
ment și încep de grabă lucrările pentru organizarea unei
poziții de rezistență. Numeroase mitraliere sunt aduse pe
poziție. Comandanții români trimit în foc, una câte una, toate
rezervele sectorului. Rezervele de batalioane au fost distruse.
Rezervele regimentare le iau locul. Compania a noua,
rezerva regimentului 51, atacă violent de front și de flanc
pe dușmani și-i surprinde în mijlocul pregătirilor lor. Ger-
manii își pierd cumpătul și dau înapoi. Românii izbesc cu
furie și urmăresc cu curaj nebun; un sergent, Iliescu Ignat,
cu secția pe care o comandă, capturează patru mitraliere
și face prizonieri pe toți servanții, împreună cu ofițerul
comandant.

Dinspre pădurea Răzoare începe însă să sosească grosul
trupelor inamice. Rezervele de brigadă române sunt aruncate
și ele în luptă. Companiile 10 și 11 ale reg. 51 ies din
viiile Negroponte, unde erau massate, și se reped în pas
alergător întru întâmpinarea inamicului, una în dreapta și
cealaltă în stânga companiei a noua.

De-a lungul crestei cotei 100 se încinge o luptă furioasă
între soldații celor trei companii române și dușmanul ce
sosește în valuri din ce în ce mai numeroase. Nimeni nu
mai are timp să ochiască, ci lovește sălbatec cu baioneta
și cu patul puștei. Dușmanul își dă seama că ține în palmă
victoria și nu vrea s'o lase să-i scape. Valuri, valuri, ies
mereu din pădure și încep să copleșească din toate părțile
pe Românii, cari se retrag pas cu pas, luptând desnădăjduit,
Să fi sunat oare ceasul fatal al României?

În timp ce regimentul 51 susținea cu eroism lupta împotriva maselor diviziei 115 germane, la dreapta lui, regimentul 47 ducea și el luptă grea. Stânga regimentului fusese aruncată înapoi, pierduse linia întâia și se retrăsese în spatele pădurii Răzoare, pierzând legătura cu regimentul vecin. Inamicul încearcă să-i învâluie flancul descoperit, manevrând prin spărtura ce reușise să facă printre cele două regimente.

Și mai la dreapta, divizia a 13-a de *Landweherschützen* austriacă trebuia să atace, cu regimentul 1, la punctul de sudură al regimentului 47 cu divizia 10-a romană, iar cu regimentul 24 aripa stângă și centrul diviziei românești. Direcția atacului era spre partea de nord a pădurii „la Răzoare” și spre pădurea Creanga Babei, spre a cădea în spatele regimentului 47 român, întorcând flancul drept al diviziei a 13-a.

Atacul diviziei austriace s'a dat însă slab și cu întârziere față de atacul diviziei 115 vecine. Până la ceasurile 11, dușmanul s'a mulțumit să atace cu patrule, care au fost nimicite cu focuri de armă și de mitralieră. Valurile de asalt au început să se arate după ora 11, atunci când, în sectorul vecin, linia întâia a apărării fusese cucerită și inamicul rupsese frontul diviziei a 13-a. Focul violent și precis al artileriei și infanteriei diviziei a 10-a a oprit înaintarea inamicului și l-a silit să se retragă.

Regimentul 47 se găsea într-o poziție grea. Pe când flancul său drept, în contact cu divizia 10-a, își păstrează pozițiile, flancul său stâng era respins în spatele pădurii Răzoare și amenințat de inamic cu învăluirea. Comandantul diviziei a 10-a, înștiințat de situația grea în care se găsea regimentul vecin, ia măsuri pentru participarea la bătălie. Artileria diviziei a 10-a întreprinde un bombardament violent asupra inamicului, care atacă în sectorul vecin, protejând astfel atât stânga propriei sale divizii, cât și dreapta diviziei a 13-a. Rezervele de infanterie ale sectorului și ale diviziei s'au îndreptat spre aripa stângă a diviziei, apropiindu-se de punctul de legătură cu divizia vecină, spre a putea interveni la nevoie. Ajutorul dat, în special de artileria diviziei a 10-a, a permis regimentului 47 să-și întărească rezistența și să se poată menține, până când, intervenția rezervelor diviziei a 13-a să facă să se schimbe situația.

Contra atacul român.

Aproape de amiazi, situația diviziei a 13-a române atinsese punctul critic. Dușmanul sfărâmasese și cucerise linia întâia a apărării, rupsese frontul între regimentele 47 și 51, ale căror aripi interne le întorsese, pătrunsese cu mai mult de un kilometru în adâncimea pozițiilor române și era la 800 de metri de bateriile de artilerie. Jumătatea de sud a pădurii „la Răzoare” era în mâinile lui și o coloană puternică se îndreptă înspre via Rujinski. Dușmanul se socotea victorios. Era, în sfârșit, *decisivă* mult dorită, obținută cu mari sacrificii.

Deodată, bătălia luă o întorsătură neașteptată. În plină înaintare victorioasă, coloanele inamice sunt surprinse de un contra-atac, pe atât de fulgerător, pe cât de nebanuit. Rezervele diviziei, aruncate de comandant în valtoare, au sosit pe terenul de luptă în momentul cel mai critic.

Batalionul I din regimentul 50, comandat de căpitanul rezervist, inginerul Miclescu, și batalionul II din reg. 48, comandat de maiorul Tomescu, au pornit dela Rateșul lui Haret, cel dintâi pe la stânga, cel de-al doilea pe la dreapta, fofilându-se cât mai bine, spre a se feri de proiectilele artileriei dușmane, care plouau pe teren. În acelaș timp, mai la dreapta, batalionul III din reg. 47, comandat de căpitanul rezervist, inginerul Drăgănescu, care se află la n-estul pădurii Răzoare, pornise din propria inițiativă a comandantului său, spre a contraatacă în flanc pe dușmanul care întorsese aripa stângă a reg. 47, pe marginea pădurii. Cu chipul acesta, contra atacul român se produce de o dată cu toate forțele disponibile: trei batalioane.

Batalionul Miclescu înaintează, cu o desăvârșită ordine și într-o liniște impresionantă, sub ploaia de șrapnele. Șeful statului major al diviziei îi dă personal pe teren direcția înaintării. Batalionul urcă panta ușoară a platoului și ajunge pe muchea cotei 100; el se găsește prelungind spre dreapta companiile din rezervele de regiment și brigadă, ce duceau lupta de moarte cu năvălitorul. Batalionul se desfășoară imediat în formație de luptă și izbește flancul drept al principalei coloane de înaintare dușmane. Surprinsă de această apariție neașteptată, coloana inamică, desfășurată și ea în linii de trăgători, se oprește și primește cu focuri de armă și mitraliere pe noul sosit. Dar Români și-au luat avânt. Soldații nu iau în seamă pierderile și

imping viguros pe dușman. Acesta își pierde cumpătul și începe să dea înapoi, spre colțul de sud al pădurii Răzoare. Pădurea e plină de mitraliere. De după copaci și din copaci o ploaie de gloanțe începe să se reverse asupra Românilor. Dreapta batalionului șovăie, înaintarea se oprește un minut, dar comandantul se aruncă în fața trupe, care pornește din nou, impetuoasă, la atac.

Din spate, artileria susține cu vigoare contra atacul. Tunarii ruși, în deosebi, sunt entusiasmați de spectacolul acestei trupe, care înaintază în vârtejul morții într-o ordine neturbată, ca la o manevră, păstrând în chip impecabil alinierea și distanțele. Desbrăcați la cămașe, în strigăte de: „Bravo, Rumanski!” tunarii ruși trag cu frenezie, fără a socoti proiectilele. Artileria face baraj în locul spărturii ivite între regimentele române. Rezervele germane nu mai pot veni să întărească coloana înaintată, atacată de Români.

Contra atacul român progresa viguros, cu toată ploaia de proiectile ce-i seceră rândurile. Comandantul a căzut rănit în fruntea trupe; batalionul are pierderi mari, dar nu și oprește înaintarea, atacă și urmărește fără cruțare pe dușman cu focuri și cu baioneta și intră după el în pădurea Răzoare. Alte mici unități, întâlnite în cale, se reculeg și se alătură batalionului. Inamicul, cuprins de panică, începe să fugă în dezordine prin pădure, lăsând terenul plin de cadavre și de răniți.

La ora 11, aripa stângă a regimentului 47 e într-o poziție disperată. O coloană dușmană s'a întors spre stânga și a căzut în flancul și spatele regimentului. Batalionul 1, care formează aripa, e acum înconjurat și atacat dela vest, dela sud și dela est. Românii au pierderi mari, dar resistă dăr.

De odată, din porumburile din colțul de NE al pădurii Răzoare, răsare o trupă română, care se aruncă cu furie în flancul coloanei inamice: este batalionul de rezervă Drăgănescu. Germanii surprinși, dau puțin înapoi și fac față atacatorului; artileria varsă asupra lor un foc omoritor. Românii înaintază sub ploaia de foc și au pierderi grele. Compania a noua își pierde toți ofițerii și comanda o ia un sergent; comandantul companiei a zecea cade ucis. Dar batalionul înaintază, respinge pe dușman și se oprește un moment, în marginea pădurii, organizându-se în unghiul ofensiv. Din spate îi sosește cel de-al treilea batalion al contraatacului.

Batalionul Tomescu, plecând dela Rateșul lui Haret,

a mers întâi spre vest, ocolind pe la Creanga Babei; apoi s'a îndreptat spre sud. El înaintează pe trei linii și atacă la rândul său din flanc coloana inamică din stânga, în marginea pădurii Răzoare. Trupele germane sunt dezorientate și deprimare de înfrângerea aripei drepte, a cărei retragere a degenerat în fugă. Soldații batalionului Drăgănescu au reluat înaintarea, atacând la baionetă. Soldații germani, demoralizați, o iau la fugă prin pădure, aruncând căștile lor de metal și armele, urmăriți cu înverșunare de Români.

Contra atacul reușise. Soarta bătăliei era schimbată. La ceasurile douăsprezece și jumătate, întreaga linie română e reconstituită și în înaintare, urmărind pe dușman. Dacă la stânga, regimentul 50 se găsește tot pe linia rezervelor de regiment, la centru, regimentul 51, ajutat de batalionul Miclescu, și-a reocupat tranșeele din prima linie, iar la dreapta, pădurea „la Răzoare” a fost curățată de inamic. Regimentul 47, ajutat de batalioanele Drăgănescu și Tomescu, e în mișcare de înaintare în contra liniilor inamice.

Victoria.

Comandantul diviziei a 13-a a observat întorsătura luată de bătălie și și-a dat seama de însemnătatea momentului. El înțelege să treacă la ofensivă împotriva inamicului, demoralizat de înfrângere. Intervine la comandantul corpului de armată, pentru ca rezervele corpului să se apropie de frontul de luptă, pentru a putea interveni la caz de nevoie și roagă diviziile vecine să contra atace, pentru a-i sprijini mișcarea ofensivă.

Batalioanele Drăgănescu și Tomescu continuă cu energie urmărirea inamicului, care se retrage. În mijlocul soldaților săi, maiorul Mares, care luase comanda regimentului, după scoaterea din luptă a colonelului Rosetti, cade și el rănit — pentru a șaptea oară în decursul războiului. Artileria diviziei își schimbă poziția cu repeziciune și bombardează coloanele de fugari pe care le imprăștie. Din nenorocire, mulți prizonieri români, ținuți în spatele frontului dușman, cad și ei victime ale focului tunurilor noastre. La ceasurile două după amiază, soldații români au ocupat culmea punctului Găvanu și se îndreptează spre Satu nou. Linia întâia a poziției dușmane e cucerită. Germanii se retrag precipitat spre valea Șușitei părăsind în mâna soldaților noștri prizonieri, mitraliere, muniții și obiecte de echipament.

Impinși cu putere de înaintarea regimentului român 47, Austriacii din fața acestui regiment își pierd orientarea și, în loc să se retragă spre S-V, adică perpendicular pe front, iau direcția spre vest, intrând în câmpul de tragere al diviziei a 10-a. Vestea succesului, câștigat de divizia 13-a, se comunicase diviziei vecine și-i înălțase moralul. Soldații din companiile regimentului 39, vecine cu divizia 13-a, ies din tranșee, rând pe rând, și se avântă la atac atât asupra trupelor inamice ce stăteau în fața sectorului lor, cât și asupra acelor care, venind dinspre pădurea Răzoare, se retrăgeau spre viile din satul Dumbrava. Secerate de focurile artileriei diviziei a 10-a, care trăgea un ucigător foc de baraj, atacate cu focuri și cu baioneta de soldații regimentului 39, o parte din trupele inamice se risipește, altele se predau. Patru sute de soldați și zece ofițeri și cadeți cad prizonieri în mâinile soldaților regimentului 39, cari înaintază până la marginea de nord a satului Dumbrava.

O panică nebună cuprinde acum rândurile demoralizate ale dușmanului. O parte din artilerie inhamă caii și fuge de pe poziție. La Focșani e o debandadă generală. Comandamentul impachetează și se gătește de plecare. Comandantul închisorii predă ofițerului român, cel mai înalt în grad printre prizonierii săi, comanda asupra gărzii germane și a prizonierilor români, anunțându-l că Germanii evacuează orașul. Pe străzi, răniții culcați de-a lungul trotoarelor se plâng și strigă să fie ridicați mai repede, că vin Românii și-i omoară.

De astădată este izbânda, incontestabilă și decisivă. Se va reduce ea însă la simpla respingere și anihilare a încercării inamicului, la sfărâmarea forțelor sale ofensive, sau se va trece la propria ofensivă, la exploatarea în stil mare a victoriei, pentru a străbate peste liniile inamicului și a-i pregăti mormântul, chiar pe locul unde el visă cea mai mare glorie?

Din nenorocire, cu toată dorința comandamentului, cu toate împrejurările nespuse de favorabile, cu toată ardoarea și entuziasmul trupelor, a trebuit să se renunțe la luarea unei ofensive generale. Comandamentul armatei 1-a nu avea la îndemână, în imediata apropiere a câmpului de luptă, o unitate proaspătă mai mare, divizie sau brigadă, pe care s'o arunce în ruptura făcută, spre a înlocui trupele decimate și extenuate ale diviziei a 13-a și a urmări fără cruțare pe dușman. Pe de altă parte, de la sudul frontului

potrivnic i se anunțau mișcări de mase importante de trupe dușmane — unitățile diviziei 89 germane, din rezervă — care se apropiau de teatrul luptei, spre a înlocui trupele înfrânte. De aceea, comandantul armatei crezută că e bine să sfătuiască pe comandantul de divizie la mișcări prudente și să se mulțumească să-și reocupe vechile tranșee, menajându-și rezervele și păstrându-le intacte pentru eventualități.

În fața Mărășeștilor, trupele diviziei a 9-a au făcut, în după amiaza zilei, o încercare de recăștigare a terenului pierdut. Atacul, dat de forțele slabe ale mult încercatei divizii, n'a putut reuși. El s'a topit în puternicul foc de baraj al artileriei inamice și al cuiburilor lui de mitraliere. Trupele diviziei au trebuit să se retragă din nou, înșănăgerate, în pozițiile lor din marginea de sud a satului Mărășești, pe care l-au apărat și păstrat cu sfințenie, pentru gloria lui și a eroiceii divizii.

Un bilanț și o concluzie.

Bătălia se sfârșise. Cea din urmă și mai puternică încercare de străpungere făcută de dușman, în cursul marelui bătălii de la Mărășești, dăduse greș. Biruința fusese a noastră. Era scump plătită cu mii de vieți tinere, dar eră la înălțimea țelului pentru care se dăduse. Bilanțul pierderilor noastre, la cele trei divizii: 9, 13, și 10, însemnă 114 ofițeri și 4800 soldați morți, răniți și dispăruți. Dar câmpul acoperit de cadavrele dușmanilor, cei 700 de prizonieri capturați și mulțimea trofeelor rămase în mâinile noastre, arătau că zădărnicierea speranțelor de victorie ale inamicului, eră legată și de cumplite pierderi pe care el le suferise în oameni și material.

O zi glorioasă pentru armata română. Se cuvine să fie cinstit eroismul diviziei a 9-a, mutilată dar neînfrântă, care, cu sfârșitele ei puteri, a ridicat zid înaintea gării și a satului Mărășești. Se cuvine să fie prețuită și purtarea diviziei a 10-a care, dintr'un bine înțeles spirit de colaborare și camaraderie războinică, a dat diviziei vecine sprijinul eficace al viguroasei sale artilerii și al bravei sale infanterii.

Onorurile zilei se cuvin în deosebi diviziei a 13-a. Asupra ei s'a deslănțuit cel mai violent atac inamic, pregătit de o artilerie formidabilă și executat de o infanterie considerabilă ca număr, mănătită impetuos înainte de siguranța că aci va găsi, în sfârșit, mult așteptata decisivă. Sdrobirea atacului

inamic s'a datorit splendidului foc de artilerie care, toată ziua, a tunat cu o eficacitate spăimântătoare în masele inamicului, bravurei fără seamăn și spiritului de jertfă, de atâtea ori pus la încercare, al soldatului și al șefilor lui, precum și acelei gândiri superioare, care știe să însușească și să dea putere maselor. Eșalonarea în adâncime a rezervelor de diferite grade și judicioasa lor aruncare treptată în linia de luptă, a permis închiderea golurilor, pe măsură ce se iveau, și a oprit pe loc pe dușman, ori de câte ori el se credea victorios. Inițiativa comandantului de a arunca întreaga rezervă a diviziei, în momentul cel mai critic și în punctul cel mai vulnerabil al bătăliei și execuțiunea impecabilă a acestui contraatac, au fost elementele direct determinante ale victoriei.

Comandamentul german fu adânc impresionat de marele eșec al acestei zile, în care-și pusese toată nădejdea. El era conștient că fusese ultima sfortare, pe care putuse s'o facă, pentru câștigarea victoriei în ceea ce Germanii numeau, *bătălia de străpungere de pe Putna și Șușița*. Eșecul de la 6 August puneă capăt șirului de sfortări pe care armata a IX-a germană le făcea de 14 zile, cu prețul unor pierderi imense: ea dovedea neputința de a sparge zidul românesc și pecetluia definitiv marea înfrângere germană.

Continuarea ofensivei germane era imposibilă. Generalul von Eben, comandantul armatei a IX-a, e silit să constate această neputință și să exprime în cuvinte acoperite, renunțarea:

„Pentru că o punere în ordine a unităților și un repaos al trupeii se arată absolut necesare și pentru că, în urma luptelor grele, efectivul infanteriei scăzuse, o continuare mai departe a ofensivei nu mai părû de consiliat, și în consecință, se ordonă ca deocamdată să se păstreze și să se fortifice pozițiunile cucerite ¹⁾.”

Cuvinte seci, în stil oficial, care însemnează însă încheierea marelui bătălie de la Mărășești, prin mărturisirea înfrângerii, venită dela personajul cel mai calificat s'o facă.

Apus de soare.

Ziua de 6 August se sfârșia într'un amurg înăbușitor.

1) Raportul săptămânal No. 3295 al armatei IX-a germane către comandantul grupului de armate Mackensen, de la 18/8 — 24/8 [10].

Plouase spre seară și aburii, ridicați din câmpie, înfășurau dealurile într'o ceață subțire.

De pe înălțimea Măgurii Odobeștilor, mareșalul Mackensen cuprindea cu privirea câmpul bătăliei, înroșit de razele soarelui ce apunea și de sângele soldaților săi. Su-fletul aspru al războinicului era cuprins de melancolie. Viziunea marilor bătălii victorioase, ce-i întemeiaseră faima, nu puteau să-i alunge ciuda și amărăciunea. Tannenberg, Lodz, Dunaieț, Serbia, Dobrogea, Argeș, câte amintiri glorioase ce se ștergeau în ceață depărtării și a trecutului! Iar realitatea era aici, sub ochii mareșalului, în câmpia acoperită de leșurile legiunilor sale, în apele Siretului ne-subjugat, ce se rostogoleau mai sprinten și murmurau, parcă, mai ironic decât ori și când.

De-asupra munților Oituzului, zarea părea o mare de foc. Și, în acest amurg însângerat, gloriosul soldat nu se putea opri să nu citească limpede apusul propriei sale faime, de general care nu cunoscuse până atunci înfrângerea.

Const. Kirițescu

POEM EROIC.

*Un brad în plaiu s'a tânguit :
«Ce vitreg, Doamne, ai împărțit iubirea-ți părintească!
Privește cum ai osândit sămânța mea să crească*

*Pe-o coastă repede 'ntre stânci, deasupra unei rupte
Prăpastii negre și adânci, să duc eterne lupte*

*Cu Duhul morții. Să mă'ndoiu sub nori care detună
Bătut de crivăț, ros de ploi, pe vișor și furtună.*

*Și singur în pustiul nord și troenit în spate,
Din răputeri să mă încord spre a putea răsbate*

*Prin drum de piatră în pământ cu biata-mi rădăcină
Și cu durere să m'avânt spre dulcea ta lumină.*

*Doar chin și sbucium dat mi-a fost pe culmea asta
[innaltă,*

*Pe când spre vale 'n adăpost stau frați-mi laolaltă".
Răspunse glas din slăvi cerești :*

*— „Tu lupți și sângeri și însutești spre 'nnălțime
Și 'nvingi, măcar că singur puterea-ți ești și ne-
proptit de nime.*

*Deaceea și privind te-admir, mi-ești scump ca ni-
[meni, altul,*

Tu brad-erou, tu brad-martir, tu marele și 'nnaltul!"

AMIAZĂ PE MUNTE

*Aleargă un cerb peste creste...
Piere 'n dumbrăvi și iar iese la gol...
Sbucnesc pocnete de puști făr' de veste
Și ciocotul dă văilor ocol.*

*Iată năluca a scăpat devale,
Uite-o acum țîșind din strimptori;
Zadarnic o gonesc câți o pândeau în cale
Ascunși în bălci și la țiitori...*

*Cârduri de hăițași pornesc să coboare
Și tulesc în găvanele-adânci.
Amiaza, lungită la Soare,
Privindu-i, adoarme cu capul pe stânci.*

*Se stinge prelung către neagra tatră
Cornul ce-a sunat pân' adineaur:...
Pe albastre singurătăți tăcerea-i iar de piatră.
Liniștea de aur.*

ARGONAUT

*Privești bătrânul munte, pe înserat, și iată
Cum stă lăptos și pașnic cu muchea 'ncovoiată,
Bătut pieziș de Soare, ce 'n coama'i se cufundă,
Îți pare de departe, cu fruntea lui rotundă
Și mțele-i de codri roșite de rugină
În care amurește tomnateca lumină,
Berbecul mitologic cu lâna grea de aur
Incremenit acolo și gras de-atât tezaur.
În fund, mânat de vânturi, greoi de gânduri rele
Un nor întruchipează, cu vâsle și vântrele
Plutind spre fabuloasa Colchidă a Virtuții,
Corabia lui Iason cu toți argonauții...*

*Din valea 'n care umbra se lasă ca o lavă
Faci semn să se oprească nălucitoarea navă
Și, aprig, sus la proră, pornind pe urma vii,
Te 'ntâmpini și te-amesteci o clipă cu eroii...*

DESPARTIRE

Când fâlŃăiŃi năŃrama în albul steag al mănii
 Se oglindea amurgul în apele fântânii;
 Alături, săgetată în inimă de frică,
 În clipa despărŃirii gemu o turturică,
 O rodie necoaptă că u, de vierme roasă,
 Crăpând, înăbuŃită de iarba somnoroasă
 Și, trist, pe poarta serii spre umbrele pieirii
 EŃia, pălit și rece, luceafărul iubirii
 Trecând ca peste o rană pe-un vânăŃ cer ca fiera.
 Plecat peste fântână vedeam în fund durerea
 Cum turbura adâncul venind să se adape
 Și prefăcea în sânge cleŃtarul scump de ape,
 Cum se stingea amurgul și veŃtedul luceafăr
 Și cum porneai departe și singură tu cea făr'
 De milă, luând cu tine în albul steag al mănii,
 Ca'n zări să mi le fluturi, năŃramele luminii,
 Lăsându-mă, din golul fântânii cu balaur
 Să mă privească noaptea cu ochii ei de aur,
 Pe când, cerând și dându-Ńi c'un bun rămas iertarea
 Se 'mbrăŃiŃau în umbră iubirea și uitarea.

V. Voiculescu

VRERI VINOVATE

*Mi-e dor de ceiace voi fi:
De omul așezat în mijlocul vieții
Ca 'ntr'un muzeu un colibrî
Minunățînd Dumineca băeții.*

*Mi-e dor de vremea când voi sta
Eu singur împotriva Cerului
Și liberându-mi semenii voi da
Euridice veșnică inferului.*

*Când din trei frunze luate de pe jos
Culege-voi arșari și din ei, în stradă
Voi face cu poporul zdrențăros
Portice lenevoase de eladă,*

*— Sub cari să chem, deapururea să dau
Otravă de băut drumeților
Sau soare 'ntr'un pahar, — sau
Plăpânde pitulici ereților.*

*Cînd dintr'un rostru de caic voi face școală
Dintr'un sofism o lege
Și voi alege
Din virtuți femeia cea mai goală.*

*Cînd voi fi bun, cuminte și-arătos
Și, brun ca o satanaidă,
Păși-voi calm în falduri de prisos
Pe marginea de Tebaidă.*

*— Pe Magdalena iară să mi-o chem
Să-i spăl cu biblic gest picioarele
La piept din capul blond ca dintr'un ghem
De aur, desfăcând fuioarele,
Și rămînînd apoi cu-arătătorul
În aer, ca Mintuitorul.*

Dinu Lance

SATUL MEU

HARTA

*Sunt satul strâns în punct pe o hârtie :
Paing în drumuri negre, ca 'ntr'o plasă.
Privindu-mă școlarul o să știe
Ce nume port, în ce județ și plasă.*

*Atâta tot ; căci oameni, vetre, locuri
Și câmp, și crâng și brazdă și livadă
Și cerul minunat cu mii de jocuri
De raze și de umbre — n'o să vadă.*

PADUREA DE LA STÂNCA

*De ce-ai tăiat copacii de la Stânca?
Ca să mi-i vinzi cu carul, ce-am făcut?
N'aveam izvorul clar ce-l naște stânca,
Și umbra mea albastră de pe Prut?*

*Toporul, ce mi-a despoiat mărirea,
N'un trunchiuri ci'n trecutul tău, lovi.
Și azi umbră nu-ți mai dă nici amintirea
De când îmi smulse ramurile vii...*

HORA

*Mă nasc la han odată'n săptămână,
Mi-e pântec cobza, fluerul mi-e os.
Nu pot trăi de nu mă țin de mână
Flăcăii dârz sau fetele sfios.*

*Ce chiot dau când ies prin bătătură!
Tot calc și bat în tact ș'alerg pe loc...
Spre seară amefesc de băutură,
Dar nu mă las—că mor de nu mai joc.*

GÂȘTELE

*S'au dat în vânt și prin văzduh albiră
Prostirile întinse pe zaplaz?
Ce petice de-omăt ciudat se'nșiră
Sub soarele de vară, pe islaz?*

*Și ce pietroaie albe 'ncep să miște
Pe albia secată de pârâu?
— Nu, drumul plin de-un cârd răsleț de găște
Ce umblă după boabele de grâu.*

RÂNDUNELELE

*Pe pagina de cer senin, de-o oră
Un Dumnezeu — pe semne caligraf —
Ne 'ncurcă'n scriitura lui sonoră
Și taie zarea'n dungi de telegraf;*

*Apoi ne prinde 'n ele câte una,
Ca buchiile dintr'un alfabet,
Și 'n cerul vână de amurg ca pruna,
Când le citești — te pomenești poet.*

TACEREA

*Cobor pe câmp odată cu 'nnoptarea.
Sunt pretutindeni și nu's nicăieri.
Mă prinde pitulată nemișcarea;
Dar pier, cu glasul tare de mă ceri.*

*Mă sfâșie cucoșii, câini mă latră,
La iaz mă joc cu luna plină 'n stuf,
In jurul lămpii ațipesc pe vatră,
Și satul doarme 'n mine ca 'ntr'un puf.*

LUNA

*Pe câmpul asfințitului răsar
— Potir de crin pe-un luger nevăzut —
Și-o stea de aur viu, ca un bondar
Din alba mea petală a căzut.*

*Și-acum spre zori, cum tainică pălesc
În chipul unei flori de păpădie,
De-mi suflă vântul fulgul meu ceresc,
Pe iaz — privește-l — însorit învie.*

VÂNĂTORUL

*Pierduși o zi ca să împuști o rață
Din ștor pieziș pe ceruri și pe iaz?
— Nu, iată-mi-le încă vii în brață
Priveliștele dragi ca un obraz.*

*Ți-oduc amurg și apă laolaltă,
La hanul vechi cu cușma pusă strâmb...
Ia-mi asfințitul galben de pe baltă
Și cerul clar și verde de pe dâmb.*

Miorcani, Sept. 1923.

Ion Pilat

ORIGINILE „MICII ÎNȚELEGERI“

Singurul Guvern care a crezut că trebuie să arate opiniei publice din țara sa în ce împrejurări și cu ce scopuri s'a înțemeiat acea alianță a Statelor cu teritoriu desfăcut din vechea Ungarie, care poartă de obicei numele de „Mică Înțelegere“, e guvernul ceho-slovac.¹⁾

Am înainte cartea albă tipărită de d. Beneș și cred că e util să se scoată din ea unele acte esențiale.

Încă de la sfârșitul anului 1919 o convenție prealabilă, un „aranjament“, se încheiase între reprezentanții la Paris ai Cehoslovaciei și Iugoslaviei, pentru apărarea contra unui atac ugresc. Înțelegerea fusese aprobată de delegația iugoslavă la Congresul de pace; se aștepta hotărîrea de la Belgrad. Îndată d. Cermac era trimis de d. Beneș la București în „misiune specială“ asupra aceluiaș subiect. Ministrul cehoslovac se sprijinia pe discuții anterioare cu d. Vaida, devenit șef al Guvernului român. În Februar 1920 trimesul, care nu mai găsisese la București pe primul-ministru, plecat la Paris, întâmpinase totuș dispozițiile cele mai favorabile. Din partea lor, Sărbii credeau că discuția trebuia reluată oficial (p. 19). Încă de la 12 Februar se putea raporta însă din Belgrad că ei au prezintat „un proiect de convenție defensivă“ (p. 21). Cum intrigile habsburgice amenințau, d. Beneș se grăbi să declare că privește „acordul mutual“ ca „obligator“ și capabil de a avea urmări în cazul unei ofensive dușmane (pg. 23,33). Din partea lui, supt impresia acelorași pregătiri, Guvernul iugoslav era de aceeaș părere (p. 25); era vorba de un scurt act public și de o convenție militară secretă. Două Ministere se succedară cu acelaș punct de vedere. Legătura era considerată și ca „o datorie de solidaritate slavă“ (p. 31),—ceea ce, firește, nu ne privea pe noi. Și la

1) *Documents diplomatiques relatifs aux conventions d'alliance conclues par la République Tchecoslovaque avec le royaume des Serbes, Croates et Slovènes et le royaume de Roumanie, décembre 1917 — août 1921, Praga 1923.*

Belgrad chestia se considera supt acelaș raport sentimental (p. 34). Numai la 17 Aprilie și Guvernul Protici se declara legal prin convenția pe care înaintașii săi o trimiseseră la Praga (p. 37).

În acest timp la noi se producea înlăturarea pripită și nemotivată a Ministerului Vaida, disolvarea Parlamentului ales liber și instalarea unui Ministeriu, care, așteptând colaborarea la Interne a lui Take Ionescu, avea ca șef al acestui departament pe Duiliu Zamfirescu, vechiu centrophil cu aplecări către centrali și foarte puțin încrezător în alianțe ca aceea de care se vorbea la București cu câteva luni în urmă.

Încă la 23 Aprilie, Cehoslovacii persistând, se putea spune că, de și, în momentul crizei ungurești, se declarase că noi nu ne vom desolidariza de cei interesați și ei la păstrarea tratatului de la Trianon, „negociațiile cu România nu sunt încă definitiv isprăvite” (p. 39). Zăbava făcea ca acum să nu poată fi vorba decât de o adaogire a noastră la legătura, înainte de toate slavă, care se încheiase. Președintele consiliului era însă așa de puțin grăbit, încât la 12 Iunie el era dispus numai „a intra într'un schimb de vederi (*pour-parlers*)” (p. 41). Numai în Iulie prin d. Rășcanu se anunță dorința noastră de „legăturile cele mai strânse” cu Iugoslavia. Chiar Take Ionescu cerea însă ca întâiu să se încheie convenția între cele două State slave.

De altfel, odată trecută primejdia despre Ungaria, și iscălirea acestui act zăbovi, și anume până în August următor.

Fusese vorba din partea Cehoslovacilor, se pare, de o călătorie a lui Take Ionescu la Be grad, unde s'ar fi stabilit înțelegerea. Ministrul român invită la București, în Iulie 1920, pe colegul său cehoslovac (p. 51). Prințul Moștenitor sârb aștepta cu nerăbdare pe d. Beneș la Belgrad pentru iscălirea unei convenții asigurătoare, în vremea când Ungurii se oferiau să ajute de pe culmile munților Slovaciei Europa împotriva unor lovituri rusești (p. 49; cf. p. 69-74).

Călătoria d-lui Beneș la Belgrad aduse încheierea actului de alianță cu Iugoslavia. Convenția fu prezentată apoi ministrului român al Afacerilor Străine în aceeaș lună August (p. 67). La *București însă dominau alte idei, și erau alte împrejurări*. Take Ionescu vrea ceva mai mare: unirea între toate cele „cinci State ieșite din victor'a comună” și anume rezistențe l faceau să declare oaspetelui pe care-l che-

mase totuși cu insistență (p. 65) că „nu era cu putință în acel moment să înceapă convorbiri” (*pourparlers*) (p. 67). Evident, el nu era stăpân pe acțiunea în afară a Ministerului la care fusese adăogit și n'avea nici încrederea, nici sprijinul necesare, în alte cercuri. D. Beneș trebui să plece numai cu vaga asigurare că, și înainte de încheerea unui tratat în toată forma, s'ar datori un ajutor militar reciproc, dacă Ungaria, fără provocare, ar ajunge să atace pe unul din cele trei State (*ibid.*).

Totuși, oprindu-se la Praga la întorsul dela Paris și Roma care puteau da învățăminte, Take Ionescu începu el negocieri. „În spiritul celor dela București”, ele țintiau însă la delimitarea în Maramureș și la înțelegerea de comerț (p. 78). Se pare că ministrul român crezuse bine să întrebe și pe aliații cei mari cu privire la o legătură pe care Italia, fiind vorba de Sârbi, o privia cu ochi răi. Dar, îndreptându-se spre Varșovia, în conflict, de mult cu Praga, el urmăria înțelegerea în cinci, în patru deocamdată, pe care se credea în stare s'o realizeze (p. 77). Pleca din Cehoslovacia cu credința că fără text scris este totuși între această țară și România lui „un acord” „perfecționat”, care „poate fi privit ca durabil și definitiv” (Octombre); cât privește convenția dintre Cehoslovaci și Sârbi, ea era dată publicității. Giolitti declara îndată că legătura din Belgrad o află Italia „cu satisfacție”. Mai mult, fără angajament militar Italia însăși se înțelegea pentru acest scop cu Sârbia (p. 87). O notă a contelui Sforza, pe care d. Beneș îl vizitase la Roma, arată că această înțelegere se întinde și asupra Cehoslovaciei (p. 93-94) (Februar 1921).

Era și timpul. Căci, fără a ști nimic din aceste măsuri de preservație, fostul împărat Carol răsărise, spre sfârșitul lui Martie, la Sămbăta-Mare ¹⁾. De oarece nu era în această privință nici un act scris cu noi, trebui ca la trei zile după senzaționalul eveniment să se facă întrebare la București dacă suntem dispuși a ne ralia la acțiunea comună.

Abia atunci Take Ionescu se hotărî la o nouă sfortare pe lângă generalul Averescu, și d. Veverka, reprezentantul Cehoslovaciei la București, aruncă formula, culeasă din gura

1) cf. *Documents diplomatiques concernant les tentatives de restauration des Habsbourg sur le trône de Hongrie*, pe care n'o am la îndemână.

lui, de „Petite Entente“ (p. 107; cf. p. 113). Ca să se ajungă la semnarea actului mult aşteptat trebuiră, în emoția prezenței Habsburgului la Budapesta, „negociații între Regele, ministrul de Afaceri Străine și D. Mișu“. Așa scrie (p. 115), la 4 April, d. Veverka. Totuși acesta menținea temerea ca „ideia convenției noastre de alianță să nu pirotească“ *que l'idée de notre convention d'alliance ne sommeille*; p. 117). Zăbava provoca la Praga nemulțumire. D. Beneș ajunge să spuie trimesului nostru acolo, d. Hiotu, că nu e cu de a sila (*nous ne nous imposons aucunement*; p. 119). Propunând o întâlnire la graniță cu Take Ionescu pentru a evita neplăcerea unei a doua călătorii inutile, ministrul cehoslovac se întreba dacă „Guvernul român e hotărît să încheie o asemenea convenție“ (p. 119). De astfel, *noi eram socotiți ca un simplu «complement» pentru aceia cari aveau și legătura cu Italia* (p. 121).

Se pare că și la Belgrad politica „pirotia“ „Lucrurile“, scrie, la April, după plecarea ex regelui, d. Beneș, „nu vor fi probabil încă coapte“ (p. 123). Se mulțumia deci, după ce se gândise la o călătorie a lui Take Ionescu la Belgrad, unde ar fi încheiat o convenție cu Sârbii, cu un simplu act între Ceho-Slovacia și România (p. 123). Ministrul nostru ajunge să se întrebe cu neliniște dacă d. Pașici vrea ori ba (p. 125). Din parte-i, d. Beneș nu era dispus să meargă la Belgrad ca să vadă cum discută doi oameni fără a se înțelege (p. 127). Deocamdată de la București d. Veverka putea să anunțe, la 11 April, atăta: că „d. Mișu e câștigat pentru proiectul de convenție și privește încheierea ei ca un lucru gata făcut“ (p. 129).

În sfârșit d. Pașici răspunse: voia, dar altă dată (p. 133). Rămânea numai actul cu Cehoslovacia. D. Beneș îl voia iscălit la hotar, la Sighet, într'o întrevedere a sa cu Take Ionescu. Acesta câștigă iscălire la București, de către d. Veverka (23 April).

Urmă numai după trei săptămâni invitarea la Belgrad a ministrului român; el voia ca și d. Beneș să alerge acolo. Adăugia ca hotărîrea definitivă asupra granițelor Banatului să se iea în acel moment (p. 151). D. Beneș se eschivă, trebuind să facă un drum în Apus (p. 155). Invoiala cu Iugoslavia fu încheiată deci personal de Take Ionescu în capitala sârbească, precum fusese tot acolo și aceia cu Cehoslovacia. *Se vedea bine că acolo este un singur stăpân.*

Convenția asigura și contra Bulgariei; contra Rusiei

nu. Ea nu privia nici hotarele, nici școlile, nici relațiile de comerț. Și Take Ionescu nu izbutise, cu câteva luni în urmă, să îmbunătățească legăturile dintre Cehoslovacia și Polonia. Actul iscălit mai târziu, la 6 Novembre, pentru a garanta neutralitatea cehoslovacă în cazul unui atac rusesc contra Poloniei și o disolvare a organizațiilor ucrainene din Cehoslovacia, n'a fost executat.

Concluzia e aceasta: politica externă a unei țări nu se face prin conflicte de competență, care zăbovesc și scad.

N. Iorga

BABA ANICA

— SCHIȚA —

Sub arșița soarelui de cuptor, Baba Anica urma culmile pleșuve ale Rugetului, pe poteca ce duce de la Cloșani la Mărășești. Alături pășea Suzana. Nici traista din spate, nici povara fetei, agățate de mâna buniciei, nu-i încetineau pasul, nu-i încovoiau trupul. Era deprinsă ca toate țărancele din împrejurimi, să care șită în spinare de pe vârfurile depărtate ale munților Cernei, din copilărie până la adânci bătrânețe, căci Baba Anica, cu tot mersu-i măsurat și sprinten se apropia de 80 de ani, dacă nu i-o fi și împlinit, judecând după ochii albaștri, spălăciți tot una parcă, cu fața brăzdată, zbârcitură lângă zbârcitură.

Ele erau îmbrăcate la fel: dinainte opregul negru, cutat; la spate drept și în fețe cămașa cu poalele și mânicile înfioate, săracă în răuri, doar că Suzana avea basmaua innodată sub bărbic, pe când a Babei îi atârna pe spinare.

În față era incolăcită pe creștetul capului și de sub ea ieșeau 2 coade bălane, amintire din tinerețe— care se prelungeau dealungul obrazilor, peste urechi și veneau iar sub basma, legate pe ceafă.

Portul lor era portul ce deosebește atâtea satele mocănești de celelalte din jurul Băii de Aramă, de te întrebi când s'a pripășit prin aceste văi un neam așa de deosebit și cum și-a păstrat datinele neschimbate dealungul veacurilor.

Ajunse pe culmea cea din urmă, acolo unde drumul începe a cobori în valea Mărășeștilor, Baba Anica se opri și privi împrejur.

Soarele, la asfințit, își arunca ultimele raze aurite asupra munților, în clipele acelea pete de umbră și lumină. Vârfulurile lor, cercuri, cercuri, ca valurile mării, cu Piatra Cloșanilor în mijloc, singuratecă și neîntrecută, înconjurau Rugetul și se pierdeau, la stânga, în ceața câmpiei dunărene, iar la dreapta, tot mai înalte și mai pleșuve, ele se pierdeau în zarea înroșită.

Suzana își desprinsese mâna de a buniciei.

Așezându-se pe iarbă, zise cu hotărîre :

— „Oprește o leacă”.

— „Cum să oprim ? Nu vezi că soarele e la asfințit ? Vrei să ne apuce noaptea și lupii pe drum ?”

— „Mi-e foame. Dă-mi numai o pâine dulce dela Doamna din Poeni”.

Bătrâna scoase din desag 2 pișcoturi, învăluite într'o gazetă, și le dete fetii.

Suzana rodea încet din prăjitură, firimitură cu firimitură. Gândul îi era aiurea și ochii mari verzi cu sprincenele imbinat priveau neclintit spre Baia de Aramă, ale cărei case albe se zăreau printre copaci, dincolo de Mărășești.

— „Ce stai pe gânduri ?” rosti Baba Anica, mirată de tăcerea copilei, zburdalnică și vorbăreată de obicei.

— „Mă uit la Baia”.

Și după câteva clipe :

— „Muică, București o fi mai mare ?”

— „Mai mare ca Baia ? Crez și eu că da. Nu l-am văzut, dar cine vine dintr'acolo spune măreții de el”.

Suzana o apucă de mână. Privind-o în ochi, întrebă :

— „Ai spus Doamnei că mă dai la ea, la București. Când mă dai ?”

— „Te dau când mor eu, așa m'am înțeles cu Doamna, răspunse Baba. — N'ai fi vrând să pleci de pe acum, să mă lași singură. După cum am pierdut 8 copii, să te pierd și pe tine ! adăogă ea răstită și aruncându-și desagi pe spinare, o luă încet la vale.

Suzana urma. În tăcere coborări coasta Rugetului. Poteca șerpuia, când lină, când repede, printre poenele numite în partea locului curături, cu căsuțele de lemn, risipite pe culmi, unde sătenii își adăpostesc iarna vitele și grânele, șerpuia printre potecile de porumb și de miriște printre ferigile înalte și cotropitoare.

Nici un izvor nu se iveau să le răcorească de arșița, ce părea că, după apusul soarelui, ieșea din pământul arămiu, brăzdat adânc de scursoarea zăpezilor.

Aproape inserase, când ajunseră jos la drumul cel mare. O luară la stînga dealungul mării — apei negre, în ale cărei unde spumegânde, agățate pe pietre și cu opregul sufecat la brâu, câte o țărancă întârziată își clătea rufe.

În cale le ieșeau rînd pe rînd la întors spre casă, turmele de oi, circzile de vaci, într'un nor de praf. Mugetele și behaitul lor se amestecau cu țipetele copiilor, care le mînau.

În dreptul văii Zeicu, o luară la stânga și urcând o răpă stâncoasă deteră de conacul singuratec al Babei Anica.

Odată cu ele, ieșise și luna, sus pe culmea munților din față, rotundă și alburie, ca o minge mare de argint și lumina ei le lumina ograda, ca și când ar fi fost încă zi.

Bătrâna făcu ocolul curții, găsi găinele pitite în corcodușul alipit de gard, găsi scroafa cu cei 2 purcei la locul lor în cocină. Singură Cerna, o pată albă, veghia la poartă. Bătând din coadă-i stufoasă, le ura bun venit.

Pe din afară, casa era sărăcicioasă, numai de bărne, eu scară în piatră de gârlă, cu pridvorul fără prispă, iar pe dinăuntru era curată și prietenoasă.

Din cele trei odăi, una o făcuse locuință de iarnă, unde-și ținea acum războiul, câteva fuioare de lână și motche de bumbac; cea din mijloc era bucătăria cu oalele și străchinele incondeiate din Glogova și cu vatra, vatra largă, fără coș, cum se obișnuște în județul Mehedinți, de se risipește fumul prin pod.

În odaia din dreapta, își strânsese ea tot avutul: patul cu plapă albă și flotocoasă, vargată în negru, scaunele și masa pe trei picioare, furcile, leagănul în care-și purtase drumuri lungi în spinare pe rând cei opt copii — toate de lemn, lucrate și săpate cu meșteșug de răposatul, în timpul verii, cât păzea turmele de oi, sus pe Balmeș. De alungul zidului, erau atârinate pe frânghie cămeșile, opregile, brațele, portul lor de toate zilele, pe când în lacra de la capătul patului, stăteau închise straele de sărbătoare și cele ce și le făcuse Baba dinadins pentru înmormântare.

Într-o clipă, fiecare în partea ei, își aprinseră lampa, strânseseră surcele, făcură focul și mămăliga. După cină, la lumina flăcărilor din vatră, cu Cerna la picioare, și Suzana pe genunchi, bunica istorisi cu glas domol, basmul, pe care-l asculta fata cu ochii cășcați, aproape în fiecare seara acelaș: basmul lui Ivan Borgovan.

Când sfârși, trecu în dormitor, să facă rânduială și auzind alături rasetele și jocurile Suzanei cu câinele, se bucură și gândi:

— „Și-a uitat de București“.

Dar parcă simți ca un cuțit prin inimă, când copila spuse la rugăciune, îngenunchiată în fața icoanei, pe mărghina patului:

— „Maică Precistă, să ții sănătoasă pe Bunica și pe Doamna mea“.

De rândul acesta nu o certă. O luă în brațe și îi zise mângâind-o cu blândețe :

— „Pentru ce ți-e așa dragă Doamna de la Poeni? Pentru ce vrei să pleci? Pe mine cine să mă îngroape? Cine să-mi ție lumânarea?”

Cum nu răspundea, grăi iar :

— „Nu e bine aici? Îți lipsește ceva?”

Suzana lasă ochii în jos, rușinoasă.

— „E bine” — zise în sfârșit.

Dar, când o privi mai de aproape, zări lucind lacrimi printre genele-i lungi și deodată își ascunse fața la pieptul bunichii, izbucnind în plânsete.

Printre plânsete se deslușeau cuvintele :

— „Nu vreau să mori! Nu vreau să te îngrop”.

Baba o desmierdă, o legănă, până se potoli și adormi ; apoi o așează pe pat, o acoperi cu plapăma și se depărta șoptind :

— „Are dreptate fata”.

Își mai găsi de lucru prin odaie până târziu. Când ieși să mai facă odată ocolul curții, luna coborise pe zare.

Se liniștise satul, abia câte un câine lătră ici, colo, când mai aproape, când mai departe.

Uneori le ținea isonul și Cerna culcată pe pragul ușii.

A doua zi se trezi cu soarele lă geam.

Se sculă binișor, să nu deștepte pe Suzana, se îmbracă, își puse conciu cu coada pe cap, înfipse furca la brâu și ieși, luând-o la deal, spre biserică.

— „In cotro, Babo?” îi strigă Valică, ce venea cu vitele la vad.

— „La Popa”.

— „Ia-o în jos, Babo,” strigă iar Valică. „L-am văzut trecând spre cimitir”.

Bătrâna se întoarse din drum și o luă la vale. Ajunsă la cimitir, intră înăuntru, în căutarea preotului, îi făcu ocolul, intră în bisericuța cea veche, unde nu se mai slujea, că sta să cadă ; intră în amvonul cu cititorii în strae de țară, femeile taman în portul Babei.

Sărută icoanele de pe tâmplă proptită în bărne, băgă capul pe ușa altarului cu sfinții afumați și pravilele prăfuite.

Nu era nicăeri, și, când ieși iar afară, îl găsi la poartă — înalt și subțire, cu barba bălană, trăsăturile regulate, părul lung și creț. N'ai fi crezut că era fiu de mocan.

— „Ce e, Babo ?“ întrebă el, după ce-și deteră ziua bună și văzând că dansa nu-și urma drumul.

— „Am venit să-ți cer un sfat, părinte, că D-ta care ai cetit atâtea cărți și ai umblat prin lume, ești mai înțelept ca mine, și-mi vei ajuta să ies din nedumerire“.

— „Om vedea. Spune-mi numai“

— „Uite, părinte, de ce e vorba. Știi, sau poate nu știi, pentru că ai lipsit cu anii dintre noi, că rând pe rând, am pierdut pe moșul și din opt copii câți aveam, mi-a rămas numai o nepoată, pe care am crescut-o, de când i-a murit mama lăuză, părăsită de bețivanul ei de tată. Copila este singura mea bucurie, singura mea nădejde, și acum, iată că mai deunăzi, ducând-o cu mine la doamna din Poeni, și istorisindu-i că nu știu ce să fac cu fata când oiu muri, dansa mi-a spus să i-o las prin scris, că o dă la școală și o înzestrează, sau dacă vreau, o ia numai decât.“

Pe Suzana a încântat-o, purtând-o pretutindeni prin casă, prin grădină, îndopând-o cu prăjituri.

Și acum imi dă mereu zor să se ducă la București. Aseară când am întrebat-o de ce vrea să plece mi-a mărturisit, plângând că se teme de moartea mea, și de atunci mă frământă gândul, dacă nu este mai bine să o trimit din toamna asta, să-și croiască altă viață, de cât viața păcătoasă de sat, în care am trăit și am suferit eu atâta. Poate Domnul o fi mai milostiv cu dansa. M'am gândit să n'o nenorocesc, pentru că mă tem să mor singură, că moartea când o veni, or o fi ea, or n'o fi, tot la groapă mă duce“.

Bătrâna tăcu în așteptarea răspunsului.

Preotul o privea mirat în fața lui, dreaptă și neclintită, cu o mână pe furcă, și alta pe fus. Nici o mișcare nu-i destăinuia neliniștea din suflet.

Se gândi câteva clipe, nedumerit pe care din cele două ființe s'o jertfească, apoi grăi :

— „Bine ai judecat, Babo. D-ta ești la sfârșitul vieții, dansa la început. Trebuie mai întâiu să cauți fericirea ei. Nu însă pentru că iese din sat, o ferești de nenorociri, căci cei dela oraș au poate mai multe ca noi, traiul fiind acolo mai anevoios oamenii mai vrăjmași, dar pentru că n'o să cază în mâinile tatălui ei, care într'adevăr este un stricat. Călcându-ți peste inimă, dacă o duci la doamna din Poeni, o pui, pe cât îți este cu putință, la adăpost.“

Intru cât privește suferințele ce le-ai îndurat D-ta, ele nu ți-au venit de la Dumnezeu. Crezi că poate el duce mulțimea fapturilor de pe pământ în toate mișcările lor? Nu! Le dă numai viață și le urmărește de sus, lăsându-le să se zbată și să lupte până în ziua judecății; iar atunci, după cum și-au îndeplinit sau nu datoria, îi judecă. Și D-ta, dacă făptuești cu nepoata cum spui, îți îndeplinești datoria.

— „Așa o să fac, Părinte, rosti ea, plecându-se și sărutându-i mâna“.

— „Dacă vrei îți duc eu pe Suzana mâine la Poeni, că am drum într'acolo“.

— „Nu, Părinte, nu — mai las-o până săptămâna ce vine — o duc eu singură“.

Și Baba Anica plecă, luă calea spre casă, cu pas grăbit la început, dar cu cât se apropia, cu atât mergea mai încet. Ajungând în curte, se opri în fața scării și se așeză câteva clipe pe trepte. Se temea să intre înăuntru, să dea de copilă și să-i spue hotărîrea.

Se temea să vadă bucuria plecării, ogîndindu-se în ochii Suzanei.

Delacerna

CÂNTECUL DRUMULUI MARE

(DIN WALT WHITMAN)

9

*Allons! Oricine-ai fi, vino să hoinărești cu mine!
Hoinărind cu mine-ai să găsești, ce nu te ostenește
niciodată.*

*Pământul nu te ostenește niciodată,
Pământul e tăcut și aspru și neînțeles la început, natura-
i aspră și neînțeleasă la 'nceput.
Nu te descuraja, stăruiește, căci sunt în ea ascunse
adânc lucruri dumnezeiești.*

*Allons! Nu trebuie să ne oprim aici,
Oricât de scumpe toate bogățiile-astea adunate, oricâtă
tihnă ar fi să șezi aici, noi nu putem rămâne,
Oricât de-adăpostit să fie portul, oricât de liniștite apele,
nu trebuie să ancorăm aici,
Oricât de bună ospitalitatea ce ne înconjoară, nouă nu
ne e îngăduit să o primim decât o clipă.*

10

*Allons! ispitele să fie mai puternice,
Voiu cutreera mări sălbatice fără poteci,
Voiu merge unde vâjje vânturile, unde se izbesc valurile,
unde gonesc cu pânzele umflate corăbiile yanchee.*

*Allons! Cu forță, cu libertate, cu pământul, cu elementele,
Cu sănătate, sfidare, veselie, orgoliu, curiozitate;
Allons! În lături cu toate formulele!
În lături cu formulele voastre, popi bigoți și materialisti.*

*Cadavrul lor rece ne închide drumul—să nu întârziem
a-l îngropa.*

*Allons! Ia seama însă!
Cine pornește cu mine are nevoie de sânge bun, de
mușchi și rezistență,*

Să nu încarce nimeni până când, el ori ea, nu pot aduce
 și curaj și sănătate,
 Să nu vii, dacă ce era bun în tine l-ai risipit orcodată,
 Numai aceia pot veni, care-aduc trupuri fragede și fecio-
 relnice,
 Niciun înfirm, niciun bețiv, niciun palat veneric, nu va
 fi îngăduit.
 (Eu și ai mei convingem, nu prin argumente, prin com-
 parații și prin rime.
 Noi convingem prin prezența noastră).

11

Ia seama! Vreau să fiu cinstit cu tine,
 Eu nu te voi plăti cu vechile, ușoarele răsplăți, îți ofer
 prețuri mari și aspre,
 Căci iată zilele, pe care va trebui să le trăiești:
 Nu vei avea să aduni ce se numește bogăție,
 Vei risipi cu mâna darnică tot ce vei câștiga și agonisi,
 Când vei ajunge în orașul unde îți e rostul, abia de
 te vei așeza trudit să te-odihnești, și-un glas irezistibil
 te va chema din nou să pleci,
 Vei fi tratat cu zâmbete ironice, și cu batjocuri de cei
 ce vor rămâne înapoia ta,
 Și orice semne de iubire te-ar întâmpina, tu vei răspunde
 întotdeauna numai cu sărutări pasionate de plecare,
 Căci brațele deschise ce se 'ntind în jurul tău, pe tine
 nu te pot opri.

12

Allons! Cu ceilalți mari tovarăși, să ne-alipim la ei!
 Căci și ei sunt pe drum—bărbați voioși și maestri—
 femei mărețe:
 Și ei se bucură de calmul și de furtuna mărilor,
 Și ei călătoresc prin cine știe ce corăbii, cutreeră ținuturi
 Sunt obișnuiți cu țări îndepărtate, obișnuiți cu adăposturi
 pierdute în lume,
 Sunt duhovnici de bărbați și de femei, muncitori solitari,
 observatori,
 Poposind, contemplând tușiuri, flori sau scoicile pe
 fărâș,
 Jucând în hora munților, sau logodiți sărutându-și lo-
 godnicele, îngrijind duios de copii, născând copii,

Luptând în revoluții ca solăați, stând lângă gropile
 căscate, sau coborînd sicrie,
 Călătorind dealungul șirului de anotimpuri, dealungul anilor,
 anilor ciudați ce nasc unul din altul,
 Călătorind, tovarăși cu ei înșiși—cu propriile lor faze,
 Cu zilele copilăriei, latente și nerealizate,
 Călătorind fericiți cu propria lor tinerețe, călătorind cu
 vârsta lor bărbătească, puternică și încercată,
 Călătorind cu vârsta jemească, simplă, desăvârșită, mul-
 țumită,
 Călătorind cu propria, sublima bătrânețe, bărbătească sau
 jemească,
 Bătrânețea calmă, învoltă, plină cu vastitatea universului,
 Bătrânețea, curgând liber în delicioasa, apropiata libertate
 a morții.

13

Allons! Spre ceea ce e fără de sfârșit cum era și fără
 început,
 Să 'ndurăm tot, umbletul zilelor, odihna nopților,
 Să 'nchidem în călătoria noastră tot ceea ce năzuim,
 și zilele și nopțile la care năzuim,
 Apoi din nou să le închidem în avântul altor călătorii
 superioare,
 Să nu privești nimic și nicăiri, pe care să nu-l poți
 atinge și întrece,
 Să nu privești la niciun drum, în sus ori în jos, care să
 nu se desfășoare pentru tine așteptându-te — oricât de
 lung ar fi și ori cât te-ar aștepta,
 Să nu privești la nicio ființă, oricine-ar fi, chiar Dumne-
 zeu, pe care s'o poți ajunge și tu,
 Să nu privești la nicio proprietate pe care să n'o posezi
 și tu, bucurându-te de tot, fără muncă și fără cum-
 pătare, renunțând la ospete și totuș nerenunțând la
 nimic din ele,
 Să ia ce e mai bun din ferma fermierului, din vila
 elegantă a bogatului, din fericirea castă a perechei
 celor însurați, din poamele livezilor, din florile gră-
 dinilor,
 Să iei ce îți trebuie din înfesatele orașe prin care treci,
 Să duci apoi cu tine clădiri și străzi, oriunde mergi,

Să culegi sufletele oamenilor din creerele lor, când îi
 vei întâlni, să le culegi iubirea din inimi,
 Să iei pe drum cu tine pe cine îți e drag, deși pe toți
 îi vei lăsa în urma ta,
 Să ți se pară universul însuși ca un drum, nenumărate
 drumuri, drumuri pentru sufletele călătoare.

Pentru progresul sufletelor totul cedează,
 Toate religiile, toate lucrurile stabilite, arte, guverne—tot
 ce era vizibil pe globul nostru sau pe orice alt glob,
 totul se ascunde în găuri și firide în fața marelui alai
 al sufletelor dealungul drumurilor universului.
 Oricare alt progres e doar un simbol și un sprijin
 necesar progresului sufletelor bărbaților și femeilor
 dealungul marilor drumuri ale universului.
 Veșnic trezi, veșnic înainte,
 Falnici, solemni, mânăți, alungați, înșelați. nebuni, turbu-
 rători, slabi, sau nemulțumiți,
 Desnădăjduți, truși, afectoși, desgustați, acceptați de
 oameni, sau respinși de oameni,
 Ei merg! ei merg! Știu că ei merg, dar nu știu încotro,
 Atâta știu, că merg spre ceva bun—spre ceva mare.

Oriunde te-ai găsi, dar, vino! femeie sau bărbat vino!
 Nu trebuie să șezi dormind și risipindu-ți vremea în
 casă, chiar dacă tu ai construit-o, sau dacă va fi fost
 clădită pentru tine.

Afar' din adăpostu 'ntunecat, afar' de sub obroc!
 E de prisos să te împotrivești, eu ațin tot și desvălu tot.

Și văd în tine, ca și în ceilalți,
 În râsete, în danțuri, în prânzurile ca și 'n cina oamenilor,
 Sub haine și podoabe, sub fețele spălate și îngrijite,
 Văd un desgust și o desperare tainică și mută.

Secretu-acesta nu-i e nimănui desvăluit, nici bărbatului
 nici femeii, nici prietenului,
 E parcă un alt eu, o desbatere a fiecăruia, ce umblă
 ascuns și prefăcut,
 Neauzit, invizibil, dealungul străzilor orașului, politicos
 și prevenitor în saloane,
 În vagoanele trenurilor, în vapoare, în adunările publice,

La largul său în case, la masă, în dormitoare, pretu-
lindeni,
Elegant, zămbitor și distins, cu moartea sub coaste și
cu iadul sub scăldările,
Sub haine și mănăși sub panglici și sub flori artificiale,
Pazind cu grija buna cuviință, nespunând nici-o vorbă
despre sine însuși,

14

Allons! prin lupte și războaie!
Finta odată hotărâtă, nu se mai poate înlătura.

Au isbutit luptele trecute?
Cine a văzut izbandă? Tu? Națiunea ta? Natura?
Acuma înțelege-mă bine—e prevăzut în esența lucrurilor
ca din produsul oricăruia succes să nască întodeauna
ceva care să facă necesară o luptă și mai mare.

Chemarea mea e chemarea bălăiei; eu nutresc revoltele
active;

Cine va merge dar cu mine, trebuie să meargă bine
înarmat,

Cine va merge cu mine, să fie pregătit să îndure joamea,
sărăcia, dușmăniile inversunate și defectunile.

15

Allons! drumul ne stă înainte!
E sigur—eu l-am încercat—cu propriile mele picioare l-am
încercat—nu mai întârzia!
Lasă hărtia să rămână nescrisă pe pupitr, și cartea
nedeschisă în raft!
Lasă uneltele în atelier! lasă banii necăștigăți!
Lasă școala! Nu asculta chemarea învățătorului!
Lasă predicatorul să predice de pe tribuna lui! lasă
judecătorul să explice legea!

Camarade, eu îți întind mâna!
Îți dau iubirea mea, mai prețioasă decât bani,
Mă dau pe mine însuși, mai presus de orice predică
sau lege;

Vrei să te dai și tu? Vrei să pornești la drum cu mine?
Vrei să rămânem unul lângă altul cât vom trăi?

DOCUMENTE LITERARE

Scrisori primite de d-l Iacob Negruzzi dela diferiți
scriitori Români, publicate de Gh. Carțaș

2) DELA TITU MAIORESCU

XIX.

București, Joi 10 Septembrie 1887

Iubite Jacques,

În halul ceremoniilor civile și religioase și în praful șoselei și al drumului de fer nu am avut răgazul să-ți mulțumesc Ție și cumnatei mele Marie așa din inimă, precum îmi este, pentru prietenia simplă și dragă, cu care m'ați îmbrățișat la intrarea mea în familie. Și că a-ți venit din Iași, pentru cununie, mai ales Tu în starea de indispoziție fizică, în care Te aflai încă, și a-ți fost așa de veseli și micul tău toast foarte frumos la dejunul de Duminică și toate și toate... eu nu vi le voi uita nici odată și în amintirea lor stăruitoare trebuie chiar de acum să-ți scriu aceste rânduri fără alt rost și șir, decât ca să dau o deschidere simțirii de recunoștință.

De ce îmi pare încă bine în acest caleidoscop de impresii fericite, este că Tu Te aflai mai dispus de cât ori când în Curtea de Argeș; erai ca în zilele din Anno dozământ ale primei tinerețe.

Anicuța și cu mine ne-am pitulat câteva zile în cuibul nostru din strada Mercur, a treia zi a venit Măicuța la dejun, și a mai venit foarte sprintenă în aceeași zi încă odată (eu cred, că deabia acum își da samă, că se mărită Anicuța), astăzi a fost pe aici și Juca Costaforu, întoarsă de eri din escursia lor la Râmnicul-Vâlcei, Horez, Bistrița, Monastirea dintr'un lemn. Pe Mitică l-am văzut tot azi la tribunal. Mare țevatură între адвоаți: vrea Stătescu, Ministrul Justiției (!) să fie ales Decan al Advocaților, rămând și Ministru, precum e censor la Bancă. Opoziția însă pare a fi energică și promite succes. Vă mai sărut odată, dacă nu aveți destul de sărutările dela Curtea Argeș.

Maiorescu

XX.

Joi 21 Iunie 1890 Galați.

Iubite Jacques,

În Galați am găsit (e și emporiul comerțului român!) o marfă rară care nu o puteam avea la București: timpul liber pentru a-mi așeza gândurile de vacanță.

Am pledat, am terminat pentru azi. Anicuța stă întinsă în cămașe pe canapea (290 R.) și cetește Goncourt, ear eu am 5 ore libere înainte'mi și astfel am fixat mai bine zilele drumului nostru la Nord-Cap în vederea venirii voastre.

După însemnarea ce o are Sarimica, noi am porni Duminică 1/13 Iulie din Berlin la Kopenhaga. Dar aceasta, dacă v'ați hotărât să veniți, vă silește la prea repede plecare din Iași. Și de aceea am refăcut începutul planului nostru de drum astfel: Vineri 29 Iunie rămânem noaptea la Schandau; Duminică 1/13 Iulie *dimineata* până pe la 11 ore suntem încă în *Drezda, hotel Bellevue*. Prin urmare, dacă nu Te-ai hotărât încă până acum Luni ca să-mi telegrafiezi la București că veniți cu noi la Cap Nord, îmi poți telegrafia încă din *Iași Sâmbătă în 3 Iunie* la Drezda (Maiorescu, hotel Bellevue 12 Iulie) și atunci primesc depeșă la Dresda Sâmbătă sara sau Duminică *dimineata* în timp util. În acest cas telegrafiază-mi, când sosiți la Berlin, și noi vă mai putem aștepta 2—3 zile. În or ce cas, noi vom fi toată zioa de Luni 2/14 Iulie la *Berlin (Hotel de Roma)*, și, dacă nu veniți voi, plecăm după noul plan *Marți 3/15 Iulie* 8 ore *dimineata* din Berlin prin Rostock la Kopenhaga. Iar dacă veniți, vă așteptăm sosirea la Berlin fie și cu 2 sau 3 zile mai târziu.

Ich gab dir die Hölle Geiss gemach acum să te vedem.

T. M.

XXI.

Helsingor d. Joi 5/17 Iulie 1890.

Scriu ¹⁾ din Helsingør în Danemarca, dar voi pune scrisoarea la poștă în Helsingborg, vis-à-vis peste Sund în Svedia, unde ne va duce vaporul peste o oră, trecerea numai 20 minute.

¹⁾ Serisoarea n'are titlu.

La bariera micului oraş Helsingor e castelul Kronborg, desemnat sus, ¹⁾ şi înaintea turnului din mijloc [unde am pus eu crucea] pe un colţ de bastion este „din flagnubattaviu” cu terasa pe care Shakespeare face să-i apară lui Hamlet spiritul lui tăta său.

Castelul a fost zidit între anii 1577—85, şi se vede că erau răspândite prin Anglia desemnuri despre această construcţie luxoasă. „Hamlet” e scris pe la 1596 (?) pe cât îmi aduc aminte. Şi acum la ale noastre.

D-r Geshardt a sfătuit pe nevastă-mea să stea vr'o 3 săptămâni la Ems sau la Reichenhall. Noi am hotărât să mergem, la întoarcerea din călătoria hiperborec, la Reichenhall, în drumul vostru; cu speranţa că ne întâlnim acolo şi să stăm câteva zile împreună. Noi vom fi la Reichenhall cu începere dela 4/16 August. Cum ştii, Reichenhall e la $\frac{1}{2}$ oră dela Salzburg, şi pe la 6 August veţi trece şi voi pe acolo. Noi vom fi cu locuinţa în Reichenhall sau la otelul Atelmanstern sau la otelul (poate mai bun) vis-à-vis. Poate staţi şi voi câteva zile de repaos la Reichenhall care e minunat de frumos.

Călătoria noastră spre Cap Nord a început cu impresii din cele mai plăcute, în parte neaşteptat de frumoase. Spre marea noastră mulţumire (dacă tot n'aţi venit voi) ne-am întâlnit la Rostock-Warnemünde cu Buiuciu care ne însoţeşte la Cap Nord.

E discret, fără nici un „deranj”, inteligent şi chiar hazliu, vorbeşte danezo-suedo-armeneşte de te tăvăleşti de ris. Ne-a găsit la Rostock în urma celor spuse lui de Jacques la Iaşi.

Trecerea pe mare dela Warnemünde la Gjedser (2 ore şi 10⁹) e absolut liniştită, ca pe un lac, mai liniştită decât pe lacul de Constanţa. La Copenhaga (în marele şi bunul otel d'Angletterre) a fost cald 22° R.); oraşul e urît, fără interes ca oraş. Dar nespuse de frumos e muzeul Thorwaldzen şi simpla şi imposanta biserică Fruenkirke, ale cărei singură decoraţie sunt statuile mari ale lui Christos cu cei 12 Apostoli, şi un inger în genunchi cu vasul de botez, de Thorwaldzen. Apoi spre port şi citadelă o elegantă plimbare „lange linie”, şi atâta tot. Foarte bine pentru oameni obosiţi de Bucureşti.

¹⁾ Deasupra locului şi datei din această scrisoare se vede un poissagiu marin, în fund castelul Kronborg.

Dela Cap, am plecat azi dimineață la 9 ore cu vaporul pentru coasta ostică a Danemarcei, care la fiecare 10 sau 15 minute acostează una din multele băi de mare din apropiere — o plimbare cam ca pe lacul de Zürich sau Geneva. Dela Copenhaga până spre Helsingor (2 $\frac{1}{4}$ ore) un șir *neîntrerupt* de case, ville, palaturi, parcuri, instalații de baie — incântător! Pe vapor un excelent restaurant, o masă lungă încărcată cu bucate reci (homard, lax, sprouten, rostbeuf, etc. etc., vinuri franceze, bere bună felul englez: plătești 2 $\frac{1}{2}$ franci de persoană și mănânci ce vrei și cât vrei!

Pe mare aer răcoritor, lume multă și interesantă, o mare mulțime de vapoare și corăbii cu pânze, câte 40—50 la o singură vedere. Și frumoase sări! Apusul soarelui la 9 ore, până la 10 sara mai poți distinge ora pe ceasornic! etc...

Până pe la ^{20 Iulie}_{2 August} ne găesc scrisorile la Drontheim, hôtél Britann'a; iar până la sfârșitul lunei la Copenhaga, hôtél d'Angleterre, pe unde ne întoarcem.

T. M.

XXII.

Duminică sara 11 $\frac{1}{2}$ ore, 15/27 Iulie 1890.

(Dar voi da scrisoarea la poștă mânie în Tromsø).

Scriu ¹⁾ pe puntea vaporului «Capella», zioa mare, apus de soare, deși se apropie de miezul nopții. Suntem înaintea ultimei insule din grupul Lófoten. Vederi nespuse de grandioase: munți de stâncă direct până în mare, ghetari, cascade, anemone și delfini în apă, pe insule flori și Birkenwälder (?) Temperatura acum + 12° R. Alaltăieri la Drontheim (ploaie, vânt) + 70 R. Dar aici la Lófoten e mai senin și cald. Ieri la 6 $\frac{1}{2}$ ore d. am. am trecut linia polară. Măine de la Tromsø avem să facem o excursie la un campament de Laponi și poimăne sara la Cap Nord.

T. M.

Notă. — Această scrisoare este scrisă pe o carte postală cu următoarele:

Verdenspost foreningen (Union Postale Universelle) Brevkort fra Norge (Norvège).

¹⁾ Nici această scrisoare nu are titlu.

XXIII.

*Reichenhall, Villa Flora, Vineri 10/22
August 1890.*

Dragă Jacques,

Povestea vechie: caută un ac într'un car de fân! Și eu aveam două ace de căutat, pe Tine și pe Marie (fără alusie, că ar fi Dumneai înțepata sau înțepătoare, cel mult ascuțită), și carul cu fân era Europa cu orașele și satele și vârfurile aflării voastre posibile.

Mercuri 18/30 Iulie, dimineața pe la 2 ore, sub continuarea celui mai splendid soare dela miezul nopții încoace, și-a desprins vaporul nostru „Capella” ancora sa din fundul mării dela Cap Nord și a început să ne ducă spre Sud înapoi la Drontheim. Peste 5 ore, pe la 7 dimineața am ajuns iarăși la Hammerfest, de unde — în încântarea noastră de cele văzute. V'am trimis o telegramă la Iași, de care acum, după cele aflate în urmă, îmi aduc aminte cu cea mai penibilă strângere de inimă. Vesela noastră depeșe trebuie să fi sosit la Iași tocmai în zioa înmormântării lui Leon! Cine o putea presimți?! E grozavă simulanitatea timpului la așa mare distanță în spațiu.

Sambătă ^{21 Iulie}_{9 August} dimineață ne-a depus vaporul în Drontheim, de unde am pornit a doua zi cu drumul de fier prin Upsala la Stockholm. Aici am stat până Vineri sara, încă fără nici o știre despre nefericirea dela voi. Ne-am despărțit de Buiucliu, care avea să mai stea vr'o câteva zile la Stockholm și să plece apoi spre Helsingfors — Petersburg — Moscova, și ne-am dus la Norrköpping, unde am petrecut Duminecă 29 Iulie la villa (minunat de frumoasă) a D-nei Betty Svartz; erau și copii ei, Per și Carl, acolo; pe M-e Janse o văzusem acasă la ea lângă Stockholm — cunoștințe din Pontresina.

Am plecat Duminecă pe la 10 ore sara din Norköscping prin Malmö și Luni la 9^{ore} dimineața ^{30 Iulie}_{11 August} am fost earăș în Copenhaga, hôtel d'Angleterre. Am dat aici în fine de scrisori de acasă, dela Maman și, dela Mitică, dela soru-mea, dela Miss, nimic dela Tine. Când am văzut, că nu-i nimic dela Tine (deși îți scrisesem la prima noastră trecere din Copenhaga și îți dasem atunci adresa „Copenh”,

pentru întâlnirea noastră la Reichenhall) și înainte de a deschide celelalte scrisori, eram sigur, că s'a întâmplat ceva. Din scrisoarea lui Mitică, am aflat, ce s'a întâmplat! Anicuța nu se putea stăpâni de plâns. Cine ar fi crezut-o, după vorbele doftorilor și optimismul bietului Leon, când l'am văzut în Iunie la Iași!

Ți-am telegrafiat îndată la Iași, și am sfârșit depeșa cu un cuvânt de insistență ca să ne întâlnim la Reichenhall. Dar depeșa trebuie să fi sosit după plecarea Voastră din Iași. Am scris lui Mitică, să Te îndemne dacă treci prin București, să vii prin Reichenhall!

Dar și această scrisoare a sosit la București după plecarea voastră de acolo — așa îmi spune o scrisoare a lui Mitică primită aici. Am sosit în Reichenhall Marți 7/19 August; îndată la poștă — nimic dela voi, numai scrisori dela Maman și Mitică și o telegramă a lui Buiuciu dela „Imatra“, o mare cascadă a la Niagara între Abo și Petersburg. Scrisoarea lui Mitică vă zicea plecați în „Svizzera“. Maman vorbea de plecarea voastră cu Elise Maurocordat și de Abbazia. Cum să vă dăm de urmă, acul într'un car de fân? Am telegrafiat Marți lui Mitică după voi și Mercuri „Madame Elise Maurocordato Abbazia“. R^p. Eri, Joi, am primit dela sora-Ta Eliza respuns, că sunteți „Lucerne, hôtel du Cygne“, dar în fine astăzi dimineată, acum câteva minute, mi-a sosit scrisoarea Ta din Bûrgenstok („Bûrgenstok“, cum zice Sarimica).

Va să zică, am „mâncat trenul“ întâlnirii noastre! Deși Reichenhall are 470 metri, va să zică nu prea sus, și cea mai imaginabil frumoașă poziție între munți! La Reichenhall *trebuie* să stăm, pentru Anicuța. Când Ți-am scris întâi din Copenhaga despre Reichenhall, consultasem pe D-r Gerhardt. El propusese Ems, dar fiindcă Ems era prea afară din drumul vostru, i-am cerut altă baie mai în direcția voastră probabilă, și așa s'a hotărât Reichenhall la o distanță de 1/2 oră cu drumul de fer dela Salzburg cu cu speranța, să vă prinz în drumul spre Șvizzera.

Apoi de!....!

Anicuța ia băi de sare, eu „inhalez“, ca să fac și eu; ceva, câte 1/2 oră „zurstäubtu Soöle“, contra micului catar la gât al tuturor fumătorilor și vorbitorilor; ne plimbăm prin munți, ne pare grozav de rău de absența voastră, mâncăm ca niște salahori și evităm compatrioții, câți mai sunt pe aici (Pascal cu tot neamul, Poenaru-Bordea dela

Curtea de Apel, Stoenescu dela Ministeriul Cultelor, Vrăbescu, socrul lui Stolojanu, apoi Mandica, Tandica, Fro-sinița, K. T. A.)

De ce nu v'ați oprit vr'o 2 săptămâni la Reichenhall? Se vede că nu cunoști locul. (Nu mai vorbesc de Marie: vād, că în materie de călătorie n'are nici o trecere în menaj). Dacă l-ai cunoaște, Te-ai opri totdeauna. Opriți-vă la întoarcere, pentru o zi de repaos, înainte de București, dacă nu stă Abbazia în prospect. Dela Verona direct prin Kupitein Rosenheim, Reichenhall (13 $\frac{1}{2}$ ore).

Sfatul e desinteresat, fiindcă noi plecăm de aici la 21 August stil vechiu spre Viena și spre casă.

Nici nu îndrăznesc să vă zic, nici măcar să sper (cu tot optimismul meu) să veniți acum stante pede, la Reichenhall. Din Lucerna 7 $\cdot$ 20' dimîn. prin Zürich-Lindau în München 7 $\cdot$ 45' sara, de unde V-am lua noi, și dacă voiti să continuați îndată, se poate, și sosim la Reichenhall la miezul nopții. Sau, cu Espresul, din Lucerna la 4 $\cdot$ 77' după amiazi, în Zürich la 6 $\cdot$ 15', în Romanshorn la 9 $\cdot$ 8' sara, în Lindau (cu vaporul) la 11 $\cdot$ sara, în Münche la 6 $\cdot$ 25' dimineata, în Reichenhall după 3 ore. Sau mai bine atunci înopțat în Romanshorn sau Lindau (*foarte bine* la Otelul Bayrischer Hof) și a doua zi îndelete la München, — Reichenhall (d. e. din Lindau la 11 $\cdot$ 52' amiazi, în München 5 ore după amiazi, etc.)

De aici München-Strassburg-Paris. La întoarcerea din Paris amicul sviterano-american, apoi Geneva-Nizza. (Marsilia nu e de luat în plan din cauza posibilei chstere).

Dar astea's proiecte cam în lună! Păcat, că din cauza curei începute de Anicuța aici, nu putem veni noi la Bürgerst. Mai real e, să ne gândim la cele de făcut sigur. Articulul asupra lui Leon se 'ntelege că'l scriu eu pentru „Convorbiri“.

Dacă aș avea novelele lui la îndemână, l'aș scrie îndată. Dar așa, îl voi scrie în primele zile Septemvrie la București, și va putea apare în No. dela 1 Octomvrie.

Ce bine, că n'ați venit cu noi la Cap Nord! Lasă, că cele 8 $\frac{1}{2}$ zile și nopți de mare au vr'o 24 ore în total de valuri agitate în toată puterea cuvântului [notați contrară din Badenkev e falsă], dar ideea, că ai fi plecat Tu cu noi, fără să fi văzut pe Leon, și ai fi aflat pe urmă la Stockholm sau Copenhaga despre moartea lui, e ceva de

negândit! Pe de altă parte, ce e drept... dar așa de egoist să nu fie nimeni!

O caldă strângere de mână pentru amândoi.

T. M.

XXIV.

Reichenhall Luni, ^{20 Aug.}_{1 Sept.} 1890.

Cocoane Iacovache,

Ai scris ca un avocat, care ascunde partea cea slabă a afacerii. La toate mi-ai răspuns, afară de una: de ce nu v'ai oprit o săptămână la Reichenhall! Noi alesesem Reichenhall tocmai ca să fim în drumul vostru. Pela Salzburg veți fi trecut; dela Salzburg la Reichenhall, e o abatere de 30 minute!

Reichenhall e cea mai frumoasă (ca poziție) baie, mai frumoasă decât Baden-Baden, Ems, etc.. Înălțimea vr'o 500 metrii aerul minunat, plimblări comode și variate... prin urmare ??

A fost soru-mea Emilia pe aici (din Karlsbad) pentru vr'o 4 zile, ieri a plecat înapoi. Și Iacovaki cu băiatul său a părăsit Sylt-ul de plixis și s'a luat după noi; e aici de o săptămână, încântat de poziție și de plimbări. Cu el eșim în toate zilele cu trăsura prin munți, Lofergebirge, Nohenstaufe, Ranisau-Berchtergaden, etc...

Măine, Marți, plecăm de aici, ne oprim o zi la Salzburg — pentru mine cel mai frumos oraș —, o zi la Kammersee, poate o noapte la Schafberg, apoi Viena vr'o 2 seri de teatru, și poate 2 zile Mehadia ca odihnă intermediară, iar la 31 August București.

Te rog scrie-mi îndată la București datele necesare pentru notița asupra lui Leon, când s'a născut, unde a studiat, când s'a întors în țară și aproximativ când și în ce ramură a funcționat mai înainte. O scrisoare dela Mis spune, că a eșit bine operația D-nei Linche, deși a fost mai complicată decât se credea. Dar aceasta o veți fi aflat-o voi direct.

Va so zică Zermatt! La Visp [viège] e bun hotelul Post, foarte neînsemnat ca aparență de construcție, odăi mici, dar bun ca organizare, serviciu, mâncare. De altminteri

cel mai bun în Visp. Precum am cetit, s'a deschis acum tot drumul de fer Visp-St. Niclas.

Mare înlesnire! Tocmai aceasta eră partea drumului la Zermatt unde nu puteai merge cu trăsura. Dela St. Niclas la Zermatt duce un drumuleț pentru trăsuri mici. La Zermatt hôtel Mont-Cervin, mai plăcut și mai liber, dar toate sunt bune a le lui Seiler.

Zermattul însuși, adevă satul 1600 m. e o decepțiune. Un deal mare, pus deacurmezișul, închide vederea; numai ultima parte, murdară și în aparență mică, a ghețarului Gornev se vede în fund, și deasupra la dreapta nasul straniu al lui Matterhorn (să nu se supere Marquisa de nas). Adevărata frumusețe unică e sus la *Riffel-Alp*, un splendid otel, atât a lui Seiler, bine de rămas acolo. Călare până la el. Dar ție îți va fi prea înalt, e de vre-o 2100 sau 2200 metri. Și mai sus e (mai mică și mai țărănească) Riffelhaus, 2400 metri. De aici apoi încă 1½ suire pe cal la Gornergrat cu faimoasa vedere. Nu încercați, ca noi, dela Rittelhaus o mergere de vr'o 4 ore pe ghețar? Spre Monte-Rosa (Lyskamm) e mai comodă.

T. M.

XXV.

București, 15/27 Sept. 1890.

Dragă Jacques,

Cei 800 franci din Botoșani au sosit și sunt în deposit la mine; îi vei găsi poate diminuați cu 250 lei pentru chiria Măicuței.

Despre Alexandri nu se poate scrie nimic în numărul viitor al „Conv.” In cel dela 1 Septembrie, — a stat pe ultima pagină (mai bine ar fi fost pe prima, dar se vede că eră prea târziu): „Vasile Alexandri a murit”. Iorga îi scrie, în felul lui sec, un mixtum-compositum pentru „Revista nouă”. Dar „Conv.” n'au trebuință de așa ceva. Literaricește Al. a fost adesea ori aprețiat în „Conv.”. A face astăzi un nou studiu asupra lui, care să spue alta decât s'a spus, îmi pare prematur. Așa încât părerea mea este, că la întoarcerea Ta în țară să faci Tu din „Amintirile asupra Junimei” și din alte amintiri un articol de suveniri *curat personale*, lăsând la o parte toată blago-

mania atător Jorgi asupra poziției sale în literatura noastră.

Notița despre Leon Negruzzi, cam scurtă, o termin mâine și o vei face să apară în ultimele pagini ale „Conv.” dela 1 Octomvrie.

Ce să-ți mai scriu? Ai să fii în curând în București... Mitică își botează mâine fetița; naș e Sevescu, și prin urmare o s'o cheme Noemi — din Gedankénweise Coralie vine deseară din Filipești pentru această solemnitate. Berindei s'a dus iar în străinătate după cupoale. Și à propos de cupoale: nevastă-sa a făcut... une fousse couche, dar acum e mai bine. Budișteanu scrie articole militare inverșunate în „Voința Națională” și pretinde că va fi de sigur ales Senator — nu mai știu unde, poate nici el nu știe.

Și precum vezi, lumea e tot rotundă și se rostogolește înainte. Iar eu intrerup linia rotundă, pentru a-ți strânge mâna dea curmezișul și o reiau pentru a mă plecă la picioarele Marchizei.

Hyperborealis

XXVI.

Courmayeur, Hôtel Royal Mercuri ^{29 Iulie}_{10 Aug.} 1892.

Iubite Jacques,

Dacă te mai apucă scrisoarea înaintea plecării voastre, îți pot fi de folos câteva notițe, mai ales pentru cazul (posibil dacă nu probabil) când s'ar ivi ceva choleră prin Mediterana. Căci atunci firește numai de Neapol (cel mai murdar oraș din lume) nu poate fi vorba.

Un lucru foarte frumos de făcut, dar frumusețe de 1-a ordine! este Cortina d'Ampezzo. Ați veni atunci în Italia din Viena (Südbahn) prin Marburg-Lienz—*Toblach*. Cu trenul, care pleacă dela *Südbahn* din Viena sara la 8²⁰ ai și vagon direct și sleeping-car (à 6 fl) Viena-Toblach-Franzensfeste. La Toblach sosești a doua zi la 11^{1/4} dimineața.

Lași firește bagajul la gară. La gară poate, de sigur la dreapta gărei cu câțiva pași la „Gasshof Ampezzo” angajază îndată o trăsură cu 2 cai pentru Cortina d'Ampezzo

prin Misurina-See și Tre-Croci, și înapoi pe șoseaua mare a doua zi. Cu această ocolire și cu dormirea în Cortina d'Ampezzo trăsura costă 22 fiorini, dar face, dacă vre-odată face o cheltueală de mare plăcere. Odată trăsura angajată pentru ora 12, vă duceți alături la marele hotel Toblach să dețunați [foarte bine] în sufrageria din et. 1 [La Gartof Ampezzo și alături la Hôtel Germania nu e mâncarea bună. Pe la 12 $\frac{1}{4}$, sau $\frac{1}{2}$ în trăsură pe frumoasa șosea spre Cortina. La 10 km. Landro, elegantă instalație cu electricitate în casa a 3-a a otelului Baner, nou construită, în mijlocul grandioșilor munți dolomiți, peste 3 km. Schenderbach, cu Monte Cristallo [ghețar]. Tin Popena și mai ales la dreapta Croda Rossa [toate peste 3000 m.] Dela Schlinderbach la stânga, părăsind șoseaua, dar pe drum vicinal destul de bun, sus la lacul Misurina, privire măreață spre Marmarole și Sora piss [pardon de expresie, dar așa e botezată]. Aici un otelaș cu f. bună cafea cu lapte. Apoi spre dreapta în sus prin una din cele mai frumoase păduri la Passo Tre Croci și de aici repede în jos la Cortina. Peste tot dela Toblach la Cortina pe acest drum 6 $\frac{1}{2}$ la 7 ore, cu ceva odihnă de cai.

La Cortina interesantul otel «Aquila Nera» al fraților pictori Ghedina. Cereți odaia No. 10 din et. 2-lea cu balconaș. Bine, curat, somn liniștit, căci deși Cortina e la 1200 m. dar e cald și temperat — climă de sud. A doua zi dimineată la 7 $\frac{1}{2}$ ore din Cortina înapoi, dar pe frumoasă șosea directă, în 3 $\frac{1}{2}$ ore iar la Toblach, de unde puteți continua drumul cu același tren accelerat care din Toblach prin Tranzenfeste [schimbă wagonul] duce în jos la Rozen-Ab-Verona — unde sosește târziu. Noi mai stăm 2 săpt. aici. Juca se îngrășe cu băile, apoi pe la Pallanza, Simplon, Rigi, Zürich la Viena, și la 29 Aug. stil vechiu acasă.

XXVII.

*St. Moritz-Bad Engadiner Hof
Marți, 16/29 Iulie 1902.*

Iubite Jacques,

Da, congresul a fost un succes. Pe lângă interesul politic al manifestării, era nespus de interesantă înfățișarea

intelectuală și oarecum artistică (în înțelesul artei oratorice) a celor ce au vorbit, cu atât mai mult, cu cât „debutanții” erau alături și în comparare cu oratori eminenti ca Delavancea sau încercați ca N. Filipescu, Arion, Missir. Fără voie deveneau membru unui juriu de concurs și clasai candidații cu numărul de ordine al meritului lor relativ.

Din acest punct de vedere, după impresia mea, cel dintâi între cei tineri a eșit S. Mehedinți. Și idee, și simțire (căci nu erau idei abstracte, ci simțiri prinse în idee) și dicțiune bună, și mai presus de toate acel farmec neprițit al oratorului născut, care după cele dintâi vorbe rostite a subjugat auditorul și-l face să se înalțe și să se coboare, să râdă și să plângă cu el par'c'ar fi un singur suflet.

În al doilea rând, dar la distanță de Mehedinți (Mehed. are genialitate ca orator, Florescu are talent), s'a deosebit Lili Florescu. Glas deschis, limbă bună, antiteze de spirit, înfățișare simpatică, ceva-ceva declamatoriu pe alocurea și prea „recherche”! Dar în total o mare izbândă pentru el și o nouă cale deschisă.

Interesant a fost Negulescu: cea mai distinsă figură, gestul sobru, glasul cam încet, dar potrivit cu distincția figurei, care nu admitea un zgomot mai mare; începutul discursului foarte inteligent și sugestiv (în public se șoptea: viitor ministru); dar după cea dintâi treime o lungă, anostă expunere a relației lor cu liga culturală, pe care ei au întemeiat-o (Mehed. Negul., Dragomirescu, etc), dar, care n'avea ce căuta la congres; tonul devenit doctoral, aproape pedant; din viitorul ministru ieșea actualul profesor.

Cu tact a fost Rădulescu-Motru, mie de altminteri nesimpatic. Avea însărcinarea să vorbească numai 10 minute ca tranziție spre oamenii de politică mai practică. A vorbit în adevăr numai 10 minute, și deși venea imediat după Mehedinți, a știut să fie ascultat cu oarecare respect și să dea o notă nouă cu accentuarea rolului presei.

În rezumat 4 succese la acești 4 începători.

Mediocru a fost Bogdan: gros la înfățișare, în haine de bură verde, cu discursul învățat pedinafară și simțindu se că e așa învățat, de altminteri plin de reminiscențe din ziare, înșirate numai într-o ordine cu aparență docirinară. Rau a eșit Jean Miculescu: tremurând de emoție, frângându-și într-una mâinile în loc de altă gesticulare, idei paradoxale

asvârlite în public cu glas strident, neputând sfârși și tot lungindu-și strania declamare cu speranța înconștientă de a scăpa din prăpastie: un histeric înspăimântat.

Din cei vechi a fost bine Matei Cantacuzin, care a și început șirul discursurilor. Efectul asupra auditorului a fost mare. Figura subțire a oratorului, ochii negri, pasionați, aproape fanatici, atitudinea mândră, chiar și accentul moldovenesc au contribuit să facă din reprezentantul Clubului de la Iași un puternic prevestitor al izbândeii.

Hiott convenabil; rece, fără accent, dar ascultat. Dicțiune incoloră, dar cu un început de autoritate, à la Maurogeni. Greci amândoi. Arion și Missir ca totdeauna. Buni oratori de mână a doua: unul prea franțuzește dulceag, altul prea nemțește nebulos. Le-ar fi prins bine să fi schimbat unul cu altul țara, în care și-au făcut studiile universitare.

Delavrancea și de astădată (ca la Iași, ca la Dacia) oratorul *fenomenal*, cu nepilduita putere de a electriză un auditor popular și de a-l zgudui până 'n măduvă. Și ce mă minunează mai mult la el, este că produce același efect, când întrebuințează — nu fraze banale de oratorie, ci deadreptul termenii speciali de știință modernă, din sociologie, din jurisprudență, din filosofie, chiar din fiziologie.

Lui i se trec toate și toate contribuie la rezultatul cel puternic.

La sfârșitul zilei dintâi, după vorbirea fără nici o pauză a 6 oratori de la ora 3 la 6 $\frac{1}{4}$, a venit să vorbească al 7-lea și cel din urmă Nicu Filipescu, și a vorbit dela 6 $\frac{1}{4}$ la 7 $\frac{1}{4}$, ținând vie toată atenția auditorului și deșteptând îndată și păstrând până la cel din urmă cuvânt cea mai simpatcă mișcare a publicului escultător.

Eră copilul casei, viitorul stăpân. Ce a vorbit, a fost și cu minte și cu inimă. Omul și-a găsit acum noima vieții publice, studiază mult, își hrănește vorbirea cu roadele acestor studii și pare că a înviat din morți de când s'a identificat cu junimismul politic. Acum are nu numai o doctrină, are un cult, o religie, și aceasta e tainica legătură care îl ține împreună cu Mehedinți, Negulescu și ceilalți urmași ai noștri din noua generație.

În ziua a doua, iarăși ca al 7-lea și cel din urmă, și la aceeași oră a vorbit Carp.

Fără îndoială cel mai însemnat din cele 14 discursuri, cel mai aclamat și cel mai pătrunzător. Nu numai înalt

ca idee, dar și foarte abil ca mod de exprimare față de Rege și față de țară. S'a simțit în auditor, că înfărsit, după 21 ani de trudă, e pricepută politica junimistă inaugurată prin contra-adresa dela 1881 și concepută de Carp.

De astă dată la toate vorbele lui răspundea un răsunset adecuat din publicul auditor, și congresul s'a transformat de la sine în apoteoza lui Carp. De acum omul poate zice, că n'a trăit în zadar. Adio!

I. T. Maiorescu

Joi 18/31 Iulie.

N'am mai avut vreme alaltăieri după atâta descriere a oratorilor de la congres, suna de masă, după masă concert de muzicanți vagabonzi, firește italieni („nație de lăutari”, cum zicea reposatul Bolliac), și ieri o încântătoare plimbare pe la Crestalta, deasupra lacului dela Silvaplana, m'a făcut să uit scrisoarea în saltar.

Noi sintem aici pe deplin mulțumiți, peste așteptare. Otelul e bun, odaia cu un „Erker” inundat de soare, înălțimea ne prieste, și plimbările (zilnic 3—4 ore) sînt ca în vis de frumoase.

Pricep foarte bine, că vă place Baden-Baden. Trebuie să placă, și văd pe cocoana Marița admirând natura de pe balcon și pe duduca Natalița bucurându-se de muzica dela Kurhaus. După 50 de ani mai mult natură, înainte pe 50 mai mult artă.

Și Wiesbaden e foarte frumos, ca prăvălii mai elegant. Nu știu, dacă imediat după Baden-Baden va face aceeaș bună impresie.

Poate vă duceți în prima zi la Hôtel Wilhelma, unde 'am fost și noi. E cel mai bine situat, cu vedere spre Park și în apropiere de Dr. Pagenstecher. Nu uitați plăcutul tramway-electric, care duce și în sus la Nerothal, și în jos la Biebrich, drept pe țărmul Rhinului, querüber von Mirinz. Nu uitați: cu trăsura la Schlangenbad, cu c. f. la Schwalbäch, plimbări între dejun și prânz.

Doamne, frumoase lucruri mai sînt în lume!! Cu acest gând vă și sărut.

Tutti

XXVIII.

8/20 Februarie.

Iubite Negruzzi,

Te rog spune astăzi la Cameră d-lor Panu și Ienescu, că, în urma înțelegerii cu d. Director al Ministeriului Cultelor, îi rog să vie *astăzi Joi la 9 ore seara „fix“* la Ministeriul Cultelor pentru continuarea examinării Buge-
tului. Eu, din păcate, nu pot veni nici astăzi, nici mâine, poate nici poimâne, la Cameră, fiind reținut la Curte de desbaterile procesului Oteteleşanu. 7 abonați de o parte, 4 de cealaltă și confuzia la mijloc. Al tău.

T. Maiorescu

XXIX.

Joi dimineață.

Bine ai venit! Și iată și loja pentru deseară la „Hatmanul“. No. 13 suntem noi, No. 15 Teod. Rosetti și Krem-
niuz. Livia merge astăzi la Palat și are să indemne pe Regina să vie la teatru. Toate bune, dar nu știam, că
consoarta este o babă așa de grozavă încât să ne aducă
atâta zăpadă.

¹⁾ Scrisă pe o carte de vizită cu: T. Maiorescu.

FOLKLOR DELA ROMÂNII VIDINENI

FRĂNTURELE

—„Foae verde foi de fragă,
Eu mă rog de cuc să tacă,
El se sue sus pe creacă
Și mult cântă de mă sacă.
5 la taci cuce, nu cânta!“
„C'am dat de-o inimă ra:
Mi-a pierit soțioara
Și-o să cad'o iarnă grea,
N'are cine mă căta
10 Și-mi gegeră limbuța,
Se 'mbolnăvește naica
Cu dor di la soața mea“.
Cucul ca o păsărea
Se suia pe-o lămurea
15 Și cânta ca cu gura
De răsuna, vezi, valea
Ca să-l asculte lumea
Să piardă inima ra.⁽³⁾
—Inimioră ce te coci
20 Ca fână-âl de pe odgoș?
Noi am mai dat de-un păcat
Cin' l-a lăsat pe oftat,
Că eu de n'aș fi oftat
De-atuncea mi-aș fi crăpat.
25 Ama acu când oftez
Cu-atâta mai prididesc
De duc zile și trăesc. ⁽³⁾
—Când oiu zice buruiănă
Ioana naichii, Ioană,
30 Naiba te scoase 'n poiană
Albă ca o budiană,
Budiană cu trei creci
Venită din București,
Cetită de logofeți,
35 Unu-i logofătu' Pătru
Și-altu-i logofătu' Ion
Ce mi-i feciorel de Domn.
Da' știi, Ioană, da' nu știi,
Ori minte bine nu ții
40 Când eram niște copii
De făceam dragoste 'ntâi.
Ne mâna muica la vie
Să culegem răzăchie,

Răzăchie, strugurie,
45 Strugurei și brădinași,
Ochii negri mânca-i-aș,
Țățe albe ca un caș.
Când ședeam la voi pe pat
De vorbeam de sărutat,
50 Sărutatul nu știam
Da' trudeam de-l învățam.
Da' ședeam pe căpătâi
Și ne iubeam noi întâi
Da' ședeam pe paviștele
55 Și vorbeam de dragostele,
Mușcam din țățele tele,
Că sunt mici ca niște mnele
Și sunt moi ca frunzele
Și dulci ca stafidele. ⁽³⁾
60 —Ioană, cărtoagele noastre
Acum stau pustii pe coaste.
Când oiu zice viorele
Fusei Vineri pe la ele,
Mă umplui, Ioană de jele,
65 In cărtogu-âl dela vale
Răsărise-o iarbă mare.
Bate vântu', iarba culcă,
Doru' Ioanei mă usucă,
Gura ei mă bagă 'n luncă.
70 Bate vântu', iarba scoală,
Doru' Ioanei mă omoară,
Gura ei mă bagă 'n boală.
Da 'n cărtogu-âl dela deal
Răsărise leuștean,
75 Nu te mai uit, Ioană-un an.
Da 'n cărtogu-âl din mijloc
Răsărise suminoc
Și un fir de busuioc,
Busuioc dela Ioana
80 Prisădit de daica Ioana,
Prisădit de Vinerea
Și udat de Sâmbăta
Să poarte Duminica.
Busuioace nu te-ai coace
85 Nici sâmânță n'ai mai face,
Că din sâmâncioara ta
S'a izvodit dragostea
De nu pot eu fără de ea

- Nici sara nici dimineața,
 90 Peste zi totdeauna,
 Mânca-o-ar pârdaľnica!
 Ce n'a lăsat cineva
 Se se vândă dragostea
 C'aș da boul și vaca
 95 De-aș cumpăra dragostea,
 Și-aș vinde boul și plugu'
 De aș cumpăra iubitu'. (2)
 —Verde, verde de-o cicoare
 De s'ar face dealu' vale,
 100 Valea o poiană mare,
 Aș da la mândra călare.
 Și e drumu' cu gleonjane
 Nu pot să merg pe picioare.
 Si e drumu' bulgăros
 105 Nu mă pot duce pe jos. (2)
 —Când oi zice murele
 Trage, mândră boabele,
 Socotește zălele
 Dela Paști pân' la Ispas
 110 Câte năcazuri am tras.
 Și de-oiu trage câte-am tras
 Da' de mândra nu mă las
 Pân' n'aș face-o cu pripaz,
 Pripazu' să-mi zică tată
 115 Să-l mân cu troaca la apă,
 Să se mire lumea toată. (2)
 —Inimă de putregai,
 Spune-mi ce durere ai,
 Scot cuțitu' de te tai!
 120 Inima mi-e răbdătoare
 Au mănâncă, nu i-e foame,
 Și se culcă și nu doarme,
 Da' iubește până moare
 La fete și la cocoane.
 125 Fii inimă, răbdătoare
 Că-ți pun lacăt la picioare
 Stăi, inimă la un loc
 Că-ți pun lacăt de mijloc.
 Lacăte să-i pun o mie,
 130 Inima lucră ce știe. (3)
 —Mândrușo, când te iubiam,
 Unde mă culcam, dormeam,
 Da' de când nu te iubesc
 Mă culc nu mă odinesc,
 135 Toată noaptea te visez.
 În vis te visez prea bine,
 Pui mâna nu dau de tine.
 N'a rămas inimă 'n mine
 Nici cât bobu-ăl de neghină
 140 Puținică ce-a rămas
 Și-aia plină de necaz. (3)
 —Vai de ea inima mea
- Că nu mai e cum era,
 Cum eram în vârsta mea,
 145 Puneam picioru' 'n terchea,
 Curmam calu' cu chinga,
 Lăpădam burta pe ea,
 Sburam ca o păsărea
 Pe deal, pe la potecea,
 150 Pân' o prindeam pe mândra,
 Făceam dragoste cu ea.
 Mânca-i-ar naica gura
 Și țâța dela dreapta
 C'asta-mi rupse inima
 155 De nu mai văd eu lumea! (2)
 —La păru' cu foaia lată
 Cum mai joacă Sărbii roată,
 Sărbele, săracele,
 Cu coade ca vacele
 160 Cu moț ca ciovicele!
 La păru' cu foaia 'ngustă
 Cum mai joacă Sărbii ustă.
 A pierdut Sărba pestelca
 Și-o cată Sărbu' cu leuca. (1)
 165 —Dine, Dine Constantine
 Voinicel cu două lume,
 Amanetul meu la tine,
 Da' ce fel de amanet?
 Planticuța dela piept
 170 Inelu' din deștu-ăl drept.
 De-aș ști că te-aș lua pe tine
 Singurea m'aș spânzura,
 Singură cu mâna mea
 Să se ducă pomina,
 175 De vârful sovărfului
 Cu ciucurii brăului
 În mijlocu' târgului (1)
 —Mi-e somn, muică, și-aș dur-
 meace!"
- „Du-te, Tică, de te culcă,
 180 Du-te 'n pat la dadă-ta".
 „Nu mă duc în patu dadei,
 Că mi-e dada fată mare
 Și miroase-a flori de Mare".
 „Mi-e somn muică și-aș dur-
 meace!"
- 185 „Du-te Tică, de te culcă,
 Du-te în pat la tată-tău".
 „Nu mă duc în patu' tatei,
 Că mi-e tata om bătrân
 Și miroase-a flori de fân".
 190 „Mi-e somn muică și-aș dur-
 meace!"
- „Du-te, Tică, de te culcă,
 Du-te 'n pat la ibovnică".
 „Acolo, muică, m'oiu duce

Că mi-e pat de ibovnică
 195 Și nu-mi miroasă nimică". (4)
 —Foaie verde de-un bujor
 De trii zile trag să mor,
 Fete mari mi-au dat ocol,
 Mândrele s'au strâns stobor,
 200 Rău le pare c'oiu să mor.
 De mă 'ntreab' unde mă duc,
 Eu le spun la câmpu-âl lungi.
 Mă 'ntreabă că viu curând,
 Să am bani de cheltuială
 205 Aș veni la primăvară
 Cu chite de tămăioară,
 Plâng ele de se omoară.
 Când oi zice foi de linte,
 De-ar fi mândrele cuminte,
 210 Ele pe naica să-l cânte
 Cu trii zile înainte
 Și neicuța să le-asculte
 Să știu c'am fost om cuminte.
 Când oi zice și-o lelea
 215 Să vezi eu la moartea mea
 Când o veni să mă ia,
 Verde, Leană, de-un năut,
 Și-oiu să las cu jurământ
 Să mă 'ngroape mai adânc,
 220 De nouă paime de-adânc,
 Să-mi facă trumbu de plumb
 Și cu stâlpu' de argint
 Să nu putrezesc curând
 Să mă știu c'am fost voinic,
 225 Am iubit mândruță 'n crâng,
 Am iubit și-oiu să iubesc,
 Măcar să mă prăpădesc,
 Să putrezesc la cinci ani,
 Nu fac voia la dușmani! (5).

1. *Gherghila a lui Anghel al Cergioaei Kumbair*. — 2. *Dinu Mihai* (Negovanii). — 3. *Pa- cel Raboceanu* (Rabova). — 4. *Maria a lu Mitrăn al lui Boar* (Kirimbeg).

COLINDE

Sus în dealu' viilor,
 La umbra gutuilor,
 Lină Magdalină!
 Mi-este-un păr mare rotat,
 Pe supt el mi-este un pat
 5 Cu scândurile de brad,
 Lină Magdalină!

Dar în pat cine-i culcat?
 Mi-este-o fată și-un băiat,
 Lină Magdalină!
 Intre ei cine-i culcat?
 Mi-este-un mic desfășiat,
 Lină Magdalină!
 10 Cu scutice de mătasă,
 Cu fâșia sârmă 'ntoarsă,
 Lină Magdalină!
 Este viță de 'mpărat,
 Vai, ce rău e blestemat,
 Lină Magdalină!

DESCÂNTECE

Din vânt, de întâlnit.

A plecat (cutare) pe cale
 Pe cărare,
 Pe drumu-âl mare,
 Să 'ntâlne cu vântu 'n cale,
 5 Vântu' turbat
 Și înviorat,
 Cu chica răsfirată,
 Cu barba înfoiată,
 Cu secerea a secerat,
 10 Dudaele-a adunat,
 Săgeți le-a făcut,
 Peste câmp le-a aruncat
 Și pe (cutare) l-a săgetat
 Și l-a încușitat,
 15 Creerii capului
 În fața obrazului,
 Prin zgârciu' nasului.
 Și 'ncepea a plânge
 Cu glasu 'n ceriu
 20 Cu lacrimile până 'n pământ.
 Maica Sfântă Maria
 Glasul lui în ceriu l-auzea
 Și se scobora
 Pe scară de argint
 25 Cu papucii tropăind,
 La (cutare) venea
 De mâna dreaptă-l lua:
 —„Ce te plângi (cutare),
 Ce te olicăești?“
 30 —„Ce plâng, Maică Sfântă
 Marie,

Plecaj pe cale,
 Pe cărare,
 Pe drumu-âl mare,
 Mă 'ntâlnii cu vântu 'n cale,

35 Vântu' turbat
 Și invivorat,
 Chica-i înfoiată,
 Barba răsfirată,
 Cu secerea seceră
 40 Dudăile le-adună.
 Săgeți le făcu,
 Peste câmp le-aruncă
 Pe mine mă 'ncuțită
 Și mă săgetă,
 45 Creerii capului,
 In fața obrazului,
 In zgârciu' nasului,
 In măduva oaselor".
 Maica Sfântă Marie de-auzi

30 Cu mâinile l-apipăi,
 Oasele i le potrivi,
 Sângele i-l limpezi
 Și doru' i-l alină,
 Și nici pe-ai-a nu-l lăsă!
 35 Il trimeasă la (cutare) descân-
 tătoare,
 Se aflase bună de mână
 Și cu leacu' de gură,
 Cu descântecu' descânta
 Și durerile alina.

*Gherghita a lui Anghel al
 Cergloaet, Kumbair*

BASME

Omul cu vaca și oții

A fost un om sărac, cu șapte copii. Toată averea lui era o vacă. El ce să vorbi cu nevasta lui? Să vândă vaca și să ia hrană copiilor. Intr'o bună dimineață luă vaca de curm și plecă cu ea la târg. Târgu' era cam departe de sat. Drumu' târgului ducea prin niște păduri. La fiecare colnic să pusasă cât'un
 5 oț, de pândeă călătorii, ca să-i jefuiască; douăsprezece colnice cât'un oț pus.

Să'ntâlnește omu' cu un oț și zice: — „Bună ziua măi fârtate!” — „Mulțumescu-ți dumitale!” — „Un'te duci cu bou-ăsta?” Bietu' 10 român îi răspunse: — „Nu e bou și este vacă”. — „Mă, netotule, nu te vezi că este bou?” El, bietu' om, plin de mirare ridică coada vacii, se uită și vede că e vacă. Oțu-i dă zor că e bou.

Să prinse oțu' cu omu' la rămășag, zice: — „Uite, dacă te-i întâlni cu doisprezece oameni și-or zice toți că este bou, să știi 15 că-ți iau bou' de geaba, fără de nici o lăscă”. Bietu' om, speriat, iar mai ridică coada și să uită. Tot vacă era!

Să prinseră la rămășag. Că dacă o zice unu' din cei doisprezece că este vacă, să tae vaca oțu', s'o jupoe, să-i umple pielea de galbeni și să-i plătească omului. Și biet sârman de om, când 20 auzi, de bucurie, nu știa cum să meargă mai repede. Și tot zicea: — „Doamne, dă-i să fie vacă!”.

Să întâlni cu al doilea oț. Și el tot așa îl întrebă: — „Un'te duci măi fârtate, cu bou-ăsta?” Și, așa, spune el speriat: — „Nu e bou și este vacă!” Și ridică mereu coada și să freacă la 25 ochi. Se uită la oț și nu știe ce să creadă. Cum o vedeau toți bou? Să fie bou? De unde bou? Da'cum de n'o văd ei vacă?

Mearsă ce mai mearsă, să întâlni și cu alălati, și toți într'o gură spuseră că este bou. Și îi luară vaca de curm și plecară 30 spre cuibu' lor. Și el se ruga: — Barem dați-mi cinci lei, să iau făină să fac mămăligă copiilor. — „Mă, netotule”, zic, „nu vezi că este bou? Dacă era vacă nu te umpleam de blagă?”.

Bietu' om rămase dându-și cu pumnii în cap. Ce să gânde el,

să urcă într'un copac, să uită după oți încotro să duc cu
35 vaca și își însemnă cuibu' lor.

El să întoarse acasă cu mâinile băgate la inimă. Il întreabă nevasta: — „Bine, mă omule, tu nu vii cu făină, să facem mă-
măligă copilor, că mor de foame?” — „Păi”, zice, „vândui vaca
și nu mi-o plăti. O, să-mi dea mâine banii”. Se repezi la
40 plug și luă oticu'. Și ceru nevastei: — „Dă-mi cămașa, zăvelca
și o cârpă de-ale tele, să mă premenesc și eu de fomee azi”.

Plecă el spre cuibu' oților. Ajunse până la un copac, să îmbracă
de fomee și ciuci jos la rădăcină. Iacă-tă-te un oț iasă afară
și o vede pe fată acolo. Și o întreabă: — „Ce cauți tu aicea?”
55 — „Uită-te viu și eu dela târg și am înserat pe drum și vreau
să înoptez aici, că mi-e frică să mă duc mai înainte”.

Și oțu' numai decât dădu fuga la vătăfu' lor și-i spuse: —
„Aicea este o fată mare”. Vătăfu' zise: — „Păi ce mai stai de
n'o aduci!”.

60 Se duce oțu' iar la fată și o roagă frumos: — „Aide să stai
cu noi în casă până mâine, că doar și noi sântem oameni”. Fata
zise cu frică și cu rușine: — „Lasă că sânt bine și aicea eu!”
— „Ait, ait, să nu pierdem timpul”. Și o luă de mână, o duse
în casă și o băgă în sobă, la vătăf.

35 Și vătăfu' întreabă pe fată: — „Ce ești, fomee sau fată?” Și
ea spuse cu frică și cu rușine: — „Fa-tă, un-chiule!” El ieși
înflăcărat la oți și le crici la toți: — „Auzirăți voi ce vă spun
eu? Orice-ți auzi la noapte să nu mișcați și să stați toți care pe
unde vă găsiți.

60 El se întoarse la fată și-i da zor să se desbrace și să se
culce în așternut. Da' ea așa se rușina și plângea și zicea: — „Lasă
că oi să stau și eu aicea până s'o face ziuă, și se făcuse
măzgăgură într'un colț. Și oțu' crepa inima în el și zicea: —
„Aide, nu pierde vremea, că aici nu mai e vorba ta și ești la
65 porunca mea”. Atunci îi zise fata vătăfului: — „Unchiule, stingă
lumina, măcar să fiu în întuneric”. Oțu' infuriat stinse lumina
de grabă. Iar când să făcu negură scoasă omu' oticu' de pe supt
zăvelcă și să pusă pe oț. — „Nu e bou, și este vacă! Nu e bou,
și este vacă!” Și pumf, și pumf, și pumf! — Vai! măiculita
70 mea, tu ești al cu vaca. Lasă-mă că ți-oi da tot ce-ai vrea. Și
i-a dat bani cât poate să ridice.

Cu ei să duce omu' acasă la nevastă, și pune banii dinainte
și zice — „Încă nu mi-a plătit-o. Mai are să-mi de-a”. El să
îmbracă de doftor își ia târna pe mână și pleacă prin pădure
75 să caute burueni. Și iasă un oț și-l vede. — „Da' ce cauți tu
pe-aci?” întreabă el — „Apăi ce să caut? Eu sânt doftor”.
— „Da'?” — „Culeg burueni de leacuri”. Oțu' dă fuga la vătăfu'
și-i spune. — „Uită-te”, zice, „pi colea este un doftor care culege
burueni, să facă leacuri pentru bolnivi”. Vătăfu' îi spuse oțului:
80 — „Da' ce mai stai, de nu-l aduci?” Și oțu' să duce, îl chiamă
pe doftor și-l aduce în sobă la vătăf.

Doftoru' să uită prin sticlă la răni și făcu douăsprezece răvase,
la fiecare câte unu', și-i împrăstie pe toți în toate părțile. tri-
measă pe doisprezece inși în douăsprezece locuri ca să-i cumpere
85 burueni bînavului și rămașeră singuri amănloi. Și scoasă oticu'
de pe supt aină și să pusă cu băla pe el. Pumf, pumf, pumf
și pumf! — „Nu e bou și este vacă!” și-l meliță cu oticu'
cum meliță femeile cânepa, de-l făcu păzderii. Și-l bătu până
când îl omori. Și să încarcă de parale, cât nu gândi dumnealui
90 să ia.

Gherghita a lui Anghel al Cergoanei, Kumbair

GLOSAR

- adēt* = obicei
ojuuel = tinerel
alā = balaur, hapse, boală
āma = dar, însă
amā = se ia după el, se amă
 după el
amānat = curând
aragna = într'o răună
arāmbașă = căpitan de haiduci
arānește = hrănește
 10 *arāng. uri* = clopot de biserică
arciuește = cheltuește (praful
 de pușcă).
arșin = lespede, piatră mare
 făuită
arturiseală = licitație
ascultător = slugă, țarcovnic,
 al doilea după dascăl, face
 treaba slujbei, nu cântă
 15 *at* = cal bun; a ieșit din prăsilă,
 din tamazlăc at.
avlie = curtea cu toată gospo-
 dăria
bādlog = lemn, pe care se în-
 vârteste steaua de Crăciun
bairac, baraiac = steag
bandă, e = taraf de lăutari,
 orhestră
 20 *baraban* = cusut unit cu ceva
bărătează, se = se vaietă
barot = praf de pușcă
biș = tocmai
bādoacă = ciomag, boacă
 25 *bebeacă* = piatră rotundă de
 gărlă
beden = zidul cetății
beldie, belda = băț, bătae
blagă = avere (în bani)
boabe = icre
 30 *boboloașe* = Lumbi
bozaz = tărniș, strămtoare
 La vale, la vale
 Pe-al bogaz de mare,
 Soarele răsare.
 (Iana Sânziana)
bolboră = volbură, vânt, vifor-
 niță
bolbotină = floare
brăz. lă = vatale, dar și scânduri,
 bețe.
 35 *bramă* = clanță, dela bulg. brava
 (poate ca pivnița = pimnița)
- budiană* = buruiană
buduroiu = scoc, uluc
burungiuc = borangic
but = piciorul dindărat (al por-
 cului etc.)
 40 *calapod, oade* = piatră mai mică
 făuită
cărciu, uri = ciorchinele de
 struguri curățat de boabe
cărmenți = cercei
cărpătoriu = fund de lemn
cârlog, oage = locul cu iarbă, pe
 unde s'au tavalit doi
 45 *ceanac* = strachină
cecărcă = vârtelniță
cechie = briceag
cerchez, cerchezeste = barbier,
 barbiereste
chelciuz = belșug
 50 *chepechioare* = pieptene, dimi-
 nuiv
chezap = apă tare
chiciu, uri = smoc de păr pe
 chișiță, la cal
chicle, ptele = piele
chiept, tept = piept
 55 *chimur* = carbune
chiostece = legătura calului la
 picioare ca să meargă în răvan
 sau în buestru
chipcel = cauc
chișăr = drogul de lemn de
 care sunt legate cele două
 frânghii, șleaurile calului
chitā = mănunchiu de flori
 60 *cicic* = brău
cinghel = cârlig de pește în ogia
cinie = tarfurie
ciobârneac = lemnul cu care iei
 ciubarul în spinare
ciol. ā = fără o ureche, la cal
 65 *cloș* = cloșcă
cluc = must amestecat cu stru-
 guri
coclete, fi = ochiu de iț la răs-
 boiu
colgiu = străjer, strângător de
 biruri
compir, crâmpei = cartofi
 70 *comșiu* = vecin
copisălește = face căpiță

coșavă = vântul de Miazănoapte,
 Răsărit, dela șes
coșere = grajd
cotoi = piciorul găinii
 75 *colonoage* = picioroange
cotoriță = coș
eruntează = taie puțin (mustă-
 țile)
cucăe = motăe
culmie = prăjină, de pus toale
 30 *cumnat-de-mână* = naș de al
 doilea, însoțitorul mirilor, a
 cărui mamă moșeste pe noua
 nevastă
curare = curătură, curățitură
 de pădure
cutrupiș cutrupește, cutrope =
 acoperiș, învelește
dada = iata
dănac =, flăcău
 85 *dă-pe-ciumag* = aruncă unul
 un băț altuia, care îl prinde.
 Cel care l-a aruncat îl apucă,
 apoi, cu toată mâna, tocmai de
 asupra mâinii celuiilalt. Acesta
 dă atunci drumul și apucă la
 fel. Și tot așa până la capătul
 de sus. Celce poate apuca cel
 din urmă, câștigă prinsoarea
 sau are dreptul pentru care
 s'a dat pe ciumag.
de-a doua pe cal = femește,
 cu ambele picioare într-o parte
dă-cuș = nici de cum, cătuș
 de puțin
de-loc = îndată
disag, i = dasagi
 90 *disagă, uri* = o legătură de
 știuleți de porumb, ca vâsla
 de struguri; se înoadă de foile
 uscate și se agață într'un cui
dos = pădure
drăgăvei, frăsenel = burueni de
 primăvară; „In zilele de Pași
 merge lumea, Luni, la frăse-
 nel, la Deleina, sus, Marți la
 drăgăvei, în pădure la Coșă-
 nuț, livezi în care de când se
 ia zăpada, oaia nu mișcă;
 bune de naștere: a fost o fe-
 mee, care s'a dus acolo și a
 născut doi copii - acum nu
 se mai lasă, că se prăsesc
 prea mulți oameni“.

dudae = ierburi
duducă = burlan
 95 *dugae* = prăvălie
duplecă, = se apleacă
dzangaș = clopoțel lung de
 piringi (alamă); se pune la oi
edec = edec, meterez de piatră
lărșește = sfârșește
 100 *fruntar* = podoabă de cap la
 femei
ftierar = lemn pe care se pune
 fierul coșului
ftierar = fierar, nălbant, covaci
ficie = butie
furnă = sobă
 105 *gălbinastru, gălbinaș* = păr la
 cal, alb prin gălbeneală
ganță = cârlig
gavas = kavas, jandarm
geș-ră = degeră
gemădan = zăbun
 110 *ghijură, ghilicilici* = porumb mic
 sau mărunt de tot, noduri
gogeă = câteva; pierdură gogeă
 parale
gotumb, iță = porumb, iță
 Mierliță, mierliță,
 Pasăre pistruiță,
 Mândră golumbiță
 (Frânturăle)
gomotâr = buruiiană ghim-
 poasă de nisip ce are acelaș
 nume și pe dunele Ciuperceni-
 tor; Panțu n'o arată
gorneag = vântul de Miazăzi,
 dela munte
 115 *grivnă* = brătară
grobiște = cimitir
guguștiuc = turturea
gușbă = legătura prin care se
 trece lopaia la barcă
gușhan = haină
 Capu' ridica,
 La vale privea
 Pîn' rară cuia a,
 Pîn' deasă dumberavă,
 Și el ce vedea?
Gușbuc roșind,
 Săbii strălucind
 (Min Snobiu')
 120 *gușerie* = un fel de jug de lemn
 la calul legat cu funie de
 străjer.
h)olă, v. ală
 (h)arambașă v. arămbașă

- (h)arâng, v. arâng
 (h)oağă v. oağă
 125 (h)ogaș, v. ogaș
 (h)unie v. unie
 ierugă = pârâu
 Un pui răcâie,
 Ierugă făcea!
 (Voichița)
 ieșitoare = umblătoare, privată
 imos = murdar
 130 impofilat = îmbufnat, supărat
 imputat = cu părere de rău
 după dar
 Date de pomană,
 Și nu fură date
 Cu inima toată,
 Date și 'mputate.
 (Voichița)
 incint = încălzit, incins
 intof = trăsură
 In intof suia,
 Mână cât putea.
 (Ștefăniță)
 iut, iută, iuți, iute = iute, re-
 pede
 135 lemn = pom, sicriu, pădure
 lincă, liulcă, luică = leagăn
 logofăt-de-masă = copist, secre-
 tar
 logofăt-de-stradă = dascăl de
 biserică
 lumâr = număr
 140 lume = nume
 lumină = lumânare
 marginea = Craina
 măzgugură, s'a făcut, sau mă-
 runche = s'a zgârcit
 miraz = zestre
 145 meică, mecește = zdrobitor,
 zdrobește
 merac = chef, plăcere
 mereor = încet, binișor
 morcoșei = pătlăgele roșii
 naclă = ochiu, vârtej de apă
 150 nadol = neînțeles
 nălbant = fierar
 năpasta = prostovol
 negură = întuneric, seară
 nima = nimeni
 155 ongă = răpă, vâlcea fără apă
 oară = păsări, oară sălbatică
 oarcă = coardă de vioară
 obdele = obiele
 obod = vâșcalie de sită
 160 ocioxi = teci fără boabe

- odgoș = ce rămâne după coasă
 ogaș = vale
 ogoae = mingi
 orbete, fi = sobol
 165 otic = lemnul dela plug
 pacurar, iță = cioban
 păiton, păitongiu = trăsură, bir-
 jar
 păliș = stricat, vorbă păliș
 pân:etnic = monument, statu e
 170 peșchir = ștergar
 piatră, chialră = munte
 piloc = scund
 poară, in = împotriva
 pocăzit, se pocăzește = de mi-
 rare, se minunează
 Să ne scoți la lume
 Să-ți fim noi trii nura
 Pocăzite 'n lume.
 (Trei surori)
 Ioana se uita.
 Când podu vedea,
 Pomii iar așa,
 Alții că 'mbumbea,
 Alții se vărsa,
 Unii că lega,
 Unii pârguia
 Sau se petrecea;
 Zau se pocăza
 (Ioana Sânziana)
 175 plotoagă plotogi = cârpă; pu-
 nem la picioare, ca să nu
 tune noroi la obdele; ce mai
 plotoagă de om!
 polată, polătar = ieșitură, strea-
 șină de prispă, grindă de po-
 lată
 polemit = potrivit, plasmuit
 polomeac = găleată
 polănc = inel de fier, leagă
 plugul—grindeiul—la căpătaiu
 și de osie
 180 poturi = nădragi
 povată, efi = șatră de oi la stână
 prigoneală = rămășag
 pripaz = copil mic
 prostesc, mă = mă impac
 185 rămâns = rămas, la Păd.
 roșto este = ostoește, potolește
 sănelcă = țapoii
 Fici de foc plesnea
 Aici aduna
 Tot Țățari bătrâni,
 Tot m-istori de-ai buni;
 Cu baroașele,
 Cu -adelele
 Pietrile cerea
 (Miu Copilu')

- sandâc* = scaun
sângir = lant
 290 *sărmă* = fir de aur
schier, fier = fier; îmi dă gura
 în scher = bun de gură.
scobinat = scobit, cu gghiab
scumpie = crâng, „lemn” des și
 mărunt
șicuită = lăcuită
 Cea Doamnă Bălăgea,
 Cucoană Pătrașcă,
 Doboară 'n coboară
 Pe cel creac de munte
 'Ntr'o căruță verde,
 Verde șicuită,
 Cu sărină 'ngrădită.
 (Pătrașca)
- 295 *slăbină* = burta calului
sobă = odăc
șocăte, ți = soarece
șpeșmă = lână moale
stăvar = herghelegiu
 300 *știm* = lână rea, zgribănțoasă
stobor = sobor, grămadă
stricătoare = strecurătoare
strin, strîndate = străin, stră-
 înătate
sufurină = salbă de galbeni
 305 *sulacu* = ciolac, ciung (stângaci,
 Stângă)
tarabă = gard de lemne
țărichișană, țărcană = o țară
țărână = coș
țârsănă = legătură de nojiță
 310 *țârșoagă* = pădure proastă
teag = cheag
țiamă = cheamă
țosește (vin din buti c) = slobo-
 zește vărtejul să cure vin
tomii, tomite = tocmai
 325 *țoghiu* = cuțitul puștii, săgeată
țorțoloaze = atârănătoare, cercei
țoloi = cur de lampă
țovar = încărcătură pe cal,
 samar de tovar mai lung decât
 șaua, cu marfă, lemne, fuclii
țrăcă = țigvă
 330 *țroc* = lingură mare
țrumb = lemn, sicriu
țuglă = cărămidă
țună = intră
țurmă = temniță
 335 *țufuroi* = ciuciur, șipot
țuvărcar = surlar, clarinetist
uică = nene

- ultucană* = cu două caturi, tur
 casă cu ultucană, utrucană ?
uidește = rămâne
 330 *înie* = drum povârnit, ruptură
 de ploi în malul Dunărei
urezând = chefuind

Ciobani hui'duind,
 Fetițe cântând,
 Dănați urezând,
 După noi mergând.
 (Treii surori)

- văelar, văște* = morarul de
 piuă, dă la piuă
val = învelitoarea capului la
 mireasă
vâslă (de struguri) = legătură
 de struguri la uscat, prin îno-
 darea cozilor tăiate mai lungi
 335 *vece* = tocmai, mai, și bulg.
zbicește = trage

Și de-aicea că-mi pleca
 Drept la ladă să se ducea,
 De sângir că s'apuca
 Și odată că zbicea.
 (Sfântu' Ilie)

- zăetin* = undelemn

Da' cine că-l prijucea ?
 Când oiu zice de-un pelin,
 Ibovnica lui Călin
 Cu-o litră de zăetin.
 (Călin din Iabucovăț,
 „noi zicem : Iacunovăț, ne vine
 la limbă”.)

- zgoadă* = plăcere, potriveală
zambil = coș de papură
 340 *zâmnice* = beciu acoperit, la fața
 pământului în locuri cu apă

— Hai boule, hai!
 Să 'ngirăm tănialele
 Să arăm pogoanele !
 — Eu nu pot, stăpânule,
 C'astă lăcnă m'ai lernat
 În zâmnicele dărămat,
 Fân cu furca nu mi-ai dat
 Și nici nu m'ai țesalat,
 Câte vânturi au bătut
 Tot în mine s'au oprit,
 Câte ploi că mi-au ploiat
 Tot pe mine m'au udat.
 (Doind)

- zăotă* = plase sub apă legate
 cu troace în lungul Dunărei
zăpcește = grăbește
zăpuc = zăduf
zăuit = uit
 345 *zărâcde* = greșește (în jocuri
 de copii, la noi, poate zgâr-
 ciu = zărâciu; zărâcește)

CRONICA CULTURALĂ

— PENTRU RĂSPÂNDIREA CĂRȚII —

Pretutindeni, în țările de mare sau de mai mică producție editorială, e astăzi un singur strigăt: criza cărții. E drept că timpul e el însuși numai o criză. Omenirea își caută, după ce le-a sfărâmat pe cele de ieri, noi căi, pentru un nou suflet, încă nedeslușit. Dar cartea era cea mai mândră cucerire a evului modern. Era unealta sigură a oricărei înaintări. Era nădejdea care rămânea în valmășag. Orice muncă de reclădire trebuia să înceapă cu sprijinul ei. Și iată că această cucerire, unealtă, nădejde, ni se destramă în mâini. Cartea dă îndarăt, atât pentru că lumea de azi vrea s'o cunoască din ce în ce mai puțin, luată de un val de materialism, cât și pentru că împrejurările economice o schimbă, prin scumpire, într'un articol de lux. Unii o disprețesc și alții nu se pot apropia.

Oamenii, datorți să fie îngrijiți, fabricanții de cărți, scriitorii sau alte personalități și asociații închinată educației populare, au închipuit tot felul de mijloace de luptă. Cel dintâi și cel mai firesc a fost acesta, al strigătului în toate piețele, că trage să moară cartea. Nu era poate și cel mai cuminte, pentru că în cele mai multe părți în loc să însemne un început de propagandă, nu izbutea să fie decât un pricinuitor de panică. Lumea se obișnuia cu gândul că tiparul e la o răspântie. Strigătul era auzit, dar nu mai era ascultat. Ca înaintea unei propoziții tocite prin repetare, mintea nu mai reacționa. Noroc însă că mai târziu s'au descoperit și alte mijloace. A fost mai întâiu o încercare de îmbunătățire intrinsecă, printr'un lucru de artă și printr'o cernere mai neiertătoare a scrisului. Hărțile de cenușă și cerneala spălăcită, pentru o ieftinire părelnică de tiraj, care în schimb îndepărtau sau barbarizau pe cititor, au fost înlăturate. S'a oprit, într'o oarecare măsură, și producția de orice fel, a gustului descumpănit de după războiu. Odată cu această înaltare și punere în frâu, cu grele jertfe, înăuntru, s'a pornit și o reorganizare în afară. Congrese de bibliofili, expoziții de cărți, câștigarea încet, printr'o propagandă științifică, a pozițiilor pierdute, sunt la lucru. Urmarea lor încă nu se vede. Dar nici vorbă că au adus, în tabăra plină și ea înainte de vuet și de haos, o conștiință liniștită a greutăților și o rânduială în fața primejdiei, care dau încredere.

Toate cele spuse aici se potrivesc în deosebi pentru străinătate, pentru lumea editorială și librăria franceză, germană, italiană. La noi criza cărții are o altă înfățișare și a stărnit alte mișcări. Două stări își fac față. Acea din ajunul lui 1916, când o carte, uneori de clasic, român, se tipărea într'o mie de exemplare, din care 500 se mai descopăr azi în pivnițele editurii și cu copertă și preț schimbat, sunt într'o singură zi înghițite de piață; și starea de după 1919, ca o beție de tipăritură. Sunt edituri, care nu mai departe decât anul acesta, au tras câte patru și cinci milioane de exemplare din oele mai felurite lucrări. Cel puțin jumătate din această producție s'a desfacut. Toamna a izbucnit criza. Ea a fost deslănțuită din trei părți: fabricile de hârtie au sporit de două, trei ori prețul mărții lor,

mâna de lucru a câștigat adaose mari de salarii, iar publicul, izbit de lipsa de numerar, de scumpetea crescândă, de perspectivele impozitive, de conștiința unei reale sărăcii și de săturare, a început să se abție. Pentru cât capital înghitea și rostogolea în industria tiparului, fiecare zi, cerând cu desnădejde zilnica renumerare, era o lovitură hotărâtoare: cartea nouă a fost înăbușită scurt. Tipografiile au căutat alt fel de lucru. Punctul de vedere al activității de până atunci, care părea ideal, a făcut loc celui negustoresc. Editurile, care sunt toate și tipografii, sau mai cu seamă tipografii, au început, cu cât mergea cartea mai rău, să se simtă mai bine. Starea pieței vădită pentru toată lumea, le îngăduie, fără teamă de osândire din partea opiniei publice, să se arunce din plin în alte treburile, bănoase. Titlul cultural de mare editură, le rămânea, unora și rostul, pe aceste vremuri de doliu pentru carte, de plângătoare fățarnice de morminte, pe când bilanțul se soldează regulat cu beneficii multumitoare. Că aceste beneficii vin din comenzi dela Stat sau bănci și societăți industriale sau chiar dela hulițele cărți de școală, cu tiparul lor stereotipat în zeci de mii de exemplare, dând de lucru câte o jumătate de an încheiat celor mai puternice tipografii, negreșit că n'are de ce săalcătuiască vreo ocară. Numai atât că editura caută să trăiască din acest câștig, iar când el scade, își dă vacanță. Editura nu mai e decât limba tipografiei, pe care bunăstarea măruntașelor, umplute nu se mai cercetează cum, o fac să vorbească în frumosul graiu de aur al operelor de artă și știință. Tipografia își înghite însă limba îndată ce simte cea mai mică sfârșeală în subsol.

S'ar putea merge până la încheierea vreunui observator pus pe simplificare și ironie că editura nu este pentru marile noastre tipografii industrializate după războiu capitalist, cu zeci de milioane și conturi curente la întâile bănci care le finanțează, decât una din reclame, între altele. Când reclama această costă prea scump, se dă drumul numai celorlalte. Lipsa ei, într-o țară care înlocuiește cu extazul sau cu elegia culturală, după împrejurări, organizarea, cheltuiala chibzuită și munca fără preget, sperie ca o întoarcere la adevăr. Pentru reparația editurii între reclamele tipografiei, societatea, sub formă de Stat sau particulari, se grăbește să contribuie, în toate felurile. Tipografia, bine hrănită iară, își scoate iară limba ei de aur. Țara începe iară să citească și să cugete. E starea fericită dintre două crize.

Că editura numai editură ar suferi de morțile și reînvierile firești, dar ar lupta cu alte mijloace și, neștiindu-și alt izvor de viață, ar suferi de crize adevărate nu mascate, că problema editurii ar fi atunci în întregime și problema cărții, a nașterii și transiterii pe calea tiparului a celor mai prețioase bunuri, și ar aduna în juru-i toată îngrijorarea, iubirea și priceperea interesatilor, n'are nevoie de o prea dezvoltată întemeiere. Numai că acestea sunt față de noi mai mult împrejurări dintr-o țară pe care constructorii sociali ai altor timpuri o numeau Utopia, și nu ne simțim îndemnul să le călcăm alături.

Ceva scăpat din această țară și venit până la noi ni se pare o revistă de bibliografie. O avem, a implinit acum anul și despre ea credem că n'ar fi zădarnice câteva cuvinte. Mai ales că alături de acest sol al Utopiei, am putea zări din când în când ținutul de dincolo.

Această revistă e *Buletinul Cărții*.

Ce program are ea și cât a putut înfăptui din el?

În întâiul rând, lămuriri despre producția cărții, buletinul bibliografic propriu zis. Fiecare număr cuprinde cam patru pagini de bibliografie. Datele sunt cât se poate de complete. Alături de nume de autor și de titlu, apar și numărul de pagini, editura, anul punerii pe piață, prețul. Arătarea dimensiilor în centimetri și a greutateii în grame privește nu numai pe librar, pentru cunoașterea cheltuelilor de transport, dar și pe bibliograf și cititorul obișnuit, cari pot să-și închipuie astfel locul în bibliotecă luat de carte și mai ales calitatea hârtiei.

În ce măsură însă buletinul bibliografic răsfrânge producția cărții? O mică socoteală aproximativă ne poate pune pe cale. Fiecare pagină înșiră cam 20—25 de cărți. Patru pagini ar da atunci cam o sută. Să punem 24 de numere într'un an. Ar ieși 2400 de unități bibliografice, o cifră care ar putea părea chiar cea adevărată. Numai atât că *Buletinul Cărții* s'a văzut silit, odată cu vacanța luată de edituri pe tot timpul verii și lungită apoi peste campania așa zisă a cărților de școală, prin urmare alte două luni din toamnă, să nu mai iasă decât în numere duble. În loc de 24 de numere pe an și 2400 de cărți înregistrate, el nu mai are decât 16 și 1600. Ne îndoiim dacă această cifră mai înfățișază producția dintr'un an a tiparului românesc. Bibliografia nu e deci completă.

Trebue însă numai decât să fie completă? Un buletin bibliografic de acest fel ar fi o publicație mai grea, de cetit și de lucrat. Ea se îndreaptă către mai puțini și de aceea, în afară de lista tipăriturilor după un anumit sistem de grupare științifică, nici nu mai dă altceva. E însăș statistica tiparului dintr'o țară, iar statistica n'are alt grai, decât cifrele. Comentariile și concluziile le scot din ea alte științe, sau gazetele. Un asemenea buletin e în acelaș timp o publicație cu caracter oficial, care e mai bine să fie scos de o instituție, în tot cazul de una bucurându-se de avantajile legii depozitului. Sunt atâtea cărți care nu se publică pentru desfacere, și nici o informație particulară nu le poate descoperi. Dacă scădem însă manualele didactice, foarte multe publicații strict oficiale tipărite pentru uzul diferitelor servicii de Stat și particulare, sau pleușca tiparului — toate imprimate care nu privesc pe cetitorul obișnuit — puține din cărțile curente au putut să-i scape *Buletinului Cărții*. Se poate zice atunci că bibliografia lui, de cetit și consultat, a fost completă.

Buletinul Cărții nu e alcătuit însă numai din informație bibliografică. Ba s'ar putea zice, după locul care i se dă și după ceea ce o însoțește covârșind-o, că ea nu e decât un mijloc alături de altele. Scopul într'adevăr e altul și mai prețios, ni se pare, decât acesta. *Buletinul Cărții* e o revistă care lucrează pentru răspândirea cărții. Din 30 de pagini, 4 sunt de bibliografie, 14 de text, și 10, 12 de reclame. Textul discută probleme ale cărții sau informează despre cele mai de seamă fapte din câmpul tiparului român și străin, iar reclamele îndeamnă deadreptul către anumite publicații, vrednice de răspândire. Chiar distribuția materială în pagini a unui număr vădește, pentru cititorul atent, ceea ce se urmărește.

În acest domeniu nu se poate judecă după rezultate. Orice propagandă, tocmai pentru că vrea câștigarea unui fragment din opinia publică, e înceată și greu de pus în cântar. Atâtea alte elemente se poate să colaboreze în pas cu ea. Poate că ea însăș nu e decât

o închegare, într-o formă concretă și potrivită cu timpul, a unui asemenea element, pe când celelalte își continuă mișcarea, sub orizont, în aceeași direcție. Propaganda grăbește și exaltează numai, de obicei, o idee sau o întreprindere, care a și început să-și facă un loc mai larg. Ea e datoare să strige tare și să serbeze că biruințe ale ei, biruințe pe care le câștigă alte puteri.

Propaganda poate fi, în schimb, foarte bine cercetată în mijloacele întrebuițate. E o judecare obiectivă, în afară de scopul pe care vrea să-l ajungă. Uneori cu cele mai bune și laudabile mijloace, scopul scapă. Celelalte elemente, din care propaganda e numai unul, n'au ajutat. Suma eforturilor comune, văzute și nevăzute, iese negativă. Aceasta, cu toate că ceea ce era sub toți ochii mergea strălucit, oprind, prin frământări de poruncă, orice calcul critic.

Buletinul Cărții folosește cu destulă bogăție mijloacele menite să facă mai iubită cartea, dela cele științifice și reci, statisticile, până la cele comerciale și intuitive, graficul, ilustrația și afișul. Însemnările lui, fără să fie prea sistematice, sugerează în întregul ei problema. Studiile pătrund mai adânc pe unele din laturile ei, alese adesea întâmplător.

Dar marea întrebare e aceasta: Împlinește revista cerința de competență a oricărei propagande? Cerința fără care nimic nu poate să iasă și propaganda nu se realizează? A ajuns «*Buletinul*» un izvor de informație pentru doritorul de cărți sau pătrunde în mâinile mai apatice ale celui în care ar putea și trebuie să se nască acest dor? Poate că încă nu e ușor de dat acest răspuns. Nu știm nici dacă tirajul ar fi un element îndestulător. Altminteri ar fi în primăjdie să rămână numai o simplă revistă în rând cu celelalte, mai luându-le încă din tiraj, și nu depășindu-le și ajutându-le.

Oricum, credem că *Buletinul Cărții* nu e lipsit de multe din însușirile cerute unui asemenea organ de propagandă. O culme la care ar putea năzui ar fi, într-o direcție, în cea științifică informativă, să facă statistica tiparului, întrecând informația bibliografică obișnuită de până azi; aceasta poate în legătură cu vre un așezământ cultural ca Academia Română, să zicem; iar, în altă direcție, în cea culturală normativă, să facă recenzii, fără un caracter de apreciere prea personală, pentru toate cărțile curente.

Reviste, ca acestea, de bibliografie, sunt numai un semn al unei activități, care în celelalte forme ale ei întârziază, de răspândire a cărții. Ar fi poate și o minune, atunci când opera mai firească a organizării industriale unitare editoriale lipsește, și orice inițiativă spre o colaborare în câmpul intereselor generale este lovită de la început de bănueli și neîncredere, ca legătura cu publicul să fie îngrijită și fără greș.

Dar vremea suferințelor abia mijeste. Cu orice ceas trecut, zarea i se va întinde. Cei pe cari îi privește, vor fi aduși fără voie în aceeași tabără; ei vor fi văzuți alergând pe toate drumurile, cerând ajutor, dând peste cap mijloace care trebuiau pregătite și întrebuițate pe îndelete, și vătându-se că nu s'au deșteptat mai de mult.

Frământarea și greșelile acestea, găsindu-și în sine pedeapsa și îndreptarea, ne-ar putea privi mai puțin. Dacă n'am fi cu toții amestecați în ele și dacă adevăratul păgubit, fără vină nici puțină de răscumpărări, n'ar fi chiar sufletul, peste clipă și înși, al țării!

Emanoil Bucuța

CRONICA LITERARA

IONEL TEODOREANU: ULIȚA COPILĂRIEI.

D-l Ionel Teodoreanu a debutat în literatură surprinzător și timid, prin crochiurile pline de spirit și analiză publicate în revista „Insemnări” literare în 1919.

În adnotările acelea scurte ca niște miniaturi de poeme în poze, mișuna o bogăție rară de senzații subtile, de imagini evocatoare și frapante, de culori varii și precise. Mișcarea aceea de gesturi și culori multiplicată de imagini, ca fiecare lucru de umbra lui care-i poartă toată caracteristica, obosea tihna și imaginația cetitorului deprins cu povestirea trăgănată și gospodărească a nuvelei românești de totdeauna.

D-l Teodoreanu nu aducea atunci o istorisire îmbibată de realități ca o întâmplare la care-am fi față în stradă, nu specula „faptul” ca atare, și nici nu se preocupa de un final asemănător unei lovituri de teatru. De-accea D-l Teodoreanu până ce a fost mai bine cunoscut și înțeles prin intuiție, a apărut ciudat și a produs în masa burgheză a cetitorilor o nedumerită stupefacție.

D-l Teodoreanu a fost și este un scriitor „nou” în înțelesul bun și real al cuvântului.

D-sa nu vrea să cunoască formula clasică a nuvelei; nu vrea să te captiveze prin meșteșugul-formulă prin care spiritul cetitorului merge încântat de sine, cu bucuria omului care recunoaște un drum umblat. D-l Teodoreanu nu dă cititorului această comodă satisfacție, ci scoțându-l de pe căile bătute îi joacă în față priveliștea nouă și amețitoare a câmpului deschis și necunoscut, cum i-ar juca sclipiri de oglinzi multiple care îmbogățesc peisajul și impresia, înfățișându-le cutoate senzațiile din viață. Desigur că la început, cetitorul nedeprins cu această cascadă de soare care descompunea realitatea simplă ca aparență, în tot noianul de senzații și impresii care fac caracteristica și nuanțează pentru fiecare din noi fiecare lucru, se simțea obosit. Evocările și imaginile motivate de aparența lucrului, dormeau nedescoperite, fiindcă lucrului și personajului din bucata de proză nu i se da decât importanța scopului central urmărit de autor. D-l Teodoreanu cel dintâi și singurul în literatura noastră, a dat lucrului și evenimentului din natură și din viață, importanța complexă pe care a avut-o dela început în viața noastră, un fel de importanță de simbol reprezentativ în care conturul e un pretext de evocare, de sugestie, de împerechiere de senzații.

În acele „Jucării” pentru Lily” publicate în „Insemnări Literare” adnotația și sublinierea era nuanțată de o fină ironie uneori, de cinism câteodată și de un spirit de observație stufos de bogat întotdeauna. «Definiția» animalului sau lucrului vizat (ariciul, racul, cucușul, curcanul, piramida, etc) era voit înfățișată cu humor de copil mirat și deștept, și cu un plast ic imaginativ care te face să cuprinzi evoluția noțiunii date de la nașterea ei în sufletul tău. Pentru

D-l Teodoreanu, cuvântul nu are numai o menire simplistă de a evoca o noțiune „în abstracto”, ci de a trezi în noi o imagine precisă și bine caracterizată cu toată frescheta și noutatea cu care s'a născut întâiu în cugetul nostru.

Cu acest dor crescut în ultimele D-sale lucrări prin sinceritatea de expresie și spontaneitatea care nu caută și nu complică, D-l Teodoreanu a isbutit să ne familiarizeze cu felul D-sale de a vedea și a scrie. Și odată intrat fără efort în această vie redare, simți o atmosferă de intimă și amintitoare confesiune, — care individualizează și dă viață personajelor și povestirii.

Cuvântul la D-sa nu este atât menit să recheme în mintea noastră un anumit obiect, ci să evoce mai ales un fond emotiv, asociindu-i evocarea cu tot ce s'a înfrățit în amintirea noastră, cu tot universul apropiat sau îndepărtat de care-l leagă însă glădul și reminiscentele noastre.

Pentru a reda tot acest complex de viață și senzații, cuvântul simplu și limitat este neputincios, e sărac. De-aceia D-l Teodoreanu îl împodobește întotdeauna cu imagini din domenii variate, pentru ea astfel prin fiecare din ele, evocarea peisajului sau a vieții să apară compactă și pregnantă. Imaginația D-sale alege pentru aceasta din fiecare domeniu ceea ce poate oferi mai plastic. Cu acest procedeu D-l Teodoreanu are o unică putere de a scoate în relief și a nuanța adânc tot planul lucrării sale. Stilul D-sale are astfel un aspect viu de hartă colorată, cu reliefuri care reproduc cât se poate mai exact natura în miniatură, așa ca niște iconițe mici de amintiri; iar uneori desface o atmosferă albastrie de basm în care realitatea plutește amestecată ca într'un vis cu viziuni amintitoare și învâlmășite:

«Chiuve primăvara prin lumini tomnatice.

În crama zării de apus, scuturându-și chica roșcovană, soarele arămiu la trup, calcă apăsător, strivind puternic ciorchine umbroase de coarnă: must vișiniu, — rumene clăițe de busuioacă: must ruginiu.

Și noaptea descultă vine de departe, din vii roditoare, din viile lunii, — cu brațele pline de struguri brumați de argint și viespi pofticioase de aur».

Cascada aceasta halucinantă poate obosi fiindcă ne adună deodată prea mult din noi și e obositoare goana aceasta după propriile noastre impresii pe care le chemăm inconștient la verificare, dar are calități grandioase atunci când nu are un amestec de evlavios de sinceră naivitate. Uneori imaginea și atmosfera ei au un prestigiu liniștit de cântec biblic:

„Trufie”

«Stau neclintit, lipit de trunchiul unui copac. Sânt o icoană străveche, scoasă de pădure pentru sfințirea toamnei.

Crengile mi-au împodobit părul cu o cunună de frunze; Soarele din asfințit mi l-a împodobit cu o aureolă de purpură.

Sângele scaldat în lumină scântee prin trupul meu, imbrobonându-mi inima de rubine. Luminez toată pădurea.

Depart, copacii trag clopote de foșnet.

Frunzele îmi sărută mâinile.

La picioare, umbra mea îngenunchiată mi se închină mie».

Toate realitățile din acest mic poem au o vibrație ascuțită de senzații subtile, redată cu o rară finețe de artă.

D-l Teodoreanu are o adâncă dragoste de natură, de-ale cărei frumuseți se bucură cu tot sufletul ca un copil scăpat deodată, într-o grădină minunată; o bucurie pătimașă și entuziastă; D-sa pân-dește frumusețile naturii, își încarcă sufletul de ele cu aviditate de albină harnică, poartă 'n el polenuri aurii de amurguri, de toamne, de flori, de livezi întregi. Natura capătă un aspect de feerie halucinantă. Cu această bogată structură sufletească D-l Teodoreanu alcătuește, trăind într-o lume aparte, mai variată și mai plină de farmec, așa cum ne-ar apărea în amintiri o grădină pârîntescă. D-l Teodoreanu trăiește o lume pe care o populează mitic imaginile D-sale în viața și complexul cărora e o atmosferă și un adevăr de mitologie. Prin imaginile îmbelșugate pe care le creiază, D-l Teodoreanu populează istorisirea și peisajul cu creații mitice, cu realități care țin de cer și de pământ deopotrivă.

Cu aceste imagini D-l Teodoreanu întregeste peisajul, redând de odată și aparenta și impresia, făcând din amândouă un tot sugestiv și plastic. Cu imaginile D-sa nuanțează apoi senzațiile, variind la infinit intensitatea lor, dându-le cu o precizie pe care cuvântul pur și simplu sau expresia comună sunt neputincioase de a le da. Sensibilitatea omenească ajunsă prin civilizație la paroxism a depășit mult puțința de exprimare a cuvântului simplu sau a perifrazei greoaie. Imaginile transpunând în plastică senzația ireală, o pot defini și reda percepții vizuale, imediate. Citez la întâmplare:

„Ioana îl cuprinse în brațe (pe Dinu), își lipi obrazul de lacrimile lui, și rămaseră fără de graiu, strânși unul în altul de gândul despărțirii, ca un pom umed de sevă despicat în două”.

Ceeace spune această imagine, nu se poate spune altfel. Tot tragicul imobil al despărțirii cu senzația aceea desnădăjduită de iremediabil, de trăsnet, nu se putea da nici într'un fel mai bine de cât prin această plasticizare a sentimentului. D-l Teodoreanu prin imagine materializează senzația pentru a o face perceptibilă.

Imaginismul D-lui Teodoreanu, temperament pătimaș de vizual sensibil cu voluptate, nu este creația vreunei școli, de oriunde ar fi ea. El isvorăște din suctura strufletească și din acel sentimental și fantastic caleidoscop prin care D-l Teodoreanu privește natura; isvorăște din nevoia de a se mărturisi cât mai mult, de a spune cât mai mult și cât mai amplu orice senzație. Așa cum se transformă vibrația în sunet, așa senzațiile D-lui Teodoreanu duc la imagini.

Această neobisnuită putere de imaginație, care pentru a-și ajunge ținta duce pe cetitor la un efort neconținut de transformare în acelaș sens, obosește. Face să pierzi puțința de a mai urmări și precizia, așa după cum un câmp înflorit cu flori prea multe și culori prea variate te face să-ți fugă ochii, fără ca să-ți poți fixa privirea și gusta altceva de cât un ansamblu cam amețit.

Excesul de imagini ar putea duce apoi la literaturism, adică la negarea literaturii.

D-l Teodoreanu a înțeles aceasta și, după încercările de început, în care cheltuia ca un copil risipitor, fără să întârzie prea mult la medalial banului aruncat, întrebuințează imaginea numai pentru interpretarea unui sentiment central. De la bucată „Ulița copilăriei”

la «Cel din urmă basm» este o cale lungă din acest punct de vedere. În ultima bucată apar calități de ansamblu, o putere de a prinde și reda realitatea și viața și o concepție a scrisului care fac din D-sa un prozator de mână întâia în literatura românească.

În «Cel din urmă basm» totul este dat cu atâta plasticitate de expresie și decor, tot cadrul și toată viața apar atât de reale în cât avem impresia că sunt ecoul propriilor noastre amintiri. Amănuntul este sugestiv și sintetic, dialogul vioi și degajat. D-l Teodoreanu dă «viața», nu numai o formulă de viață abstractă, a cărei realizare să nu o putem vedea precis într'un cadru pe care să-l vedem. «Cel din urmă basm» este un început de roman. În voința de a cultiva aceste calități de pictor și interpret puternic al realităților, degajate de acea emotivitate intimă a fiecărui lucru, stă enigma viitorului D-lui Teodoreanu. D-sa are și mijloacele simple dar artistice de a reda realitatea oricât de complexă.

Cu volumul «Ulița copilăriei» literatura «nouă» în proză marchează pe unul din primii ei reprezentanți. După aproape zece ani de ultra modernism în poezie, acolo unde farsa e ușoară fiindcă poți face noutate prin felul de a rupe fraza și a o începe pe neașteptate de la capăt, proza rămăsese la expresia butucănoasă și anchilozată, fără transparență și finețe. D-l Teodoreanu este printre aceia cari au făcut din proză nu un obiect casnic și rustic, ci o bijuterie sau un instrument de precizie. — În «Vacanța cea mare» ca și în «Cel din urmă basm» sunt tratate situații de o delicatețe rară. Aș vrea să citez în acest sens în întregime, acel joc fin, acea cochetărie aproape erudă dar nevinovată a loanei cu Dinu. (pag. 38 și urm).

De altfel în întreg volumul se simte o atmosferă de tulburată și patimașă tinerețe, ca'n Primăvara lui Grigorescu, ca'n Primăvara în care acest volum a apărut în vitrine, odată cu înflorirea cireșilor din anul acesta.

* Volumul a fost un omagiu pe care D-l Teodoreanu, ca un amorezat l-a adus primăverii, cu recunoștință.

Demostene Botex

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Doctrinile partidelor politice. 19 prelegeri publice organizate de Institutul Social Român, «Cultura Națională», 1923, 303 pag.

Cine a ascultat conferințele dela Fundația universitară Carol I găsește în această carte frumoasă, frumoase amintiri. Uimirea rămâne însă întreaga celorlalți. Suntem înaintea unei lucrări, cum, cel puțin la noi, nu se pot întâlni două.

Iată mănunchiu la un loc toate părerile politice din România, care au izbutit să adune în jurul lor luptători, oameni de partid și oameni de doctrină. Vina, care li se aduce de obicei acestor partide, e tocmai că nu se reazămă pe stâlpii unor principii proprii. Programele ar fi mai mult înjghebări oportuniste, care trec pe rând, cu schimbări mai mult de redactare, dela partid la partid. De aceea, atât mulțimea alegătorilor cât și cetățenii luminați s'au învățat a deosebi grupările politice în oamenii lor reprezentativi și nu în corpul de doctrină. Pentru uluirea lor și distrugerea deplină a oricărei, urme de criteriu obiectiv, nu rareori acei oameni reprezentativi se plimbă dela partid la partid. Ingrădirile cad și capul nu mai are nevoie să judece. Volumul acesta e însă o întoarcere și drepturile minții sunt așezate iară la locul de cinste, pe scaunele înalte de aur ale judecătorilor.

Oamenii sunt aici numai niște exponenți. Ceva mai puternic decât ei le călăuzește cuvântul. Doctrinile se desfac de tot ceea ce vremelnicele ciocniri sau potriveli, le adăugiseră. În masa politică unitară dinainte se descopă deodată șanțurile sau prăpăstiile. E ca o coborîre spre realități geografice dela o altitudine de unde ele își pierdeau individualitatea. Interesul puterii, călare pe compromis și sângerându-l desnădăjduit cu pintenii, s'a depărtat. A rămas adevărul, care i-a născut și-i ține pe toți, chiar și pe cei ce-l uită sau îl disprețuiesc. Punctul de vedere științific, de cum s'a apropiat, l-a curățat de cefuri.

Ceeace dă, nu putem zice prețul cel rar, ci, mai mult decât el, farmecul cărții e că aceste doctrine politice nu sunt expuse de niște cercetători liniștiți, mișcându-se greu în armurile lor bibliografice. Numărul cărților din lume ar fi astfel sporit cu încă unul și în armurile savante ar mai scădea încă un șurub bibliografic. Știința ar fi în câștig; viața mai puțin. Conferențiarilor au fost însă chiar căpeteniile partidelor sau doctrinelor politice românești. Li s'a dat în chipul acesta prilejul să se ridice până la simboluri. Apariția lor într-o sală încărcată de lume nu stârnea numai o valvă de anecdote. Era acolo și ceva din florii mai statornici, pe care viața politică, nici în isprăvile ei cele mari, nu-l cunoaște. Chiar conferențiarilor, atât de deprinși cu adunările, păreau mișcați. Nu era numai dintr'un simț crescut al răspunderii sau de neobișnuința mânăirii spre alte

scopuri, sub niște ochi străini experți, a unor vechi noțiuni. Era mai cu seamă acel ceva, de dincolo de realități, care urca și până la ei, din sală. Personalitatea, totdeauna pe întâiul plan în întrecerile politice, scădea și prindea să vorbească numai doctrina.

Volumul acesta e o carte de optimism. Prin corpul politic, împopoțonat și nesigur, apare, ca într-o radiografie, osatura solidă, simplită și nemișcată. Sunt, prin urmare, anume idealuri, plutind ca o emanație luminoasă peste întinderile experienței și ale științei, către care totdeauna, oricât de zăpăcită ar fi cavalcada întâmplării visând numai lăne de aur și apoteoze, un curent politic, îmbrăcat de împrejurări în haine monahale, se poate îndrepta! Acele idealuri sunt cunoscute și, iată-le în toata curățenia lor chiar în preocuparea oamenilor mai bătuți și falsificați de patima clipei și de diavoliul contrazicerii. Toată țara politică, nu numai cu realități, dar și cu posibilități, dela conservatorismul circumspect până la socialismul zvăpăiat și apodictic, și dela teoriile voevodale naționaliste până la cetățile de șovăială, căpușite, de atâteaori de circumstanță, cu cele mai noi principii de Stat și umanitariste ale minorităților, încap limpede în acest volum. El rămâne, ca loc, la mijloc, între ceea ce a dat anul, deoparte, în știință și, de alta, în literatură, iar ca rost, o muche și pisc peste piramidă, deasupra lor. Nici o carte nu-l ajunge, nici pe departe, în interes viu.

Ca execuție tehnică, e printre ceea ce poate da un drept necontestat de fală editurii: discret, serios, trainic, dela rândul des, titlul în capul foi urmat numaidecât de text și până la coperta grea, prin carton, și ușoară, prin culoarea albastrie. Dar nu înțelegem, ca și la volumul întâilor conferințe, despre Constituție, ale Institutului Social Român, de ce deosebirea de stil și de compoziție, supărătoare, între întâia copertă dinăuntru și cea de afară? Nu vom putea fi convinși că nu e o lipsă.

Al. Popescu-Telega: Prosatorii spanioli contemporani (traduceri din original), „Cultura Națională”, 157 pag.

Traducătorul e îndrăgostit de literatura spaniolă. Ajungând la ea prin literatura italiană, a uitat peninsula, deschisă nouă ca o pergoză cu ciorchini albaștri de glicină, spre o mare ideală, pentru pământul calcinat și oamenii altminteri pătimiși, în cari gândul dăramă ca un uragan. N'avem de ce ne plânge. Și credem că și d-l Al. Popescu-Telega e în câștig. Cuvântul d-sale, pietros și luminat, se găsește dincolo parcă mai la larg.

Volumul acesta dă numai partea întâia din pildele alese ca să ne ajute a înțelege înfățișarea, pornirile și arta prozei literare a Spaniei de astăzi. Un al doilea îl va urma. Cele mai multe din numele de aici vor fi noui cititorului român. Afară de Blasco-Ibanez, care are câteva cărți traduse, însă din franțuzește și cu interes de roman de senzație, fără arătarea chiar, a numelui traducătorului, mai cunoaștem în limba noastră numai pe Ricardo León, în Iubirea iubirilor, talmăcită de d-l Popescu-Telega însuși. Despre Miguel de Unamuno a mai scris d-l Ramiro Ortiz prin Noua Revistă Română. Numele singur al lui Jacinto Benavente suflase și peste noi după consacrarea de anul trecut a premiului Nobel. Despre Pio Baroja, Armando Palacio Valdes, Bernardo Morales San Martin, Gregorio Martinez-Sierra, nimic, terra incognita. Iar unii din ei se văd a fi

adevărate colțuri de Eldorado. Corăbioara cu pânze roșii a descope-
peritorului dela Craiova, ne plimbă încet, dealungul acestor țărmuri.
Nu e vorba de o coborire și de recunoașteri, ci de o plutire numai în
vederea unei subțiri fășii de țară. Cuvintele de lămurire și de între-
gire ale căpitanului, care e acolo la el acasă, râsună lângă noi,
entusiaste uneori ca niște povești de călătorie sau de vânătoare.
Volumul e precedat de o introducere, care pune destul de bine în
cadrul lor pe scriitorii aleși. Fiecare e apoi, la locul lui în carte,
premiers de o scurtă însemnare bio și bibliografică. Căpitanul de
corăbii ale întâmplării e, în ceasurile lui pierdute, profesor.

Cea mai puternică bucată e negreșit a lui Valdes, dureroasă și
ascuțită, cu o plăcere de întârziere la introducerea nevinovată a-
supra unui sfârșit salbatic, pe care n'o putem pricepe decât pe
locurile unde iubirea de Dumnezeu și de oameni în glugă de casti-
tate, dădea foc rugurilor. După ea, prea încărcată însă, cu două trei
motive pentru mai multe bucăți, Aroma de sfîntenie, a lui Morales
San Martin, în care ironia lui Anatole France, trecând Pirineii, se
face pastoasă și aspră. Cel mai slab și nedreptățit e Blasco Ibanez
Traducătorul, o și spune de altminteri, îl privește ca pe un uzurpa-
tor și crede că trebuie, ca să apară adevărata Spanie, să fie dat la
o parte. Actul lui Benavente nu putea spune destul; schița lui Ri-
cardo Léon e prea vremelnică prin legătura cu războiul, ca și a lui
Ibanez; fragmentele din Don Quijote nu pot îngădui destul pă-
trunderea lui Unamuno, nici faima de care se poate bucura, acolo
unde e cunoscută în întregime, această operă a lui. Intre noi Don
Quijote însuș nu e cunoscut decât în rezumate proaste pentru copii.
Tainică și sugestivă e însă, Pe poteca înflorită a lui Martinez-Sierra, și
încântătoare, în linia ei simplă, Elizabide vagabondul de Pio Baroja.

Antologiile, atunci când e vorba de căutarea în ele cu mai multă
precizie, a caracterului fiecărui scriitor, multumesc mai anevoie. Nu
putem zice că aceea de față scapă acestei primejdii. Un traducător,
încearcă el oricât să se despersonalizeze și să împrumute firea origi-
nalului, își arată întotdeauna, cel puțin în treacăt sau la orizont,
când urechile, când ghiara de care vorbește dictonul latin. D-l
Popescu-Telega e un om foarte conștiincios. Puține vine i s'ar putea
scobi, și cu destulă osteneală. Dar parcă era mai bine în bucăți de
o singură întinsoare ca iubirea iubirilor. În Laudele lui Maragall se
dăduse la iveală întâia oară o slăbiciune. D-sa are, sau vrea să-și
facă un stil propriu, logic, și în acelaș timp arhaic și încărcat de
coloare. Un scriitor, care mai mult sugerează și disprețuiește forma
încălegată și clasică, nu poate intra în aceste tipare. Sau, dacă e
silit să intre, o pătește ca Maragall, care vine între noi misionar
dintr-o țară de lumină ca să propăvăduiască într'un graiu primitiv,
bubuitor și nemlădiat de păgâni de sub septentrion. Deseori, și cu
Prosatorii Spanioli contemporani, scriitorii își lasă propria limbă,
ca să vorbească aildoma pe a impresarului lor. D-sa e însă român și
oltean, iar Spaniolii sunt cum îi știm, os mândru și nasuri în vânt.
Oltenia ne-a dat oamenii de faptă sau pe cei mai mulți și neastâm-
părați voievozi. În literatură, această vârtosie a mai puțin bine întâm-
pinată, mai ales când e lăsată să lucreze în răzoare străine, cu flori
minune.

Altminteri, volumul e dintre ce ni s'a dat mai îngrijit în
vremea din urmă, iar prin cuprins, o prețioasă raritate.

Em. B.

Al. T. Stamatiad: „Pe Drumul Damascului”, poeme religioase. (Editura „Casei Școalelor” — 1923).

După popasul „Trămbițelor de Aur” și „Mărgăritarelor Negre”, d. Al. Stamatiad a pornit pe „Drumul Damascului” — drum, dealminteri, firesc: o primenire a inspirației era, desigur, trebuitoare. Poetul își epuizase aproape genul. Risca, deci, maniera.

Cele două volume de până acum ale d-lui Al. Stamatiad — cu pagini de sincer sensualism erotic — aduceau o poezie de linii normale, în care se închidea cu adevărat un suflet, dar nu un suflet întreg. Era o poezie de pură senzație erotică. Cu volumul acesta nou de poeme religioase, d. Stamatiad dovedește alte bogate izvoare ale inspirației:

„Fii laudat, Stăpâne,
Că ne-ai lăsat abisul
Ca viața s'o 'nțelegem
Și să-i pătrundem visul!

Fii laudat deapururi
Că ne-ai lăsat lumina,
Ca grăul să-l culegem
Și s'aruncăm neghina!

„Fii laudat, Stăpâne,
Că ne-ai lăsat iubirea,
Ca moartea s'o 'nțelegem,
Și să-i pătrundem firea!

Fii laudat deapururi
Că ne-ai lăsat avântul,
Ca să zburăm o clipă
Și să uităm pământul!

Fii laudat, Stăpâne,
Că ne-ai lăsat credința,
Ca să străbatem viața,
Și să 'nălțăm ființa!

Fii laudat deapururi
Că ne-ai lăsat suspinul,
Ca să ne fie frate
Când ne rănește spinul!

Fii laudat, Stăpâne,
Că ne-ai sădit misterul
În fiecare suflet,
Ca să ne-atragă cerul!

Fii laudat deapururi
Căci viața fără Tine,
Ar fi un drum de sânge
Prin flăcări și ruine“.

Poezia capătă — prin repetirea continuă și firească a primului vers — o coloratură aspră de psalm biblic; iar frângerea unității dela o strofă la alta, este numai aparentă: din lectura întregului poem se desface, ca o lumină, lăuntricul sentiment al adorației pentru Dumnezeu, care circulă subteran prin toată cartea.

Cu tot aspectul intelectual, pe care îl are această poezie, d. Stamatiad rămâne încă — într-o bună măsură — un pasional tot așa de puternic ca în „Trămbițe de Aur” ori „Mărgăritare Negre”. Astfel, acest ultim volum este un imn de preamărire a Domnului pentru măruntele bucurii ale pământului și marile dureri ale sufletului:

„Fii laudat,
O! Doamne,
Că mi-ai întins și mie paharul cu venin,
Căci rătăceam de-o vreme — stingher și fără vise —
Ne mai crezând în viață și 'n brațul Tău divin!

Cartea păstrează totuși, unele neajunsuri mai vechi: d. Stamatiad folosește adesea versul liber, care știrbește oarecum — din pricina unor repetiri și acumulări de sonorități inutile — armonia poetică a poeziei, poate mai mult proprie — gândim la procedeele sufletesti

prin care se creiază — versului clasic. Versul d-lui Stamatiad merge însă, hotărât, spre simplitate și limpezire a vocabularului.

„Pe Drumul Damascului”, vedește — alături de noi teme de inspirație — străduința spre o nouă orientare poetică: căutarea unei gândiri religioase și a unei emoții curate, învesmântate cât mai simplu...

N. M. Condiescu: „Peste Mări și Țări” — vol II: „Indiile”. (Editura „Fundăției Principele Carol”, 1923).

„... En puterea nopții. Marea doarme sub lună plină. Adieri dogoritoare, pornite parcă din guri de balauri, încolăcesc corabia. Căldura e apăsătoare. Depart, împletiri de raze au întins plasă de argint pe un pelec al mării. Bătând străvechea ei carare, luna merge să se culce: o pată de sânge pe albastrul străveziu al tropicelor; un semn al altor țărâni vărsând în suflete neliștea tainelor ce n'au deslegare. Din necuprinsul văzduhului s'abate tristețea depărtărilor. Dovediți-i-a cineva rostul? Cuiărită în suflet, ea răscolește mormântul aducerilor aminte ale vieții de acum și poate a atâtor altora, trăite în anumite clipe ale veșniciei.

Liniște. Căldura apasă. Stelele au licăriri reci. În zare, cerul își nuanțează, clipită cu clipită, cămașa-i azurie...”

Am transcris întreagă întâia pagină a cărții, și am putea cita neconținut; paginile vor trece mereu la fel: cu nedeslușiri de ceață, cu peisagii cari au început fără să știi când și sfârșesc la fel, cu gânduri pe cari le simți abia când însuși le-ai gândit... — și, astfel, lectura acestui al doilea volum al d-lui Nicolae M. Condiescu desface în suflet ca o priveliște, o liniște mare. „Indiile” sunt odihnitoare ca o călătorie pe mare; lipsite de balastul amănuntelor inutile — cari apăsau primul volum — ele ne chiamă în minte crâmpie din cărțile lui Pierre Loti.

În acest sens, d. Perpessicius scria cândva: „...notele de drum ale d-lui Condiescu nu alcătuiesc jurnalul unui temperament liric” — cum e, de pildă, opera lui Loti. Hotărât, nu. Dar alcătuiesc poate ceva mai mult: însuși sufletul acestui liric. Simți parcă sufletul acesta cum se revarsă peste amănunte și le înecă. Dincolo de limpezimile cărții — ca într-un adânc de apă — „Indiile” se lămuresc în refrângeri ciudate: templul Delada-Maligava, cu chipul lui Buda, grădina verde și luminoasă de la Peredinya, turnurile tăcerei, mauzoleul Tay-Mahal și Palatul Șahului Jehan, ruinele liniștite ale cetății Sir-cop și marea pagodă din Raugoon: amestec bizar de culori și chipuri. Nu sunt însă priveliștele acelea sălbatice, încărcate de lumini și povestiri străni, pe cari le străbătusem în atâtea cărți de călătorii — ci însuși sufletul acestor priveliști:

„...Acolo în apropierea, acum depărtată, între neguroasele moschei, mauzoleul alb cu reflexe fantomatice, preaslăvește durerea umană, singura putere creatoare peste destrămarea vremelnică a vieților. O inimă a bătut; alta i-a răspuns în același ritm. Gândurile s'au înfrățit, trupurile s'au frânt în spasmul voluptuos al plasticului gest zămisliților; apoi, moartea a trecut. Invelișul de o zi al sufletelor s'a destrămat, oasele au înălbit și a rămas numai mărturia gândului înăripit, încins de văpaia mistuitoare a dragostei.

Peste Tay-Mahal cântă acum luna cu pale de lumină vrăjită Ogevele ferestrelor cuibăresc negură. Cupolele ocrotesc, grele, pulbe-

rea oaselor măcinate. Minaretele iau proporții necuprinse, trimițând parcă tării întrebări ce n'au răspuns..."

D. Condiescu vede, în chipul acesta, mai mult launtru lucrurilor. Asemuirea de acum un an — ca procedeie și atmosferă — a cărților sale de călătorie cu „*România Pilorească*” a lui Vlahuță este greșită: volumele de sub titlul „*Peste Mări și Țări*” deși nu închid bogăția de linii și culori a „*României Pilorești*”, stau poate deasupra, prin aceea perfectă îmbinare a amănuntelor și suflul liric, care le animă: acolo era un om care călătoria și care, mai cu seamă, vedea — aci este unul care simte, un suflet care se răsfiră pretutindeni.

Așa gândind, d. Condiescu este, mai curând, mai aproape de Hogaș decât de Vlahuță.

*

Astfel acest al doilea volum al d-lui Condiescu este una din acele rare cărți de lirism pur, a căror lectură se continuă — după ultimul rând — multă vreme launtric.

Ion Sân Giorgiu: „*Cercetări Critice*”. (Editura „Cultura Neamului Românesc” — 1923).

Pentru publicul cetitor românesc, literatura germană a rămas încă în împrejmuirea sârmelor ghimpate.

Războiul a trecut totuși, demult. Dar noi li mai păstrăm poate și azi amintirea în această voită ignorare a scrisului german. E însă un fenomen ușor de lămurit: pe de o parte, tratatele n'au putut alunga din mintea noastră înfățișarea monstruoasă a sufletului german, zărit prin gratiile roșii ale războiului; iar pe de altă parte, turburea stare politică din launtru Germaniei a împiedicat intensă împrăștiere a cărții nemțești, care ar fi fost încă un mijloc de a măcina amintirea grea a războiului. Continuarea acestei stări ar fi, fără îndoială, o vină de neiertat — mai ales acum după buna primire făcută de publicul german traducerilor din românește: cele câteva cărți apărute, traducerile din Rilke și volumul d-lui Ion Sân Giorgiu, sunt astfel mai mult decât bine-venite.

„*Cercetări Critice*” trec dincolo de ceea ce numim o carte de informație: alături de prețioase date de istorie literară, d. Ion Sân Giorgiu dă câteva câmpie din peisagiul viu și nou al sufletului german — de pildă: paginile despre „*Friedrich Hölderlin*” în care se întretaie două drumuri: poezia obiectivă a lui Goethe și subiectivismul romanticilor; și delă care porced altele două: „*Stefan Georg cu tendința sa de a crea o mitologie modernă*” și „*Misticismul lui Rilke*”. Astfel Hölderlin e întâia „*ierisă pe rugul poeziei moderne*”. E un umanitarist, care evoluează spre „*umanismul antic: contopirea umanității cu frumosul artistic*”. Visa o armonie universală — și scrie: „*Imnuri către idealurile omenirii*”. Imnurile sale rămân în lirica germană „*cea d'întăiu simfonie lirică, în care deosebitele motive se întretaie într-o minunată orchestrație și se concentrează într-o singură atitudine și aproape într'un singur stil*”. Se descrie singur: romanul „*Hyperion*” — care e „*povestea omului ce se crede hărăzit de zei ca să creeze o nouă omenire mai bună și cade năruit de realitatea goală*”. Hölderlin își încheie viața literară cu tragedia „*Moartea lui Empedocle*”, care „*surprinde prin linigtea măreață a stilului, limpezimea imaginilor și musica ritmului*”.

În „Teoria dramatică a lui Schiller”, d. Ion Sân-Giorgiu analizează ideile dramatice ale autorului „Hoților”, subliniind linia evoluției lor, până la limpezirea unei concepții definitive despre dramă și artă în general: „Wilhelm Tell”.

În același spirit și cu același bogăție de amănunte, este studiat „Expresionismul” (și mai ales: „Expresionismul dramatic”) — această nouă atitudine de viață, care „s’a născut din disolvarea naturalismului”. Inceputurile expresionismului dramatic sunt la Strindberg și Wedekind. Pornit la început ca o reacțiune, din nevoia mărturisirei directe și imediate a unui suflet nou, expresionismul — prin cei cinci fruntași ai săi: Karl Sternheim, Fritz von Unruh, Franz Werfel, Walter Hasenclever și Georg Kaiser — a ajuns la „o formă dramatică, care e mișcare, strigăt, goană de situație” și „la o limbă literară, care e plastică și puternică, concisă și sacadată, cu o frază scurtă și strigătoare. Expresionismul a creat un nou stil, o nouă formă de teatru, dinamică și expresivă”.

Scrisă literar și vioi, cartea d-lui Ion Sân-Giorgiu aduce interesante contribuții critice, spre cunoașterea unei părți din literatura și sufletul german.

Fekete Tivadar; „Szerelmes Kert”, modern român Koltók antologia — („Grădina Iubirei”, antologie din poeți români moderni). Editura „Grafica Kiadas”, Arad.

Cu atât cât am trecut până acum peste graniță n’am spus prea multe străinătăți. Traducerile din românește au fost, firește, întâmpinate pretutindeni cu oarecare curiozitate — sau, și mai puțin: încărcate de multă laudă. Atât. O preocupare adâncă n’au stărnit. O discuție — care să sape tainele sufletești ale acestei literaturi — n’a fost. S’a vorbit de cutare și cutare asemănare, dar nu de ce este în ea, hotărât al nostru. N’au făcut-o străinii — și, după cât se pare, nu ne grăbim nici noi: «lansarea» noastră literară, este încă o problemă de multă neliniște. Cele câteva lucruri scrise despre noi — în ultimul timp în Italia și mai înainte în Germania ori la Londra — sunt, cert, datorite altor pricini.

Tot așa de gravă este problema apropierii noastre de străinii prinși între hotarele românești: peste graniță ne-am luptat numai cu indiferență; aci, poate cu ceva înai mult. Încercările făcute dacă n’u rodit îmbelșugat, au fost totuși binevenite: după traducерile d-lui Kereszturi Sandor și scrisul celor de la Cluj, antologia d-lui Fekete taie încă o cale de apropiere: cartea este întocmită pentru publicul maghiar și intelectualii, cari — pare-se — vor să știe prea puține lucruri despre literatura românească.

D. Fekete a ales dintre poeți o anume parte: cei așa ziși «noui» — iar din poezie numai o latură: erotică. Amândouă alegerile sunt discutabile: mulți dintre poeții noi au devenit aproape «clasici», și, deasemeni, poate cea mai caracteristică parte a poeziei noastre nu-i cea de dragoste. S’a tradus din: Anghel, Arghezi, Bacovia, Dem, Botez, L. Blaga, M. Codreanu, A. Cotrus, N. Crainic, N. Davidescu, V. Eftimiu, E. Farago, O. Goga, G. Gregorian, E. Isac, D. Iacobescu, St. O. Iosif, Al. Macedonski, A. Maniu, I. Minulescu, Claudia Milian, C. Moldovanu, C. Pavelescu, I. Pavelescu, Perpessiciu,

Petică, Al. Philipide, I. Pillat, M. Rădulescu, M. Săulescu, Al. Stamatiaid, I. Săvescu, G. Topârceanu și I. Vinea.

Antologia este, astfel, indestul de bogată. Sunt, firește, și câteva scăpări (o pildă: V. Voiculescu) — a doua ediție, desigur, le va împlini. D. Fekete a adăugat cărtei unele lămuriri — cu totul trebuitoare — asupra poeziilor traduse, care alcătuiesc adesea admirabile caracterizări: rândurile despre L. Blaga, Minulescu, Maniu, I. Pillat sau Demonstene Botez. Uneori, însă, personalitatea celui tradus scapă printre liniile puține ale acestor lămuriri: „*Plumb*” încheie mai mult decât o obișnuită poezie de atmosferă și muzicalitate interioară, iar versurile lui Vinea trec dincolo de ceea ce am putea numi: „un termometru al poeziei noi”. Și iarăși: nu toți poeții traduși și-au definit un nume prin poezia erotică. D. Fekete, dealtminteri o mărturisește — cu scuza: îi trebuia un criteriu după care să selecționeze versurile. A ales astfel poezia cea mai aproape de suflet. Noi am fi vrut-o poate pe cea mai reușită. Dar pentru un străin alegerea ar fi fost anevoioasă.

Primim deci „*Grădina Iubirii*” așa cum e — cu gândul că va reuși să ajungă cândva o cărare peste granițele sufletești, voit așezate.

Al. Bădăuță

Nicolae Saxu și Vasile Nicolaescu: *Curs metodic de lucru manual pentru școlile normale, seminarii, cursul primar complet (7 ani), cursurile de adulți, grădiniile de copii, familii, cu 80 de planșe și cu 650 de figuri, editură proprie, 142 pag.*

Doi inspectori școlari s’au gândit să-și pue la olaltă experiența și să dea această carte. Ea poate să facă mai mult pentru școala activă, decât două, trei tratate grele, de principii și controverse pedagogice, căci aduce pilda și îndemnul faptei.

Cartea a ieșit din lecții și materie adunat pentru cursuri de vară ținute institutorilor și învățătorilor din întreaga țară. După o introducere, în care se amintește pe scurt de primejdia școlii vechi încă pretutindeni răspândită la noi, a cărții și verbalismului în fața curentelor proaspete de școală a muncii și pregătire vădită pentru viață, încep numai decât și se dezvoltă larg lămuririle despre felurile și materialul de lucru: modelaj, cartonaj, împletituri din pae și papură împletituri de răchită, lucrări de sarmă, în lemn, împăierea și conservarea animalelor. O lume nouă se încheagă aici, care duce mai departe pornirile copilăriei, și mai cu seamă bucuria ei, intrată de acum în școală și luminând-o. De-ar fi numai acest folos, fără care mijlocirea cea rodnică și adevărată a cunoștințelor nu se poate face, și noile metode vor trebui să ne aibă pe toți de partea lor.

Cursul metodic de lucru manual e gândit ca un povătuitor pentru educator, în întâiul rând, cel oficial. Dar sfaturile, pornind de la elemente și nenumăratele planșe pot să fie de ajutor și altora: cu puțină osteneală oricine poate ajunge pentru copii lui, ceace trebuie să urmărească în mare și după o pregătire specială învățământul lor, mai mult decât atât, această lucrare se înșiră meritos lângă destule altele ivite în vremea din urmă ca un drept la încrederea că însfăârșit marile schimbări în întocmirea școlii românești nu se vor mai face prin surprindere și că atâtea puteri lucrează la aflarea și luminarea căilor.

G. Giurgea: *Esquisse d'une conception de vie pour les temps qui viennent*, Librairie J. Vrin, Paris, 1923, 149 pag.

Încă ceva scris de un Român și tipărit la Paris, care are însă un caracter aparte. Dela prefată până la schelele și caturile dinăuntru, e o trebuință de mărturisire, abia ascunsă. Pe sub masca obiectivă, plină de citate și de înșirări bibliografice, se simte aceeași dorință. Cartea e închinată «scumpei mele țări și tuturor celor ce caută și năzuiesc spre timpuri mai bune», ca niște pagini de credință și de nădejde.

Părerile la care a ajuns d-l Giurgea sunt reprezentate la noi numai de anumiți teozofi. Ele au ieșit din privelește destrămării sociale de pretutindeni. Pentru o îndreptare ar fi deopotrivă fără rost să se încerce o întoarcere la trecut precât ar fi născocirea unor alte stări sociale cerebrale și fanteziste. Autorul crede să fi ajuns la o concepție proprie de viață care în principiile ei ar veni din adevărata tradiție universală, ca avânt ar fi însuflețită de nouile năzuințe și ca inspirație ar trebui căutată mai ales în duhul evangheliilor. Cartea aceasta a fost scrisă ca o expunere și ilustrație a acestei concepții.

Nu e o utopie literară. Ea s'ar putea ceti atunci ușor și ar avea o poiză de realitate. Poate că ar opri și ar înădăuri, prin patosul pe care îl dă poezia profetică. E numai o organizare a unor rezultate idealiste, pastrată cât s'a putut în măginită cumpătate ale rațiunii. Cartea naște contradicția, dela început, iar urmarea nu e destul de convingătoare ca s'o ridice. Cetitorul se apleacă asupra ei, fără să și-o însușească. Scopul pe care scriitorul ne spune că și l-a pus, rămâne alături.

Cartea e împărțită în trei: Legea. Cererile legii și aplicările ei. Sunt citați, cu pagini întregi Swedenborg, Sfântul Ion, Sfântul Augustin, Boehme, Sfântul Francisc din Assisi, Vedele, Platon, Rusbrock, Tagore, Pestalozzi, Kant, Rousseau, Grigorescu, și diferiți economiști. Misticii au însă cel mai mare loc și umplu cu atmosfera lor grea, plină de nebuloasele argintii ale virtualităților, paginile acestea gingașe, pe care autorul crede că le scoate pe lume într-o armătură de știință.

Dumnezeu e iubire, adevăr și viață, unul singur în trei esențe. Pentru noi marele tot e întrerupat în Natură! Din legătura cu Natura ies gresala și judecata. Cele trei esențe se găsesc însă ca într'un simbol în soare, în cei doi sori, fizic și spiritual. În simbolica mistică legea unitrinitară e aceasta: iubire caldă; adevăr-lumină; viață-miscare. Pe planul social e: religie, știință, artă. Omul e stăruit de o singură lege, dar cu trei fețe: dumnezească-spirituală; socială; fizică-naturală, care sunt tot una cu solidaritatea, educația, munca, localizate în templu, școală, atelier. Viața trebuie dusă potrivit legii și organizată în aceste forme ale ei. Vor fi trei ministere: al Dezvoltării spirituale și al solidarității sociale; al Instrucției, al Educației, al cercetărilor științifice și normelor sociale; al Artei și al Muncii, iar pentru trebuințele sociale anexe, ministerele Administrației interioare și exterioare și al Echiității, al Îndreptării și al Dreptății. Din călăuzirea după aceste principii, omenirea ar trăi o viață nouă.

E probabil că omenirea acea viață nouă nu o va trăi. Ea nu se ia după asemenea principii și după drumuri pe care minți bune i le au

bătut de veacuri, ci se saltă, zboară sau se prăbușește după alte legi, cu izvoare întunecate. Dar filozofia socială blândă a d-lui Giurgea, care scrie cu ochii mari iluminați și buni, nu e mai puțin vrednică de respect, chiar când nu e împartășită. Mari cugetători sociali și filozofi mai avem; gânditori buni, cu inimă, cari trebuie să fie niște sensitivi, nu.

Ideea Europeană, No. 134.

Cu prilejul premiului Nobel de anul acesta, d-l Dragoș Protopopescu a scris unul din articolele sale frumoase, podoabă de informație culturală și de proză literară. Noul premiat e poetul irlandez William Butler Yeats. Până când activitatea în străinătate a cercurilor noastre de umanitariști va fi mai norocoasă a doua oară și va izbuti să atragă votul sinedriului dela Stockholm asupra vreunui scriitor român cu vederi largi, deși poate cu mai strîmță artă, suntem chemați să prețuim pe acest paj al poeziei. Ne era necunoscut și din două trei caracterizări ni-l simțim aproape. Scrisul d-lui Protopopescu, sublimat de obicei până la o esență pentru care se cer simțuri, cu altă creștere, rămânând și aici mereu el, se îmbină limpede, se întoarce, senin, se gătește discret, se alege în culori de portret sau în sugestii de personalitate și scoate pe Yeats, din negurile altui pământ și altei civilizații, cu linii albe de fildes.

„Yeats aparține prin naștere rasei de druiți și cruciați, rasei celte. Setea de absolut la el nu e dogmă sau atitudine, ci substanță, capacitate vitală. Accesul lui în infinit nu e pe uși deschise de mâini de filozofi, ci din acea mare inadaptare la viață care e marea celului și care face din întreaga viață a poporului irlandez. În lupta neabătută cu elemente oarbe, o vastă poemă politică a morții. E reacția contra despotismului faptei a „flamândului de emoție” din faimosul eseu asupra literaturii celte al lui Matthew Arnold — ceea ce mișcă ideal sufletul lui Yeats și face din el, nu cel mai mare, o, nu, dar cel mai adevărat poet al vremurilor noastre”.

Studiul acesta e întovărășit, ca de un acord pe două strune de harpă din acel infinit, de un mic basm de Crăciun, cu îngeri, al Bucurei Dumbravă. Jocul de raze tot altminteri colorate, pregătite de înaripă ii Cerului pentru o noapte sfântă a pământului, năvălește ca o lumină prin stinghiile deschise ale unui oblon de fereastră și cioplește fapturi și vieți de uimire în întunericul uniform dinaintea. Copiii își pot găsi partea lor de bucurie, dar bătrânii nu rămân fără partea lor de gând.

Arhiva pentru Știință și Reforma Socială, organul Institutului Social Român, Anul V No. 1-2, 270 pag.

O primejdie temută paște pe orice revistă, care n'are avantajul cărții, să fie o creație singulară și închisă în sine. Ea poate foarte ușor să lase impresia că se repeta. Un număr de-acum pare de mult citit. Problemele nu sunt nesfârșite, iar colaboratorii ajung dela o vreme să încheie cercul desăvârșirii și să se miște pe el. Nouii veniți calcă în urmele înaintașilor, cari se odihnesc și i-aș aptă venind. Revista a intrat în istoria literară. Ea poate să mai iasă sau să înceteze: nimeni nu mai bagă de seamă.

Arhiva e tot așa de cuprinzătoare și de vioae ca la început, acum cinci ani, când îndrăznește să se înjghebeze, cea mai puternică revistă pe care o avusesem, pe o vreme de ruine. Ea urmărea însă tocmai aducerea unui program de reclădire socială. Scriitorii cari se strănseseră în jurul ideii ei la Iași, erau niște oameni de știință împinși de porunca să iasă din cărți și să fie, cu priceperea și cu dorința lor de mai bine, călăuze. Cu ei, se proclama răsăritul unei ere a competenței. Revista îl proclamă și astăzi. Drumul ei e departe să se fi apropiat de capăt.

Noul număr aduce textul revăzut al unor conferințe ținute de d-l C. Bouglé la Fundația universitară Carol I, la chemarea Societății române de Filozofie. Revista aduce pentru întâia oară colaborarea unui om de știință socială străin, și în limba lui. Tabloul acestei științe în Franța și legăturile cu morala sunt schițate sigur și sprinten. Tot ce ar putea fi îmbăcseală și stăruință în amănunt, lipsește. E o pildă de ce poate, după atâta disciplină și întrecere cu sine însăși, știința galică.

Studiul, care abia începe, al d-lui P. P. Negulescu, despre Partidele politice, rasună ca o prelungire și un ecou, dintr-o trebuință de adâncire filozofică, ale valorilor răscolite anul trecut de Institut cu ciclul său de conferințe despre doctrinele partidelor politice. El izbutește să împace greu de împăcata cerință a studiului științific și a scrierii pe înțelesul câtor mai mulți. Va fi, credem, una din contribuțiile cele mai folositoare și care nu va rămâne numai în rafturile unei biblioteci de specialitate. la limpezirea publică despre geneza, dezvoltarea, datoriile și realizările unui partid politic. Propriul său partid, care nu se cheltuește în doctrină, dă cu atât mai mult răgaz și libertate d-lui P. P. Negulescu, așezat chiar în mijlocul frământărilor lucrului public și unind, și în scris, numai avantajile omului politic cu darurile celui de cercetare și de meditație.

D-l Ioan I. C. Filotti pătrunde până la izvoarele Principatelor și mai departe, ca să aducă știri despre clasele noastre sociale și să dea un fundament istoric, jocului de teorii sociale și înorucișărilor de spadă polemică, făcute în timpul din urmă, fără această cunoștință a trecutului, puțin pe funie, acrobatic.

Încercarea sa e numai la întâia parte, dar arată de pe acum că va fi o contribuție care va rămâne.

În Stiluri fundamentale Lucian Blaga se strecoară între acești oameni ai unei științe care ar părea alta decât a sa, cu destulă stăpânire a subiectului, de estetică, dar cu iradiere în toate firidele vieții cugetării. Vor trebui să vie aici toți cei ce vor vrea să înțeleagă marile lupte ale artei contemporane, adevărul la care au ajuns, însă și îndreptarea poetului. Poezia sa își arată aci urzeala de teorie, fără care artistul modern nu mai poate fi judecat și pătruns.

Partea de arhivă juridică, documentară, de mișcare a ideilor și de recenzii dă un material de mare actualitate. Fie că se arată părerea despre noui legi sau stări, despre îngrijirea socială a copiilor, organizarea bancară din A deal sau ancheta despre viața universității pentru o ieșire din impas a studențimii și a universității sau lupta de păreri în jurul țărănismului ca doctrină și a materialismului istoric în legătură cu noile propuneri de reformă a învățământului, sau se urmărește în producția cărților mișcarea socială dela noi și străinătate *Arhiva* se dovedește pretutindeni ceeace am îndrăsnit să spunem din capul locului: o mare revistă, vioae și cuprinzătoare.

L'Europa Orientale, revistă lunară publicată cu grija Institutului pentru Europa Orientală, Anul III, 30 Sept. — 30 Nov. 1923. No. IX-X-XI — *Studii despre România* — istorie, politică, economie, literatură, artă. Roma, 328 pag., 9 lire.

Legăturile noastre intelectuale cu Italia se indesează. Numărul acesta întreit al revistei române nu e chiar dovada cea mai slabă. Acum câțva timp am auzit de un întreg volum de Sadoveanu tradus. Profesorului Ramiro Ortiz i se tipărește o traducere, în proză, a poeziilor lui Eminescu. Astăzi se așteaptă „Antologia di novelle romene” în care basarabeanca R. Ergiu Căterinici va mijloci italienilor bucăți din Eminescu: Cezara și Făt Frumos-din-lacrimă; Delavrancea: Liniște; Vlahuța; Mătâni; Brătescu Voinești: Microbul și Piciul; Sadoveanu: Cântecul Amintirii și Poveste de Sărbători; Galaction: Sub nori și Dela noi la Cladova. E un mănunchiu destul de reprezentativ, cu toate că de flori cam trecute. Pesemne că înainte de moarte sau de patru zeci de ani niciun scriitor român n'are dreptul să bată hotarul. Antologiile însă nu se poate să nu se resimtă. Ca felurime de artă realizată ele sunt și așa, sau poate mai ales așa în stare să lase o părere unitară. Numai că sufletul nostru tânăr, inegal, căutător și strident rămâne pe dinafară. Iar cei cu ureche ageră vor fi numai la zvonul lui și nu vor putea, de curiozitatea a ceea ce nu e, să se bucure destul de ceea ce li se dă. Toate, nu mai puțin, pași parcă din aceeași îndreptare sufletească spre Italia.

Studiile acestea despre România sunt felurite și bine cugetate. Ele nu fac parte din acea literatură de propagandă, care aduce adesea așa de bine cu satele lui Potemkin. Cât se simte că sunt adunate că să încheie un tot, care n'a putut fi deplin încheiat, e mai mult un semn de viață și adevăr, decât o bănuială de slabiciune. Studiile n'au ieșit o monografie, dar proiectează cu atât mai mare putere unde zvăpăiate de lumină asupra trecutului și muncii noastre de astăzi. Ceva tânăr, de creație în curs și de cercetare urzită parcă pentru întâia oară, sub ochii cititorului, și împreună cu el, fură pagină după pagină. Sunt atâtea aci, care puse la o altă așa ca să fie urmărite chiar de cine nu știa până atunci că au fost vreodată, ni se arată și nouă cu linii și înțelesuri noi. Orașul acesta medieval, strâns pe loc puțin în ziduri crestate cu turnuri peste șanțuri, pe care, trăind în el, îl vedeam altfel, privit acum de afară, de pe o magură pe drumul Romei, ne uimește și ne încântă. Ca o traducere de carte, care aduce, din nevoia înmădierii după un gând străin, forme noi în limbă, o asemenea prelucrare de material vechiu pentru o altă cultură, dă la iveala potriveli de așezare și scăpari neștiute înainte.

L'Europa Orientale a înjghebat frumos o Românie istorică și filologică. Peste lozinca stăpâna pe începuturile noastre, că toate silințele trebuie să ni se îndrepte către graiu și trecut, n'am înaintat nici noi, acasă. Cele câteva încercări de ieșire a în viața cu alte valori, care actualizează și fac vremea de față, n'au putut cristaliza. Istoricii și filologii sunt și astăzi purtătorii de steag ai culturii noastre. Era greu ca în niște studii pentru străinătate să fie altfel. Contribuția de preț, a d-lui Costin Soicescu, despre „Situația financiară a României” sau cercetarea, atât de informată, despre „Constituția” veche și nouă, a d-lor O. Randi și A. Giannini, cer aproape iertare că se găsesc într-o adunare, unde au intrat ca din greșală.

Covăresc, în schimb, ca întindere și stăruință din diferite laturi, subiectele de istorie, a faptelor politice sau literare, D. N. Iorga scrie despre „Raporturile politice dintre Italia și România“, cu material ajutor istoric și literar, și la fel, pentru veacurile de demult, d-l N. Bănescu despre „Roma nouă și gurile Dunărei“. O grupare a istoriei române în jurul celor două idei, care ispitesc temut cu părerea că au fost hotărâtoare, a creștinismului și latinității, face d-l Em. Panaitescu, și nu e decât o lecție temeinică de istorie, cu ceva grăunțe de cugetare în pragmatismul ei uniform. Pentru filologie și literatură se înșiră privirea limpede din „Literatura română“ a d-lui Sextil Pușcariu, cu considerații de istorie literară mai până la zi, neașteptată monografie despre Eminescu a d-lui C. Tagliavini, cu atâta folosire a izvoarelor românești, înțelegere și siguranță, sau încărcata bibliografie a învățatului european și domn al țării Moldovei, Dimitrie Cantemir, datorită d-lui G. Pascu. Trecerea între o grupă și alta o îngrijesc ușor d-nii P. Nicorescu și G. G. Mateescu, tratând însă în același subiect și aducând cifre care se desiccă una pe alta la câteva pagini depărtare, cu Populația României și minoritățile sau d-l V. de Sanctis cu „Emigrația italiană în România“, iar de cealaltă parte, d-nul I. Bianu, cu „Academia română“ și d-l A. Marcu, cu „Un pictor român la Academia di S. Luca“. Cronici, politică, culturală și bibliografică, urmăresc amănuntul, însă după aceleași criterii.

Încercarea făcută de *L'Europa Orientale* acopere de laudă pe inițiatorii ei. Recunoștința noastră e atât de subînțeleasă, că o putem tăcea; arătată, ea ar slăbi, prin bănuială de părtinire, o prețuire până la care credem că am ajuns obiectiv. Un glas dintr-o țară, intrând în programul de lucru al revistei și cercetată pe larg, spune cu acest prilej că scopurile au fost ajunse. Țara poate să aștepte fără sfială, judecățile.

Em. B.

Tache Papahagi — *Din folklorul romanic și cel latin; studiu comparat*. București, Casa școalelor 1923

Preocupat de cunoașterea și cercetarea fenomenelor lingvistice dialectale, pe cari i le oferă diferitele împărțiri ale teritoriului rominesc, precum și de stabilirea însemnătății folklorului de pe același teritoriu, d. Papahagi a dat un volum de avant gardă. Înainte de a studia fenomenele folklorice și lingvistice ale fiecărei regiuni în parte, trebuia de stabilit legătura dintre folklorul orientului cu folklorul — rareori alterat de spiritul germanic — al apusului. Este interesant de știut — spre deosebire de însemnătatea lingvistice — însemnătatea folklorului anunțată de d. Papahagi:

„Dacă studiul lingvistic e mijlocul sine qua non pentru covedirea originii și evoluției unei limbi, folklorul, cu lingvistica laolaltă, e factorul determinant pentru cunoașterea diferitelor stadii de cultură la care a ajuns un popor, precum și a traiului și psihologiei sale. E de ajuns să cunoaștem obiceiul că, în ziua unei nunti sau în ziua sosirii în satul natal al nuntii de mult înstrăinat, întreaga comunitate cu munți și văi, răsună de salvele continue ale detunăturilor de arme — așa bunăoară cum se poate constata la Arominii din munții Pinului, — pentru ca să ne dăm imediat seama de caracterul rasboinic și independența morală a celui set sau celui neam după cum îl vom recunoaște iarăși că este un neam de pastori, când vom întâlni

în calendarul său popular o zi consacrată lupilor, pentru ca lupii să nu facă ravagii în turmele de oi". (pag. 10).

Studiul comparat al d. Papahagi se ocupă în genere de folklorul lunilor, începând cu Decembrie și Ianuar, cercetate împreună, deoarece „practicarea unor anumite obiceiuri, credințe, etc. sunt comune amândorura”. Se relevă asemănări de credințe între toate provinciile țării noastre, ale pământului locuit de Aromâni, ale Franței, Italiei și Moraviei. Importanța acestor asemănări vine în sprijinul teoriei că, un element folkloristic poate să deschidă cărări nouă în diferite direcțiuni de natură etno-lingvistică. Marturie stă și filologia și istoria neamurilor.

Uneori materialul folkloric poate fi mai elastic, mai suplu; dar, pus sub cercetare, se dovedește imediat un fond comun. Ca o exemplificare dăm în traducere, un citat dintr-o credință siciliană:

„Pentru a ști dacă iarna care vine va fi friguroasă sau nu, să fim atenți la 6 August asupra felului cum doarme câinele pe pământ; dacă doarme a guccidatu = adică sgârcit, iarna va fi friguroasă; dacă (va dormi) stinnicchiatu, = întins ca de obicei, sau în altă poziție, iarna va fi ușoară și, în medie, suportabilă”. (pag. 36).

O notă aproape identică la Aromâni:

„Cinele dacă în sara de Sf. Marie (15 August) doarme cu capul către miază noapte, vestește iarnă grea; asemenea și dacă doarme sgârcit. Dacă se întinde, iarna va fi caldă”. (pag. 36).

Cartea se încheie cu cercetarea comparată a unor credințe, superstiții și datini, descântece, vrăji, farmece și rugăciuni, — material care implică ordonarea unui spirit științific, cu care d. Tache Papahagi se vedește înarmat.

• • •

Ion Dongorozi: *Cum s'o despărții tanti Veronica* — nuvele și schițe. Scrisul rominesc, Craiova 1923 și **Al. Lascarov-Moldovanu:** *Hotăre și singurătăți* — schițe și nuvele. Cultura Națională, București 1923.

Doi scriitori înrudiți pe alocuri, dar mai totdeauna deosebiți unul de altul. Ambii marturisesc dela început o originalitate de suflet, ambii sunt reprezentativi; numai că cel dintâi își arată sufletul ca o oglindă pasivă în care imaginile se aștern într-o ușoară stare de primitivism — manifestat și prin câteva expresii de limbă: („*Pi hodorogu di boer mai... să-i scrijilam bucile cu cosoru*”. Din șanț, de lângă podul Ștefan a Dascălului, cu capul gol și desfăcut la cofoc, răcneș e răgușit: „*Ba pi mu-re vere... la rând ca la moară*”. 1, 1917”, pag. 113-114) pe când celălalt aduce în intensitate o pondere definitivă și rareori un retorism voit de aceeași tendință care caracterizează — după d. Ibrăileanu — opera d. lui Brătescu Voinesti.

Epica d. lui Ion Dongorozi este alcătuită din nuvele și schițe de multe ori psihologice. Sufletul eroilor săi traiește, se luptă cu viața pe care uneori o învinge. („Biruința”). Are însușiri de analist-narativ: elemente care-i hotărăș: cadrul și inspirația.

Realist viguros în plastică d. Dongorozi pleacă dela atmosfera și materialul nuvelor d. lui Liviu Rebreanu și merge mai departe până la virtuozitatea formală. Stilul capătă o precizie care dă contur personajilor și fixează verosimilitatea situațiilor:

„*Intr'alevar, Ghita Soțarn, spintecă acum vâltoarea, cu puteri și mai sporite par'că, cu prutea-a chir-ita ghem pe după gât și înțepita cu mânele amândouă în chica lui. După ce-o tăiat în lat bul-*

boaca cea marea, mulțimea inlemnită și amuțită pentru o clipă, prinse a urla aiurită, a tropăi pe loc, ori a fugări chiar de bucurie, pe malul Bârladului.

Ghiță Spițaru, tremurând vargă, și clătănind ca 'ntors de fri-guri, se propti în călcăe și dintr'o săritură, slobozi povara din cărcă, își trase apoi odată adânc sufletul, deșiră, curmat din mijloc, o cruce bătrânească, cercă în vreo două rânăuri să culeagă cu latul limbii málul lipit de gingie, iar când preuteasa se târi în genunchi să-i sărute dreapta, se smuci din loc, speriet par'că și o porni, șontăc, șontăc, spre dealul Țigănimii". (p. 15 — „Ghiță Spițaru").

În nuvelele d-lui Al. Lascarov-Moldovanu, e arătat mai totdeauna, învinsul. Viața îi atâră pe grumazi povara-i și-l doboară. E un fond sufletesc deosebit de cel al d-lui Dongorozi: este idealismul sentimental cu coloratură nostalgică. („Zori de ziuă"); d. Lascarov-Moldovanu se înduioșează, opera sugerează în noi sentimente adormite („Mormântul") — cum ne-a obișnuit d. Sadoveanu — pe când d. Dongorozi le creiază, le simțim intensitatea, („Răfuiala") deși mai tulbure, dar puternică, putând să devină estetice, în opunere cu cele ale d-lui Lascarov-Moldovanu, care ni le dă în mai bogate asociațiuni de idei, dar mai slabe în intensitate („Singur"). Deaceia d. Dongorozi se va opri cândva la roman: „Niculăița Cărnă" îl anunță, iar d. Lascarov-Moldovanu va rămâne poate la cultivarea cu succes, a novelei (tip. „Furia doamnei Volbură" sau „Nămezele").

În „Hotare și singurătăți.." concretizarea concepției tinde să ajungă artistică („Vasul sfărâmat") ceea ce în cazul de față târăște după sine eleganța stilului:

„Adesea, seara, după ce se întorcea de la slujbă, privind zarea, se gândia ușor ostent, la o priveliște de mare. Urmăria tălăzuirea valurilor venite din depărtări, — ca și cum apele acelea se iveau din adâncimile sufletului său. Simțea o legănare de plăcere în tot trupul și închidea încet ochii împănjeniti de trudă. Atun-i doria cu toate puterile sufletului lui ca gântul acesta să se înfăptuiască, simțind că viața închide în el...". („Vasul sfărâmat" p. 117-118).

Doi scriitori cari, nu depind de cât de ei spre a fi curând fruntași ai scrisului românesc contemporan.

BIBLIOGRAFIE

- Ștefan N. Nițescu. „Draja”, versuri „Colecția Cărilor Galbene”.
- Herbert Eulenberg. „Lilute Literare”, trad. C. Soteanu. Tip. „Albina”, 1924.
- „Amicul Poporului”. Calendar pe anul 1924.
- Agatha Grigorescu. „Armonii Crepusculare”. — Tip. „Buciumul”, 1923.
- Iosif Iudik și Ioan Sfat. „Cazane cu Aburi”, îndrumări practice. Institutul „Ardealul”, 1923.
- Ministerul Instrucțiunii: „Anuarul Școalelor Secundare” Tip. „Română”, 1923.
- L'Europa Orientale: „Stuei Sulla Romania” 1923.
- Anuarul Liceului de Stat: „Decebal” din Deva, 1923.
- Anuarul Liceului de Stat: „Aurel Vlaicu”, din Orăștie — 1923 —
- Anuarul Școalei Secundare de Fete „Carmen Sylva” din Botoșani, 1923.
- „Monografia”, cu prilejul a 20 de ani dela înființarea Școalei „Doamna Elena Matei Basarab”
- Anuarul Școalei Medii de fete din Arad. 1923.
- Anuarul Liceului „Mihai Viteazu” și Gimnazului „Principele Mihai” 1923.
- Anuarul Liceului „Alex. Lahovari” din R. Vâlcea 1923.
- Fekete Tivadar: „Szerelme Kert” (Grădina Iubirei) — antologie din lirica românească modernă. Editura Grafică — Kiadas, — Arad, 1924

BULETINUL CĂRȚII

REVISTĂ DE BIBLIOGRAFIE SCOASA DE CENTRALA CĂRȚII
B I L U N A R

PUBLICA ARTICOLE IN CARE SE CERCETEAZA
PROBLEMELE CĂRȚII. URMAREȘTE TOT CE
SE PETRECE DE SEAMA IN CÂMPUL CĂRȚII.
LA NOI ȘI IN STRAINATATE. FACE STATISTICA
TIPARULUI, DA TOATA BIBLIOGRAFIA ROMĂ-
NEASCA. AJUTA CU ANUNȚURI, RECLAME ȘI
ILUSTRAȚII LA RASPÂNDIREA CĂRȚII

N-RUL 3 LEI; ABONAMENTUL 60 LEI PE AN; REDACȚIA ȘI
ADMINISTRAȚIA: CALEA GRIVITEI, 81, BUCUREȘTI
DE VANZARE LA LIBRĂRII ȘI CHIOȘCURI

SUMARUL:

Bucura Dumbravă	Singurătate.
Const. Kirițescu	Bătălia dela Mărășești.
George Murnu	Poem Eroic (versuri).
V. Voiculescu	Amiază pe munte, Argonaut, Despărțire (versuri).
Dinu Lance	Vreți vinovate (versuri).
Ion Pilat	Satul meu: Hartă, Pădurea dela stânca, Hora, Gâstele, Rândunelele, Tăcerea, Luna, Vânătorul, (versuri).
N. Iorga	Originile „Micei Înțelegeri”.
Delacerna	Băba Anica.
Al. Busuioceanu	Din Walt Whitman: „Cântecul Drumului; Măre” (versuri).
G. Cardaș	Documente literare: Scrisorile lui Titu Maiorescu către Iacob Negruzzi.
Em. B	Folklor dela Românii Vidineni.
Emanoil Bucuța	Cronica Culturală: Pentru răspândirea cărții.
Demostene Botez	Cronica Literară: „Ulișă Copilăriei” de Ionel Teodorescu.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE: Em. B.: „Doctrinile partidelor politice”; „Prozatorii spanioli contemporani” de Al. Popescu-Telega. Al. Bădăuță: „Pe Drumul Damascului” de Al. T. Stamatiad; „Peste Țări și Mări” de N. M. Condiescu; „Cercetări Critice” de Ion Sân-Giorgiu; „Szerelmes Kert” de Fekete Tivadar. Em. B.: „Curs metodic de lucru manual” de N. Saxu și U. Nicolescu; „Exquisse d'une conception de vie pour les temps qui viennent” de G. Giurgea; „Ideia Europeană”; „Archiva pentru Știința și Reforma Socială”; „L'Europe Orientale”.

Prețul: 20 lei numărul.

ABONAMENTUL { 200 lei pentru particulari.
 { 300 lei pentru autorități, instituții și societăți.